Palle Rosenkrantz

Barberkniven

- en kriminalroman om dommerformodninger

Bibliotek 1800

Palle Rosenkrantz

Barberkniven

En kriminalroman om dommerformodninger

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Palle Rosenkrantz: *Barberkniven* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Palle Rosenkrantz: *Barberkniven* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Indledning

I

"Det er altså i embeds medfør, Deres Nåde søger mig?"

Grevinde Polly nikkede alvorligt. "Som konstitueret birkedommer i Edelsborg birk. Netop! Kære Skram, det kunne ikke være bedre! – Den gamle birkedommer Madsen ville det have været umuligt at tale til om dette. Umuligt! Men De, kære Skram, er min ven – ikke sandt? Min trofaste ven! Altså, – Henrik og jeg har bestemt, at vi – at jeg … at gå hver til sit. Er det ikke det, det hedder på dansk?"

Grevinde Polly Jernskæg var af fødsel amerikanerinde, og birkedommer Skram syntes, at hendes accent tog alt det konventionelle bort af hendes tale.

Birkedommer Skram var kun konstitueret i anledning af en embedsvakance; han var assistent i justitsministeriet og 38 år, men som søn af en departementschef var han selvskrevet til at gøre karriere. Skram var desuden stærkt indtaget i grevinde Polly – det var forresten alle mennesker –; han spillede vidunderlig smukt violoncel, og grevinden elskede musik.

Deraf venskabet, som havde varet i en vinter, et forår og en halv sommer. Dertil kom, at birkedommerboligen med sin have med store, gamle træer lå lige over for slottet, kun skilt fra dette ved den gulgrønne slotsgrav.

Over den havde grevinde Polly nu roet sin lille, hvide båd. Hun skulle jo tale med birkedommeren i embeds medfør. Hun og lensgreve Henrik Jernskæg havde altså bestemt – – at gå hver til sit.

Hans var grevskabet Edelsborg med tilliggende af gods, skove, kirker og tiender; *hendes* var – hun selv, ikke andet.

Og dog syntes Skram, at grevens var den mindste del.

La belle dame sans mercy [Note 1)] – kaldte naboerne grevinde Polly, og således var hun malet af en af landets første kunstnere. En florentinerinde, der vakte alles håb, men intet lovede og derfor heller ikke behøvede at holde løfter. En florentinerinde, som disse renæssancens kvinder er genfødte i nutidens Amerika. Hendes hår var brunligt, men i solen lyste det med gylden glans; det var skilt og delt i svære lokker, der bruste om det fine, ovale ansigt. Hendes øjne havde alle farver, og ingen vidste den rettes navn, og hendes mund var stundom buet og svulmende, stundom sluttet og fast, næsten grusom. Hun bar altid, uden hensyn til modens krav, et udringet liv, der lod den slanke, hvide hals fri. Hendes hænder var Mona Lisas, dem ingen glemmer, og hendes skikkelse var middelhøj og fyldig – egentlig for svulmende til det ovale ansigt og den slanke hals.

La belle dame sans mercy! –

Fremmed var hun for alle egnens folk, da hun som attenårig drog ind på Edelsborg, fremmed var hun den dag, da hun med sit eget stille smil betroede birkedommer Skram, at hun og grev Henrik var blevet enige om, at gå hver til sit.

Det undrede ikke Skram. Han spurgte blot:

"Og Ivar?"

"Ivar!" gentog grevinden. – "Han er i dag rejst til sit college – til Herlufsholm, dér skal han blive, til han bliver student. Han er nu en stor dreng på elleve år – og De ved, Skram, det er Henriks dreng, ikke min. Henrik tog mig for at få en moder til sin dreng, endnu inden drengen var født. *Stamherren* – det var min første pligt, og den opfyldte jeg. Jeg gav selv drengen die og passede ham godt, så længe han var lille. Vi amerikanerinder

kan være gode mødre. Men Ivar var altid stamherren – Henriks dreng. Og det skal han få lov at blive.

Han bryder sig ikke heller om sin mor. Det ved De jo. Ivar er Henriks barn, ikke mit. Og jeg bryder mig ikke om børn."

Det vidste Skram.

"Nu er jeg 30 år," fortsatte grevinden – og hun smilede lidt træt – "30 år, det vil sige, jeg har ikke længe igen. Og jeg vil *leve*. De ved, jeg vil *leve*. Henrik har givet mig min frihed og derfor kommer jeg til Dem: det er jo Dem, der har med det at gøre ligesom med mine tjenestefolk, når de løber væk og mine hunde, når de skal ind over grænsen."

Skram nikkede. "Jeg skal foretage den såkaldte verdslige mægling og –"

Grevinden afbrød – "og skrive en ansøgning eller hvad det nu hedder til ministeren. Ministeren er min ven, han nægter mig ikke noget. Og De, kære Skram, De gør jo også nok alt, hvad jeg beder Dem om?"

Skram smilede. "Jeg skal foretage den verdslige mægling med al embedsmæssig energi."

"*Det* behøves ikke – Henrik og jeg er enige. Var jeg lidt ældre, ville jeg måske blive. Her er jo kønt, og menneskene er rare. Jeg har vænnet mig til Danmark, og jeg holder af Edelsborg. Men livet, Skram – jeg lader mig ikke bedrage for livet. Og jeg har ikke levet en dag i mit liv – jeg mener ikke i min musik, men i mit liv, i det at være rigtig menneske. Ikke en eneste dag, det har jeg jo sagt Dem de hundrede gange."

"Og jeg har –"

Grevinden tog Skrams hånd og trykkede den let. "De har været forelsket i mig, kære Skram, som den pæne, velopdragne

jurist, De er. Uden Dem var jeg død af kedsomhed i vinter, da onkel Julius' død tvang os til at kukkelure hernede. Jeg er Dem hjertelig taknemmelig, kære ven. Deres forelskelse har varmet om mig. Jo, den har. Jeg var ellers død af kulde. De ser, De har på to måder frelst mit liv i vinter. Nu skal De frelse mig en gang til!"

Grevindens hånd lå i Skrams. Han førte den til sine læber.

Hun lo.

"Stakkels Skram! De er virkelig forelsket. De må ikke blive vred, men De er det alle; selv Henrik – – stakkels Henrik! Det hjælper alt sammen ikke – ikke en smule."

"La belle dame sans mercy," sagde Skram; han var virkelig begyndt at blive lidt varm.

Grevinden lo igen med sin korte, klingre latter.

"Jeg vil savne Deres violoncel. Men jeg vil sige Dem for Deres egen skyld, at vil De ikke dø som pebersvend, så må De lære et andet instrument. Jeg tror, jeg kunne være blevet forelsket i Dem, hvis De havde spillet violin, og det lige så dejligt som De spiller violoncel. Men stillingen, Skram, ikke sandt? Tolstoj taler om den farlige violin – Tolstoj har ret, men som duet for klaver og violoncel kunne selv ikke Kreutzersonaten blive farlig. Det er stillingen, ikke sandt, Skram?"

Og grevinden lo igen – stille, lidt drillende.

"Nå, nu ingen dumheder. Det er alvor, og De er igen den stive birkedommer, ligesom når De forhører tyveknægtene dernede, eller morderne – som De vel ikke har forhørt nogen af her i det skikkelige Danmark. Henrik og jeg skal altså skilles, og det skal De sørge for, det siger Henrik; han vil ikke have sin godsforvalter blandet ind i det."

"Grevinden rejser?" spurgte Skram.

"Jeg rejser! – Ja. – Til Paris."

"Alene?"

Grevinden rynkede brynene. "Jeg vil gøre Dem opmærksom på, at dette her er et tillidshverv! Men De må ikke spørge mig om, hvad jeg vil gøre i fremtiden, for det siger jeg ikke. Og så meget ved De om mig allerede, Skram, at hvad jeg ikke vil sige, det siger jeg ikke, om man så lagde mig på en glødende rist."

Og det vidste Skram, – grevinde Polly var stærk, stærkere end alle de mennesker, han havde mødt. En måske undtagen – Helmuth Viffert.

Der fo'r en tanke gennem Skrams hoved.

"Rejser Helmuth Viffert med til Paris?"

Grevinden rejste sig hurtigt.

"Nævner De *det* en gang til, rejser jeg til København og lader alting ordne der af den gamle, sippede advokat. Fortiden ved De intet om, Skram, nutiden kender De, fremtiden er *min* og *min* alene."

"Om forladelse," sagde Skram – han forstod, at hun mente, hvad hun sagde. – "Jeg skal kun for en forms skyld vide, hvorfor De vil separeres fra Deres mand. Deres Nåde forstår, at det kun er en formssag."

Grevinde Polly smilede: "Det hele var en formssag. Mit giftermål en formssag. Jeg ville være grevinde, og selv om navnet Jernskæg lyder lidt underligt, så er det solidt og gammelt. Edelsborg er også solidt og gammelt; skønt havde jeg vidst, hvor rædsomt det så ud, før jeg fik Henrik til at bygge det om, tror jeg næppe, jeg havde taget ham. Men jeg var syg af det andet – det, De ikke kender – og så tog jeg Henrik. Det var en

formssag. Henrik er for god til mig, meget for god. Men det kan nu en gang ikke hjælpe. Og stamherren er vel også for ham det vigtigste. Som godt er. Henrik er kun 36; han kan gifte sig igen."

"Deres mand elsker Dem, grevinde Polly. Det ved De godt," sagde Skram alvorligt; og det var sandt.

Grevinden slog med hovedet: "Det gør De jo også, Skram, det gør de alle sammen, det har de altid gjort. Kun jeg – jeg selv har aldrig før –"

Grevinden blussede let, så tav hun.

Skram turde ikke sige noget.

Det bankede på døren.

Det var fuldmægtigen. Skrams kontor lå lige op ad havestuen.

"Kammerjunker Viffert ville gerne tale med birkedommeren?"

"Bed ham vente."

"Og sig ikke, at jeg er her, Holm," faldt grevinden ind.– "Han er vant til at betragte birkets politifolk som en del af slottets tjenerskab."

Fuldmægtig Holm bukkede dybt og forlod stuen.

"Nu går jeg, Skram, samme vej som jeg kom, – til søs. Lov mig, ikke at sige et ord til ham om det, jeg har sagt, og at fortælle mig alt, hvad han siger. De spiser hos os i aften, ikke sandt? Det er en slags afskedsmiddag. Jeg rejser jo snart. Med præsten har jeg talt; det gamle vrøvlehoved sagde ikke noget, og den verdslige mægling kan vi passende tage efter kaffen i aften. Jeg er kåd, ikke – men det er fordi, det er forbi – forbi!"

Og så rakte grevinde Polly birkedommeren sin hånd. Skram kyssede den to gange.

Det var hans ret.

Og grevinden gik let hen over græsplænen ned til de hængende pile hvor båden lå.

Hun kyssede på fingren op mod Skram og gjorde båden los, så roede hun over mod slottet, der spejlede sig stolt i det gulgrønne vand.

Skram hørte, hvor hun sang, mens hun roede. Det var jo Juvelarien af Faust, syntes han. –

II

Der måtte gå nogen tid. Grevindens båd måtte først dreje fra den smalle kanal ned i den brede sø foran slottet uden om de store, hængende pile, ud af syne.

Skram stod lænet til vindueskarmen og stirrede over mod Edelsborg.

Skilsmisse! – nu havde grev Henrik Jernskæg altså givet sit samtykke og nu var det forbi – forbi. Også for Skram. Nu drog hun ud i den store, vide verden, og han – han kunne drage tilbage til hovedstaden, til kancelliet og de mange gule konceptark, de inderligt ligegyldige akter, der føg sammen derinde som blade og fejedes væk som blade.

Edelsborg var en drøm og nu var drømmen til ende.

Hvorfor skete dette netop nu? Hun tillod ham ikke at spørge – og han vidste intet. Han havde kun haft øje for hende. De andre havde han ikke bekymret sig om.

Kammerjunker Viffert – der ventede derude! Han kunne vente lidt endnu.

Båden svingede om det skarpe knæ, og hun nikkede til ham. –

Viffert kunne det ikke være, det var umuligt, – denne halvgamle kyniker! Og desuden, hvorfor så netop nu? Folk sagde, at hans bekendtskab med hende var ældre end hendes ægteskab. Og hun kunne umuligt – umuligt – –!

Den unge Viffert, kammerjunkerens brodersøn, der nylig havde forpagtet Skovgården. – Han var i hvert fald ung og køn, men ubetydelig, tavs; ret en landjunker, en indavlet blodshest.

Og de to talte aldrig sammen. Sigismund Viffert *kunne* vist slet ikke tale. Han var betaget, blændet af den skønne slotsfrue – men det var de jo alle, grev Henrik også – og dog havde han givet hende fri, lov til at drage, hvorhen hun ville.

Der lå Edelsborg badet i sol, Edelsborg med de svære, røde mure og det grønne kobbertag, det lensgrevelige slot, der var hendes hof, hvor hele stiftet samledes og hyldede hende som den ukronede dronning. Miss Bradlaugh, en ung, amerikansk skønhed, hvis historie hviskedes, men ikke kendtes. Grevinden på Edelsborg, der hidsede al tale i krogene og altid førte an. Dronningen, der frivilligt ville nedlægge sit scepter for at leve livet!

De grønne hængepile rammede de røde sten, og den gulgrønne grav gav slottets billede igen i guld. Den sagnrige borg skulle være bygget af den skønne Edel Jernskæg, kong Hans' frille, hende, om hvem svenskerne sang i rimkrøniken:

> Jag sampnade åter mina män,
> Och drog så vi till Swerige igen,
> Min dronning Chirstin fölgde och thå;
> Jungfru Eddela gjorde och så,
> Altid skulle hon åka med mig i släda;
> Thet gjorde jag for lust og gläde,
> Hon kunde väl skämpta med sin ord
> Och tärning kasta öfver tafvelbord.

Jomfru Edel Jernskæg var dronning Christinas jomfru, så ægtede hun hr. Torben Bille, og han blev ved hende en stor mand. Hr. Torben var tålsom og ville ikke miste sin konges huldskab. Derfor var kong Hans ofte hans og fru Edels gæst på Vordingborg Hus, og sagnet fortæller, at da fru Edel lå på

sotteseng og kongen stod hos, talte hun om samvittighedsnag for synd ved ham, men kongen sagde: Ædel var du i livet, så og i døden.

Sagnet meldte også, at fru Edel havde bygget Edelsborg af sammenlagte gårde, kongens gave. Hendes slægt var vel uddød som adelsslægt, hendes moder var alt kun en guldsmeds datter af Næstved, men senere under enevælden blev en mand, der regnede sig til hendes slægt, ophøjet i grevelig stand, og Edelsborg blev hans grevskab.

Stort var det og godt. Godset var ikke solgt fra, og 5000 tdr. land skov lå til det, samt 12 prægtige kirker. Kapitalen talte de 2 millioner og hartkornet var 1200 tdr. eller så. Grev Henriks fader havde været en stor mand, en af rigets første, grev Henrik selv var kun stor af vækst, skulderbred og før, meget mild af sind – godheden selv, som det hedder, men tung og uden kvindetække. Han elskede sin hustru, nærmede sig hende i dyb ærbødighed, som var hun af finere stof end han.

Og nu havde han givet hende sin frihed, for at hun efter 12 års ægteskab kunne leve livet! –

Skram vendte sig rask og gik hen til døren, der førte ind til kontoret.

Kammerjunker Viffert rejste sig; han havde siddet på en stol ved pulten og talt med fuldmægtigen om vejr og vind.

"Træd nærmere, hr. kammerjunker," sagde Skram. Og kammerjunkeren trådte nærmere. –

"Der er mænd, der lever et langt liv i blide kår, omgivet af rigdom til overflod, kun betænkte på at nyde dette liv for sig alene. Sådanne mænd gifter sig aldrig, de elsker mange kvinder lidt og sig selv over al måde. De klæder sig efter modens sidste

krav, de bærer gyldne ringe og diamanter, de rejser meget, men ser sjældent mere end hoteller og boudoirer. De ved meget om få mennesker, men intet om de mange, og de derudenfor eksisterer ikke for dem. De arbejder ikke; højt regnet jager de og spiller kort eller vædder på fuldblodsheste. Men de har altid travlt, så travlt, at de må have en kammertjener til at hjælpe dem i tøjet. De spiller kanhænde også på Børsen, men kun for at vinde penge, og intet, de gør, sætter frugt ude i samfundet. De ernærer nogle skræddere, nogle opvartere og nogle løse kvinder, der lever højt på dem.

Og når de dør, husker ingen dem, skønt alle kendte dem, mens de levede. Deres gods tilfalder fjerne slægtninge, der i år har ventet på den død, de selv frygter og strider mod i lange år.

Sådan en mand var kammerjunker Helmuth v. Viffert. Han var dansk, men kunne for den sags skyld lige så godt have været russer eller franskmand.

Middelhøj, slank, elegant, med stærkt, sort overskæg, for sort til det tynde, sirligt redte hår og de let rynkede, slappe træk. Hans krumme næse bøjede sig med fine fløje over dette kulsorte skæg, og hans brune øjne spillede under de tætte bryn. En Esterhazy-type, som den findes i Monte Carlo og – hos kelnerne på de store londonske Westend-restauranter.

v. Viffert havde bjerget sig. Som ung gjorde han, søn af en halvfattig godsejer, gale streger og blev sendt til Amerika. Han debuterede som cowboy, passerede sølvminerne og blev eventyrer i New York. Han forstod kvinderne, og kvinderne påskønnede ham. En skønne dag var han rig. Og han forstod at bevare sin rigdom. Han satte kursen efter Europa og levede en række år i Paris. Man gjorde ham ved en hoflejlighed til

kammerjunker, og det blev han ved med at være. Han ejede ingen ærgerrighed, kun en vis magelighed, en grænseløs egoisme, desuden en sand mani for klæder.

Grev Henrik, der var et par år yngre end han, havde truffet ham i Paris og dér blev de venner. v. Viffert havde blændet den unge greve, da denne som nybagt, juridisk kandidat var blevet sendt til gesandtskabet i Paris. Viffert tog sig på at fordærve grev Henrik, det lykkedes kun halvt; grev Henrik giftede sig, og Viffert blev husven på Edelsborg.

Mere end det, tilføjede onde tunger; dog derom talte de stille, og intet kunne bevises derom. Men Viffert havde sine egne værelser på Edelsborg og der slog han sig ned; for hvert år, der gik, blev det længere ad gangen. Sluttelig regnede man ham med til huset, og stamherren kaldte ham onkel.

Man sagde, grev Henrik var mut mod ham, men han var grevindens *maître de plaisir*. Vin og mad forstod han sig på, og en kotillon kunne han opføre som ingen.

Grevinden kedede sig og elskede at danse. –

"Tag plads, hr. kammerjunker" – sagde Skram og skød en stol hen til Viffert.

Kammerjunkeren rykkede sig lidt i sædet, stolen var hård, den var hjemmegjort i staden.

"Kære øvrighed" – sagde Viffert. "Jeg kommer til Dem i en meget alvorsfuld anledning. Krepencen, min herre, selve krepencen; det er en nederdrægtig fornemmelse at skulle afbryde spillet, når man har indsats nok og ved, at de andre vil spille videre, *mais enfin c'est inévitable*.

Altså, det klapper herinde. Professoren kalder det arteriosclerose, hvad der lyder plausibelt og det ytrer sig ved, at

pusten en gang imellem går fra en, så man må være forberedt på at forlade livet uden selv at kunne arrangere sorti'en. I grunden er det Satans ubehageligt. Tænk om det hændte på et – lad os sige – intimt sted, hvad, – væmmeligt. Jeg kan ikke lade være at tænke på det, og det berøver mig stundom både den fornødne appetit og den desværre så absolut fornødne andagt. –

Kort sagt, jeg må lave et testamente."

"Ah," sagde Skram. –

"Netop," fortsatte v. Viffert. "Jeg ønsker selv efter min død at have et ord med, når byttet deles. Jeg har nogen formue, og de forsultne æsler af slægten Viffert skal ikke have en hvid. De har sjoflet mig nok, da det kneb og krøbet nok for mig, da det var gået opad. De hader mig, og jeg – jeg foragter dem. *Je les méprise – voila tout.*"

"De kan disponere over Deres formue, som De vil," sagde Skram. – "De har jo hverken hustru eller børn."

"Ingen ægte børn," – lo kammerjunkeren. "Og de udenoms er afgjort kontant. Plebejere af alle nationaliteter, *la recherche de la paternité est interdite*. De tæller ikke. Men ser De, jeg ønsker at vide, om man i sit testamente kan bestemme alt, hvad man har lyst til?"

"Når det ikke strider mod lov og ærbarhed – jo. Jeg antager ikke, at hr. kammerjunkeren vil stride mod lov og ærbarhed?"

"Absolut ikke – De ved, hvad Hans sataniske Majestæt gjorde, da han blev gammel; han gik i kloster. Det gør jeg ikke, *jamais*, det skulle da være et nonnekloster – men jeg forsoner mig med loven og ærbarheden. Ser De, jeg testamenterer grevinde Polly

alt, hvad jeg ejer, hun bryder alligevel ud en dag og så skal hun ikke savne de tilvante *agréments*."

Det gav et sæt i Skram.

"Hun bryder ud, *mon cher* – løber af landet, ikke med Dem, men med en knøs med et glat ansigt og så …"

"Er det kammerjunkerens mening at optage denne bryden ud som en klausul i testamentet? Det tangerer dog strid mod ærbarhed." –

Skram forsøgte at smile, men smilet blev lidt bittert.

"Ingenlunde", sagde Viffert. – "Hør blot og slå i øvrigt hende ud af hovedet. De er for dansk, kære øvrighed, og Polly bliver aldrig dansk, i hvert fald ikke dansk med Dem. Nej, ser De, jeg ville bede Dem om at trække et testamente op for mig, hvori grevinde Polly indsættes til min universalarving, selvfølgelig med pligt til at sørge for gravsted og *obsequium* samt min sidste, lille erobring etc. – men som universalarving på en betingelse, den: at hun ikke gifter sig med – pas nu på, nu kommer det – med Sigismund."

Skram studsede.

Viffert lo. "De stejler, øvrighed. *Mais c'est vrai*. De har ikke mine øjne, men hvor det gælder fruentimmer har jeg en sjette sans. Jeg ser durch igennem dem, de søde asner. Det har jeg altid gjort, og derfor har de aldrig kunnet snyde mig. *Nec illa* – hun heller ikke. Dog derom ikke mere. Altså hvis hun gør den dumhed, så arver hun intet."

"Hvem så?" – spurgte Skram lidt hæst. Dette her var nyt og *satte* ham.

"Lad os sige, så deler vi klatten; det er vel en seks-syv hundrede tusind – ja, så meget er det – i 3 lige store dele.

Henrik får en, det vil ærgre ham og drille de Vifferter; Leonie, De ved grevindens kvikke, lille, franske *zofe*, får en, hun er min sidste erobring, skønt jeg vel ved, at jeg deler hende med Henriks *valet de chambre*, hr. Jørgen Madsen af Skudderløse. De bliver komplet fjollede af de mange penge, resten løser vi op i en række umulige veldædigheder, hvor de forsvinder.

Kan De lave det, så bliver De eksekutor og kan gifte Dem på det, når De bliver kureret. De egner Dem ikke til at være ungkarl, og De er for decideret en gentleman til, at jeg vil insultere Dem med mit mildest talt lidt impropre mammon. Med de andre er det en anden sag. De har haft mig på kosten i en række af år."

Skram havde størst lyst til at sige nej, men han betænkte sig. En formue er en formue, og et dødsfald er et renselsens bad for det urette mammon – i hvert fald for en juridisk betragtning. Og Skram var jurist.

"Hvornår skal testamentet være i orden?" spurgte han forretningsmæssigt.

"Helst i morgen," sagde Viffert. "Jeg rejser snart til Aix les Bains for at blive af med min gigt, og Fanden ved, om jeg nogensinde vender tilbage. Arteriosclerose er ikke godt, og jeg hiver undertiden nederdrægtigt efter vejret."

"Efter jagtanstrengelsen?" sagde Skram, for at sige noget.

"Jeg går ikke på jagt mere," sagde Viffert. "Det er snurrigt, men jeg kan ikke lide ladte skydevåben. Jeg elsker livet – jeg elsker det. Men i de senere år har jeg fået en snurrig fornemmelse. Jeg er bange for, at jeg skal skyde mig selv, hoppe ud af vinduet fra 4. sal eller kaste mig foran et lokomotiv. Ved De, det er en Satans fornemmelse, denne frygt for at komme til

at begå selvmord, den gør, at jeg ikke en gang barberer mig selv. Jeg føler ikke lyst til at skære halsen over på mig med en ragekniv, men jeg ved Fanden ikke, jeg er alligevel bange for at gøre det. Ja, De ler, men det er skam ikke morsomt, jeg lider ofte bandsat under det selv. Jeg lader mig barbere hos denne rædselsfulde Sørensen på torvet; var det ikke, fordi det absolut strider mod modens krav, gik jeg med fuldskæg som en høstarbejder. Jeg hader barberknive.

Man er naturligvis ved at blive idiot; det er sagen; så denne arteriosclerose har muligvis den højere bestemmelse at redde en fra at gøre sig komplet latterlig. Thi det ville være *le comble*, at jeg, der ikke tør spise vindruer, som jeg elsker, af frygt for blindtarmsbetændelse og giver en lille formue ud til baderejser årlig, skulle begå selvmord. Men sådan er jeg; jeg er så bange for mit eget kostbare liv, at jeg går rundt og ryster for mine mulige selvmordsattentater.

Og derfor går jeg ikke på jagt mere. *C'est ridicule.*"

Kammerjunkeren lo med sin lidt tørre, hæse latter.

Skram trak på skuldrene.

"De mener begyndende paralyse," sagde Viffert. "Nej, det kaverer jeg for. *J'ai toujours pris des mesures de précaution*; – men idiot bliver man alligevel og derfor er det tid at tænke på testamentet."

Viffert rejste sig. Elegant, spændstig, trods de slappe træk. Kun et halvthundrede år gammel og alligevel – færdig.

Det tænkte Skram, men han sagde ikke noget; han kunne godt være tavs, og kammerjunkeren interesserede ham kun som et psykopatisk fænomen. Blot var der dette med grevinde

Polly. – Han var jaloux, muligvis havde han grund dertil, i hvert fald havde han haft en vis ret.

Det ville Skram vide.

"Hr. kammerjunker," sagde han. – "Tror De ikke, man vil skumle, når De indsætter grevinde Polly til Deres universalarving?"

"Lad man det," svarede Viffert filosofisk. "Mig generer det ikke, jeg er jo død til den tid, og desuden vil det kun smigre min forfængelighed. Hun er dejlig, og hun har ganske simpelt været sublim. Å, De skulle have kendt hende i Paris for en 13-14 år siden; *merveilleuse*! En friskhed, en teint som en rose, en *gorge*. Som pige, forstår De, endnu i flor – alene for det, har jeg ikke levet forgæves. Nu – å, kære ven, ingen sammenligning – og alligevel – denne fordømte arteriosclerose, det er hendes skyld, forstår De, hendes alene. Der er ikke det mandfolk til, hvis hjerteklapper kan stå for den excitation."

Skram havde størst lyst til at gribe den lille kyniker i halsen og klemme til. Han betvang sig og sagde kort:

"Når De har kendt grevinde Polly som ung pige, hvorfor giftede De Dem så ikke med hende?"

"Det skal jeg sige Dem," sagde Viffert og smilede. "Det har altid været mit princip, når jeg mødte en dejlig, ung pige – af selskabet forstår sig, med de andre plejer jeg aldrig at gøre store ceremonier – at se at få hende gift med en af mine venner. *That is so convenient, you know,* og det sparer en selv en pokkers bunke vrøvl. Ser De, jeg har altid haft en sand *horreur* for at blive *cocu*, nu blev de andre det, og jeg fik de rene glæder. Nå, hvis dette havde været tilfældet med hende, ville jeg ikke have sagt det. Hun var for god til mig. Det forstår De bedre.

Nu ved De det. Skriv så testamentet efter det. De har været mig en god kammerat i 5 måneder, De kan ikke fordrage mig – *quand même*. Jeg kan betro Dem, at Henrik hader mig. Jeg har altid stillet mig ganske ligegyldig over for mandfolks følelser for mig. Og nu – *au revoir."*

Dermed gik kammerjunkeren, og Skram smækkede vinduer og døre op på vid gab.

Han stod og stirrede over mod Edelsborg. Denne viveur var ikke kong Hans i sagnet om fruen på Edelsborg. Det sagde han jo selv. Men var det mere end et tilfælde, at han kom og forlangte et testamente af den art skrevet samme dag, samme time som hun havde betroet øvrigheden, at hun ville – som hun sagde – bryde ud?

Og var der en tredjemand?

Lov mig ikke at sige et ord til ham om, hvad jeg har sagt – og sig mig alt, hvad han siger. Det var hendes ord, det var en ordre.

Og Skram ville lystre, såvidt det kunne forenes med hans embedspligt; "såvidt", det var dressur fra kancelliet.

III

Grevinde Polly havde forlangt, at Edelsborg skulle ombygges; det var en pittoresk, halvforfalden rede, hvoraf kun halvdelen var beboet. Grev Henrik havde ladet en fremragende arkitekt under grevindens overopsigt rekonstruere det gamle slot og opført det i fuldendt renaissancestil, ganske vist med indrømmelser til beboeligheden. Edelsborg var et vidunder og særlig spisesalen var pragtfuld.

Det var en hal, der optog hele første etagen i slottets sydlige fløj, dens længde var 35 alen og der var otte alen til loftet. Loftet selv var bjælkelagt med udskæringer i træ af våbenskjolde og figurer stærkt forgyldte og malede i farve direkte efter rådhuset i Siena – loftet for alle lofter. Væggene mellem de brede vinduer var gamle kirkepaneler samlede alle vegne fra og sindrigt sammenstillede med stærkt udskårne figurer; i mandshøjde gik en bred gesims stuen rundt, dækket med sjældne, venetianske glas, rhinskvinskrus og svære sølvbægre. Tapetet var ægte gyldenlæder, det sås kun lidt, for i hver firkant var ophængt to billeder af tidligere ejere af Edelsborg, dels originaler af flamsk skole, dels kopier fra galleri- og andre herregårdsbilleder og ægte Jens Jueler.

To mægtige, florentinske lysekroner var ophængte i loftet, der derved deltes i tre kvadrater, og for salens ende lige mod syd var et kolossalt glasvindue, udført i New York efter en stor malers tegning, en kopi af altertavlen i Odense, der forestillede kong Hans og dronning Christina med deres børn. De blyindfattede ruder med deres dybe, blå, røde og grønne farver

lod lyset ind som over en kirkes alter og fyldte salen med dyb, alvorsfuld majestæt.

Der var dækket til seks den eftermiddag, og bordet stod midt i feltet under de to lysekroner. Solen gød sit skær ind fra de fire vinduer mod vest; sollyset var skarpt og blinkede af gravens flade. Der var kun husets folk, grevinden og greven, de to Vifferter og så Skram og distriktslæge Kyhn; – hoflægen, som han kaldte sig selv.

Bordet var dækket med et væld af blomster fra høje, forgyldte empire vaser, grupperede om en opsats med stive guder og gudinder, der spejlede sig i ovale glasfelter. Borddækningen tog rigeligt 4 timer for to gartnerelever under grevindens specielle opsyn, og det var opgaven hver dag at variere arrangementet. Det gjaldt særligt om at skabe ly og læ mod genboer. Grevinden elskede den intime konversation, og det var hendes største glæde at anbringe mægtige blomsterdekorationer midtbords, der skjulte ægteherrernes færd for den let jaloux ægtehustru på den anden side. Hun var en mester i at sætte folk til bords; blot sørgede hun altid for at give de unge ægtemænd unge og livlige borddamer, mens hun forbeholdt deres unge fruer de ældre honoratiores. Selv sad hun for enden af bordet og kunne ved arrangementets snedighed overse det hele gennem blomsterbuer, huggede som glimer for hende. Fra denne sin oversigtspost holdt hun ved små drilske bemærkninger ilden vedlige under veddet.

Hun interesserede sig for herrer, – damer kedede hende, hun tyranniserede dem i læ af sin værdighed som châtelaine.

Den dag havde hun arrangeret en lille, dækket krog for sig selv og to herrer – Skram, som hun tog til bords og udmærkede

med særlig grandesse, og Sigismund Viffert, der næsten ikke fik spist for blot at sidde og stirre på hende.

Grev Henrik sad lige over for hende ved den anden bordende, flankeret af kammerjunkeren og distriktslægen.

Af og til fløj Vifferts skarpe bemærkninger over blomsterhækken som tennisbolde over et net, grevinden sendte dem tilbage, hyppigt så stærkt og jordlangs, at de blev hos ham; men af og til lykkedes det dog ham at sende bolden til hende, så hun måtte beholde den. Skram syntes, duellen var skarpere end sædvanlig, grevinden blev efterhånden forstemt, og distriktslægen overtog ledelsen af samtalen.

Distriktslæge Kyhn var en ældre, martialsk herre med Henri Quatre. Han besad huslægens overlegne ro, isprængt med et stænk af hovedstadsdoktorens professor-overlegenhed; men 20 års ophold mellem bønder havde alligevel mærket ham, og elegance var der ikke. Snarere kunne han docere lidt, dvæle lidt vel længe i sine egne ord og så ærtede grevinden ham. Men han var en klog mand, og hans parader var værdige.

Han var ivrig sociolog og hen imod måltidets afslutning plejede han gerne at få lov til at brede sig over sine emner, der alle bar præg af frisk tilførsel ad bogvejen. Viffert supplerede ham godt fra forsøgsmarken, kammerjunkeren havde set mange mennesker og byer og lært deres sæder at kende; men ved hovedstegen var kammerjunkeren gerne lidt apatisk.

"Det er en misforståelse," – docerede distriktslægen – "at tale om en udvikling af mennesketypen gennem urformen jæger til fisker, hyrde, nomade og videre til stadsbeboer. Menneskene har altid været bestemte af deres opholdssted, og alle former har til alle tider været der. De er der endnu. – Tag nu

jægertypen – den type, der for at leve ødelægger det, hvoraf den lever, udrydder det uden at sørge for fornyelse. Den type finder vi i krigerstanden, i lensadlen og i Dem hr. kammerjunker, – De er en udpræget jægertype!"

Viffert lo. "Jeg siger med Papageno: jeg er en fuglefænger jeg – og vor brave vært."

Distriktslægen skyllede et stort glas bordeaux ind under Henri-Quatren. – "Greven er, læg mærke til det, trods sin værdighed decideret af hyrdetypen. Den type, der freder om det, hvoraf den lever, der sørger for eftertiden, værner og bygger op. Det er den danske gårdmandstype, hovedtypen herhjemme. Bondeætterne, hvoraf vore gamle slægter er rundne."

"Og jeg?" spurgte grevinden over blomsterhækken.

"Deres Nåde er ..."

"Papagena," indskød Viffert spottende. "Decideret jægertype. Øvrigheden er derimod en interessant blanding af dem, der feder det, hvoraf han lever, for at slagte det en gang i tiden. Noget i lighed med fedekvægopdrættende bønder i Jylland i modsætning til malkekvægproducerende i Midtsjælland. Det er uhyre interessant."

Distriktslægen passede på og faldt ind.

"Det er interessantere end De tror, for i disse teorier ligger forståelsen af hele den europæiske, politiske situation i øjeblikket."

"Nåda," – indskød Viffert, "nu bliver det indviklet."

"Jo, ser De," fortsatte distriktslægen. "Hele bevægelsen i Rusland kan forklares ud fra opfattelsen af folket som patriarkalske hyrdefolk. Den samfundsorden, som er specifik

østeuropæisk, sætter patriarken, herren, religiøst over det lille samfund. Man skal lystre ham, han er der. Bliver han tyran, uudholdelig, så må man af med ham, udrydde ham, dræbe ham. Det sker ved eksplosioner. Vesteuropæeren, jægeren, der er langt mere aggressiv i sit væsen, har efterhånden fundet helt andre midler til at uskadeliggøre sine tyranner med. Han skaber love og institutioner, der sætter tyrannen i skak, uskadeliggør ham, støder ham ned i folket."

"Det lyder meget godt," sagde Viffert, "men efter Deres teori, doktor, skulle Henrik f.eks., som altså er decideret hyrde og ser såre patriarkalsk ud, være den iblandt os, der griber til bomben, mens f.eks. jeg, der er jæger i sociologisk forstand, skulle gribe til – lad mig sige mundlæderet."

"Det ville jeg tro," sagde distriktslægen.

Skram smilede. "Hvorledes forklarer De så, kære doktor, at den danske nation, som er hyrdenation, er langt mere genegen til at gribe til mundlæderet end til bomben?"

"Jægerindflydelse fra oven decideret," svarede distriktslægen. "Danske bønder slår ihjel, de slog Knud ihjel, og de havde flået adelen, hvis man ikke havde sat foden på deres nakke. De havde skudt Estrup, hvis de havde fået lov til det, og vil man nu prøve på at stænge dem ude, efter at de har smagt magtens sødme, så slår de ihjel – for fode."

Grev Henrik smilede; han fulgte en diskussion langsomt og gav sig god tid til at tænke.

"De mener altså, at jeg, for at befri mig for en tyran, på hyrdevis ville dræbe ham?"

"Gudbevares," sagde distriktslægen. "Jeg mener selvfølgelig ikke, at lensgreven ville begå et mord, men Deres naturel vil

unægtelig, uden at De selv reagerede, indgive Dem den tanke at slå ihjel. Som udvej blot. Jeg tvivler selvfølgelig ikke om, at greven aldrig har været i en sådan situation, men …"

Viffert afbrød.

"Det tager De fejl i, distriktslæge; jeg kan fortælle Dem, at vor ypperlige vært, den blideste af alle blide, en dag i Paris –"

"Helmuth", afbrød greven skarpt, og hans ansigt blev mørkerødt.

"*Passons nous au dessus de ça*" – sagde Viffert og tømte et glas champagne.

Men der blev stille ved bordet.

Desserten var budt rundt, og de tre opvartende tjenere havde forladt salen. Det ønskede grevinden. Desserten var intimitetens tid, så var tungerne løst, og de profane skulle være borte.

Viffert brød tavsheden.

"For at blive ved hyrdetypen; din trofaste tjener Jørgen – der vel nok af vor lærde doktor ville blive klassificeret som hyrde, for han ligner dig så meget, at jeg undertiden tvivler på den salig excellences ægteskabelige troskab – har det forresten ganske på samme måde. Som De ved – Hendes Nåde grevinden benytter nemlig elskværdigt enhver lejlighed til at gøre opmærksom derpå – har jeg interesseret mig for den små Leonie, der uden at være prinsesse minder mig om Paris, det eneste sted, hvor en menneskeværdig tilværelse kan føres af en ungkarl. Hun skal være ringforlovet med Jørgen. Siden min fortræffelige François absenterede sig med en del af mine kontanter, har jeg måttet lade mig mishandle af barber Sørensen på stadens torv, fordi jeg ganske simpelt ikke tør lade

Jørgen barbere mig. Jeg har stadig en kildrende følelse af, at denne hyrdetype kunne falde på at skære halsen over på mig."

Grevinden lo. "Der kan De se, distriktslæge, hvad der kommer ud af at være lærd. Nu forstyrrer De hele middagsandagten og bliver måske skyld i, at Helmuth optræder med fuldskæg på trods af moden og kommer til at ligne en gedebuk."

"Ingenlunde, kære Polly – ingenlunde," svarede Viffert. "Jeg vil nu barbere mig selv. Jeg vil overvinde en vis nervøsitet og forsøge, om jeg har glemt det. Skade, at man ikke i Sladderkøbing kan få en ordentlig barberkniv, så ville jeg begynde med at øve mig her, mens vi er *en famille*, og jeg kunne påregne overbærenhed, selv om resultaterne blev middelmådige."

Grev Henrik var tilsyneladende atter formildet. Han smilede godmodigt. "Du ved, Helmuth, at jeg har to etuier med fortræffelige, engelske knive; det ene står til din rådighed, når du vil."

"Ho ho," lo Viffert. "De har ret, doktor, nu kommer hyrdenaturen op i Henrik, blot ligesom hos øvrigheden kombineret med noget jægerblod. Han ønsker selvfølgelig, at jeg skal foretage eksekution. Men for at komme bort fra blodtørstigheden, hvad type tror De min kære nevø Sigismund hører til, hr. doktor? Han har, mens vi har siddet til bords, ikke sagt et eneste ord, men stirret på sin smukke borddame med et par øjne, som om han ville sluge hende, mens hun, der åbenbart ikke interesserer sig for vor konversation om barberknive, hvisker til ham og ser venligt på ham.

Er det hyrdenatur eller jægernatur?"

Grevinden skød sin stol tilbage med et rask stød. – Hun hævede taflet.

IV

Det var varmt ved solnedgang, og luften var stille. Parvis gik man rundt i haven mellem de store, sjældne træer, der bredte sig på det silkebløde grønsvær mellem kanalerne med de sære, snørklede broer.

Distriktslægen og Viffert diskuterede endnu typerne, skønt Viffert af og til kastede spejdende blikke efter grevinden og den unge mand, der syntes ham at fjerne sig vel langt fra alfar vej.

Greven stod på højen i parkens udkant i dyb samtale med Skram. Han talte dæmpet og alvorligt som en dybt bedrøvet mand, hvis sorg er stærkere, end han evner at dølge den, således som han efter sin natur ville det.

"Hun har altså talt med Dem. Det *skal* altså være? Skram, kan ikke De, De som er så meget klogere end jeg, sige mig, hvorledes jeg skal beholde hende? Jeg *vil*, forstår De, jeg *vil*."

Skram rødmede let. "Jeg forstod grevinden således, at det var en aftale, at greven frivilligt ..."

Grev Henrik afbrød. "Frivillig – jeg *kan* jo ikke tvinge. Forstår De, når hun *vil* gå, hvor kan jeg så tvinge hende? Men hun må ikke gå, forstår De, hun må ikke. De tror måske, jeg er – hvad skal jeg sige – kold uden følelse eller sådan. Det er jeg ikke, det vil sige, – når jeg blot kunne forklare det. – Det man plejer at kalde *elskov*, jeg siger elskov for at bruge et stærkt ord, – det er måske mig fremmed. Jeg har aldrig brudt mig om kvinder. Kan man sige, det er ikke som kvinde, jeg elsker hende, for det er det ikke, det er som menneske, bare som menneske. Og hele livet går itu for mig, om jeg mister hende."

Skram blev lidt urolig –

"Greven forstår, at det er svært for mig at trænge mig ind mellem Dem og grevinden og at – –"

Greven lagde sin stærke, store hånd på Skrams skulder og så på ham med sit kønne, åbne blik.

"Kære Skram, også De er forelsket i min kone. Det ved jeg godt. Det er jo alle mænd, fordi hun vil det. Jeg forsikrer Dem, jaloux er jeg ikke. Jeg trænger heller ikke til fortrolighed, men De skal jo ind i dette her; De skal jo efter loven. Lad mig så sige det rent ud. Min kone kunne godt have et sværmeri – for Fanden – ja – jeg taler rent ud. Jeg kunne vide det og tåle det. Et, to om det skulle være, måske hellere tre end et. Men hun skal være hos mig, for jeg kan ikke undvære hende. Det forstår De ikke. Hele den side af tilværelsen er mig så ligegyldig, jeg har ingen drifter, har aldrig haft. Men i det øjeblik man tager hende fra mig, skærer man et stykke kød ud af min side.

Forstår De?"

"Kunne det da ikke ordnes?" spurgte Skram lidt uroligt. Han var i grunden slet ikke så glad ved grevens fortrolighed.

Greven rystede på hovedet. "Hun vil ikke. – Jeg kunne sige Dem det hele, burde måske gøre det –"

Greven afbrød.

Skram trådte et skridt fremad, og greven fulgte. De gik ned gennem den høje lindeallé, for hvis ende slottet lå mørkerødt i solnedgangen.

Greven talte langsomt, ligesom om han gravede hvert ord frem.

"Skylden er Helmuths. Jeg hader Helmuth. Hader ham. Men jeg har tålt ham i lange år, fordi hun ville det, fordi hun ikke kunne undvære ham. Efterhånden er mit had blevet koldt. Jeg

holder af mennesker, af alle mennesker, og jeg duer ikke til at hade. Jeg har prøvet at forstå, og jeg har arrangeret mig. Det kan man. Jeg har i hvert fald kunnet det og har egentlig været ret lykkelig. Jeg forlanger ikke meget, og jeg har jo ellers mere, end jeg behøver. Jeg siger, jeg holder af mennesker, og alle mennesker holder af mig, det ser jeg jo daglig her på godset, hos naboerne – allevegne. Folk er så gode og venlige mod mig, – Polly også, De aner ikke, hvor hun er god og kærlig imod mig. Og så vil hun alligevel bort nu. – Jeg forstår ikke hvorfor."

Skram begyndte at forstå, men han var for retlinet en natur til at dele sig. Han stod helt der, hvor han stod, og han stod hos *hende*. Selvfølgelig var grev Henrik en prægtig mand, et usædvanligt menneske, måske meget for god til denne verden, sikkert ikke skikket til at leve i den. Men alligevel, dette her var Skram for meget. Lad gå med okse, asen og alt godt, som der står i Skriften, men den kvinde man holder af, *ejer* man, eller man mister hende.

Men forholdet til Viffert interesserede ham. Han kunne ikke rigtig spørge – men prøvede derpå.

"De tror altså, at det er Viffert, der forlanger det?" sagde han.

"Hvor ved jeg," lød svaret. "Hun siger, hun vil rejse, vil leve livet, vil være fri. Og da han er den eneste – absolut den eneste …"

Skram kunne ikke tro.

"Tror De også han er den eneste? …"

Greven så forundret op; så sagde han:

"Selvfølgelig, ellers havde hun fortalt mig det. Polly fortæller mig alt. Hun har talt til mig om dem. Hun ved godt, at De er

indtaget i hende, og hun sætter megen pris på Dem. Hun ville aldrig skjule noget for mig. Hun kender mig jo og ved – – –"

Nede for enden af alleen kom grevinden og Sigismund Viffert imod dem. Grevinden standsede et øjeblik som for at bøje af, men så fortsatte hun og styrede lige mod dem.

Greven gik raskere fremad.

"Der er nu unge Viffert," sagde han, "en prægtig, køn karl, som jeg holder af. Ham bryder Polly sig slet ikke om, hun siger, han er dum. Det er han slet ikke. Han er fortræffeligt begavet, kun lidt tavs. Køn og elskværdig og dygtig er han også. Men han keder hende ligefrem –"

Skram skottede op til den overbærende ægtemand, der nød sin kones fortrolighed også på usædvanlige punkter.

Det var nok alligevel kammerjunker Viffert, jægertypen, der var på det rigtige spor.

Men Skram tav og besluttede at bruge sine øjne og sin forstand.

Grevinden kom hen til dem, og de fulgtes ad op mod slottet. Hun gik lidt forud med Skram.

"Hvad ville så Viffert?" spurgte hun.

"Gøre testamente," sagde Skram lidt spotsk. "Han tror, han skal dø."

"Ja så," sagde hun og standsede et øjeblik. "Hvem skal så arve ham?"

"Det tør jeg vist ikke sige."

"Sig det alligevel," sagde hun befalende og fæstede sit blik skarpt på Skram.

Skram betænkte sig et øjeblik; så sagde han:

"Det bliver Deres mand og Leonie." Det var ikke helt sandt.

Grevinden blev blodrød.

"Forbigår han Sigismund?"

Skram havde ikke ventet dette udbrud, men egentlig var han ret tilfreds med det, og han besluttede sig til ikke at sige mere. Han syntes i grunden, han stod lige midt i det og forstod det hele bedre end nogen af de andre.

Det var klart, at knuden blev strammet.

Grevinden gik hurtigt fremad, hun talte ikke, og Skram forstod, at den, hun nu ville tale med, var kammerjunker Viffert.

Han kunne jo selv bestemme, hvor meget han ville sige, og Skram havde bevaret den fornødne tavshed om testamentet, som han besluttede at gøre færdigt endnu denne aften. –

V

"Tag Dem en rigtig lang cigar – den der, det er en ægte Garcia, og den varer en time. Mig ville den slå ihjel på fem minutter. Skænk Dem så en whisky og soda; i aften skal nemlig det testamente skrives. De undskylder et øjeblik."

Kammerjunker Viffert fjernede sig fra tårnværelset, hvor Skram sad i en læderbetrukken lænestol, og gik ind i sovekammeret.

Skram så sig om i værelset. Det var femkantet med ruder i nord og øst. Væggene var dækkede med reproduktioner efter franske kunstværker, heste og soldater. Midt over sofaen hang "*Tannhäuser im Venusberge*" og en gruppe skønne kvindehoveder i lidt banal stil. Et herregårdsgæsteværelse med fast beboer, et ungkarleværelse uden særlig stil. Mellem de to vinduer var væggen skrå og her var en dør til tårntrappen; i øvrigt var der i værelset to andre døre, en ud til korridoren og en ind til soveværelset, en mindre tofags stue. Værelserne lå i anden etage umiddelbart over herskabets soveværelser.

Viffert kom igen iført en kort, koket rygejakke med flerfarvet snorebesætning.

Da bankede det på døren.

"Kom ind," sagde Viffert lidt ærgerlig. Så tilføjede han: "På denne tid af natten skulle man da tro, man kunne sidde og sludre uforstyrret."

Det var grevens kammertjener Jørgen.

"Hvad vil De, Jørgen?" spurgte Viffert og drejede sig i sædet mod tjeneren.

Jørgen rakte en lille æske frem mod Viffert.

Viffert tog den.

"Ah," sagde han, "det er de berømte barberknive. Her skal De se, øvrighed, den nydeligste æske med 7 fine, engelske knive."

Skram tog æsken og betragtede knivene.

Viffert havde rejst sig og bøjede sig over ham.

"Vil De se, der står graveret i dem Sunday, Monday, Tuesday og så videre. Det er et lille raffinement. Hver dag har sin kniv, så slider man ikke mere på den ene end på den anden. Det er en smuk gave. Flot er greven."

Jørgen blandede sig i samtalen: "Hr. greven har en kasse til nøjagtig som denne her. Han bruger dem hver dag, jeg må lægge en kniv frem hver aften til næste morgen; så følger greven med dagen, skal jeg sige os."

Viffert lo. "Det ligner den ordentlige sjæl. Tak, stil æsken her på bordet og overbring min tak. Det er vel de rigtige, lad mig se, jo, dagene er der fra søndag til lørdag. Hils Deres herre og sig ham, at jeg skal prøve på at skære halsen over på mig selv med disse fortræffelige knive og gøre det til hans ihukommelse."

Jørgen bøjede sig gravalvorlig og tog knivene.

"Sæt dem ind på bordet i sovekamret," sagde Viffert – "og hør så. Er De den eneste, der er oppe?"

"Nej," sagde tjeneren, "taffeldækkeren er ikke gået hjem endnu."

"Godt," sagde Viffert, "I skal få 10 kroner hver, når I vil vente en halv times tid, jeg har brug for jer begge to. Ikke sandt, hr. birkedommer, vi kan afgøre dette endnu i aften, det vil jeg helst, der skal nemlig kun skrives to ord, og De er jo selv notarius publicus."

Skram smilede. – "Skal vi ikke hellere vente til i morgen?" sagde han.

"Nej, på ingen måde," – sagde Viffert bestemt. "I aften skal det være."

"Altså, De *venter*, Jørgen."

Jørgen bukkede og gik.

Viffert tav, til døren lukkede sig efter ham, så sagde han med et lidt bittert smil:

"Hvis jeg, som jeg har berørt for Dem før, skulle gøre denne fortræffelige tjener og hans endnu fortræffeligere herre den tjeneste at benytte disse syv knive til at overskære pulsåren på den højre side af min hals, var det dog nok så heldigt at have papirerne i orden til i morgen."

"Med mindre man ville opsætte denne operation til dagen brød frem," faldt Skram ind. "For ærligt talt, hr. kammerjunker, der er dog en ting, vi mennesker kan være vis på – *døden* løber ikke fra os –

Og" – føjede han til – "De kunne dog måske alligevel tage fejl i den antagelse, at greven kunne ønske Deres død?"

"Her er papir og pen," sagde Viffert, "lad os nu blot gå i gang med testamentet."

Skram tog pennen, dyppede og skrev med sin lige, elegante kontorhånd, hvad Viffert om eftermiddagen havde forklaret ham. Det faldt ham ikke engang ind at spørge, om teksten skulle ændres. Kun da han kom til veldædigheden, spurgte han, hvem der skulle betænkes og hertil svarede Viffert, at det kunne eksekutoren bestemme. "Det er skik at have to eksekutorer," sagde Skram. "Godt, så tag dr. Kyhn med," sagde Viffert, "han er en ypperlig om end lidt kedelig sociolog."

Mens Skram skrev, sad Viffert og læste i en roman.

Skram læste testamentet op og Viffert fandt det udmærket. De to tjenere blev tilkaldt, og uden at teksten blev oplæst for dem, underskrev de testamentet som notarialvidner, idet birkedommeren forklarede dem, at han optrådte som notarius.

Testamentet beholdt han, for at det kunne indføres i notarialprotokollen.

Da formaliteterne var i orden, tog Viffert en tegnebog frem, og idet han gav Jørgen en tikroneseddel, sagde han med et smil: "Nu kan De fortælle Deres kæreste, at skulle noget menneskeligt passere mig, er hun sikker på at arve en formue, der måske kan gøre Dem til proprietær."

Jørgen tilkastede kammerjunkeren et skarpt, vredt blik, som Skram ikke kunne undgå at bemærke.

De to tjenere gik.

"Nu begynder det at blive sent," sagde Viffert, "og nu tror jeg, vi begge trænger til at gå til ro. Jeg er Dem meget taknemmelig, fordi De har villet fungere som embedsmand uden for Deres kontortid. Jeg skal i hvert fald ikke plage Dem mere. Og nu godnat."

Han rakte Skram sin hvide, ringbesatte hånd. Skram tog den, den var lidt fugtig; han syntes også, Viffert så træt ud og at han, da han slap hans hånd, tog sig til hjertet.

"De ser træt ud," sagde Skram.

Viffert trak på skuldrene. – "Det er det hjerte. Når så man blot kunne få nattero; undertiden kan det nemlig være generende nok at ligge og snappe efter vejret, som en aborre, der er blevet halet på land. Men hvad skal man sige? Man har haft livets behageligheder i de første halvthundrede år, man må

belave sig på *désagréments* i de næste halvthundrede. Det kan såmænd ellers godt være, at det bliver mig, der kommer til at følge Dem til jorden. Energien har jeg, det kan jeg forsikre Dem om."

Så gik Skram.

Det var sent, men månen var oppe, og da Skram stod ved sit vindue og så over mod slottet, lå det i det blege måneskær fast og lukket som i dyb, rolig søvn. Fra Vifferts værelse lyste et skær ud over graven, og Skram syntes også, han kunne se en smal lysstribe fra grevindens værelse under Vifferts.

Han var træt og gik til ro henimod midnat.

Første bog

Barberkniven

I

Det var næste morgen kl. 10.30. Birkedommer Skram sad på sit kontor og læste en forhørsakt igennem. Han løftede hovedet fra akterne og så ud over haven og slotsgraven, vejret var klart og varmt. Henimod anlægsbroen ved de hængende pile nærmede sig grevindens lille båd. Skram rejste sig. Det var en mand, der roede. Båden lagde til. Manden steg i land og fortøjede den til den frønnede pæl. Det var taffeldækkeren Ole Hansen, den grånede hovmester på Edelsborg.

Hvad mon han vil? tænkte Skram og tog igen plads ved skrivebordet. Den gamle mand gik hurtigt over plænen og stod snart inde i stuen.

"Birkedommeren må undskylde," sagde han, "men der er sket en forfærdelig ulykke i nat."

Skram fo'r op.

"Kammerjunkeren har aflivet sig."

"Hvad siger De?" – Nå – Skram måtte tilstå, at det egentlig ikke var overraskende. Han havde tænkt sig, noget lignende kunne ske.

"Hvordan?" spurgte han.

"Han har skåret halsen over på sig med en barberkniv."

"Nå," sagde Skram. – "Hvorledes fandt De ham?"

"Det var ikke mig, hr. birkedommer," sagde taffeldækkeren; hans stemme skælvede som dens, der længe har forberedt sig på at fortælle noget forfærdeligt og endelig kan få det sagt. – "Jørgen fandt ham, da han gik op med barbervand. Klokken var over ti, før plejede kammerjunkeren ikke at ville vækkes, og det var jo silde i nat, da birkedommeren gik. Han lå i sengen, som

om han sov, men Jørgen så, der var en fæl flænge i halsen på ham, og sengen drev af blod."

"Har De set ham?"

"Nej, Jørgen kaldte straks på mig, jeg var i lag med sølvtøjet, men jeg synes, det var så ledt at se, så gik jeg herover. Jørgen mente, det var bedst, jeg gjorde det som den ældste."

"Nå," sagde Skram, "ja så ved De vel ikke mere. Er der gået bud til distriktslægen?"

"Jørgen telefonerede; de sagde, doktoren kom straks –, så ville Jørgen vente sålænge; det var frøkenen, han talte med."

"Og greven?" spurgte Skram.

"Greven er kørt over til Lille Mosgård teglværk med godsforvalteren allerede i morges, og grevinden red ud med Johan, anden-kusken kl. 9."

"Nå således," sagde Skram. "Gå straks over til distriktslægen og se, om han er hjemme, så tager vi derover i båden. – Kan den bære fire mand?"

"Jøsses ja," sagde Olsen, og så gik han over til distriktslægen, der boede skrås over for birkedommerboligen.

Skram åbnede døren til kontoret, hvor kun personalet for tiden opholdt sig.

"Fuldmægtig Holm," sagde han, "det var i rette tid, kammerjunker Viffert fik oprettet det testamente, De sidder med der. I nat har han skåret halsen over på sig."

"Hvad siger De?"

Fuldmægtigen sprang op.

Skram trak på skulderen. "Sket er sket. Han er død. Verden tabte ikke noget videre, og få vil sørge. Det er lige så godt vi straks tager den ligsynsforretning. Både greven og grevinden er

ude. Lad Jensen gå over til sygehuset og få bestilt en ambulance, hvis de har det; tag De protokollen og følg med over i båden. Der kommer taffeldækker Olsen med distriktslægen."

Politibetjent Jensen rejste sig hurtigt for at gå efter ambulancen.

"Jensen," sagde Skram, "ikke et ord til nogen. Dette her må holdes skjult, så længe det er muligt. Jeg vil ingen sludder have til bladene."

Distriktslægen trådte ind.

Skram tog hans hånd.

"Det er forfærdeligt," sagde doktoren, "og jeg som gik og spadserede med ham en hel time i aftes og spillede billard med ham senere. Der var intet at mærke."

"Nå," sagde Skram, "jeg skrev hans testamente i går aftes; det lod til, at han havde hastværk med at komme af sted. Og efter hvad jeg i aftes fik at vide, forbavser det hele mig slet ikke. Det gælder kun om at skåne grevinden og greven for folkesnak og bladsludder."

Fuldmægtig Holm stod med protokollen, og de tre herrer gik ned til båden, som den gamle taffeldækker allerede havde gjort los.

Mens de roede over graven, sagde Skram med et smil til distriktslægen: "Jeg kan glæde Dem med, at De er eksekutor i boet, der er på 6-7 hundrede tusind kroner, altså nok værd at tage med."

"Jeg," sagde doktoren og gabede forbavset.

"Ja, De og så min ringhed. De har imponeret Viffert i går aftes med Deres sociologi; De ved, den videnskabelighed

betaler sig. Når nu denne lille forretning er overstået, får De noget at vide, som vil interessere Dem. Men derom senere."

Så roede de videre i tavshed –

Kammerjunker Vifferts lig lå i sengen afklædt, henstrakt som i søvn. Sengen stod op ad den indvendige væg parallelt med vinduet. Liget lå på ryggen med hovedet drejet halvt fra væggen. I halsens venstre side sås et gabende sår; den højre arm lå langs siden med hånden lidt drejet ind over legemet, og mellem fingrene lå en hvid barberkniv, tilsølet af blod. Lagenet var vædet af blod, der var dryppet over sengekanten ned på gulvet.

Doktoren trådte hen til sengen og bøjede sig over liget. Den dødes ansigtstræk var rolige, øjnene lukkede; han så ud, som om han sov. Næsen trådte skarpt frem, og skægget tegnede sig gråligt over den lukkede mund. Men bortset fra flængen i halsen var der intet uhyggeligt ved liget.

"Skram," sagde doktoren, da han havde undersøgt liget, "der er noget her, jeg ikke forstår."

Skram trådte nærmere og betragtede liget.

"Han har båret sig ad som et fæ," fortsatte doktoren. "Når man vil skære halsen over, snitter man i siden – her – hvor pulsåren er. Det snit her er omtrent midt for, fra venstre. Det giver i almindelighed ikke døden. Og se blodet, det er jo ingen ting, der burde have været et fossevæld efter sådan et snit, og her er jo dårlig nok et vandfad fuldt. Jeg kan ikke forstå, at han har kunnet blive liggende med det sår. Ja, han kan jo have læderet *vena jugularis*, og det kan have givet en luftemboli i lungerne; det får vi at se, når vi snitter ham op, men det ser underligt ud. Munden er også helt lukket. Og øjnene – nå ja,

det giver sig vel. Kniven holder han regulært nok i højre hånd – let, ser De – den hænger ved hånden."

Skram vendte sig. – I stuen stod foruden de to kun fuldmægtig Holm.

"Det er sandt," sagde Skram. "Jensen kan ikke være her endnu, vejen er lang uden om byen og slotsgraven. Hvor er Olsen?"

"Her," lød taffeldækkerens stemme fra forværelset.

"De må komme ind," sagde Skram.

"Kan jeg ikke blive fri, jeg er en gammel mand," sagde taffeldækkeren, "her er Jørgen." –

"Jørgen," kaldte Skram – så betænkte han sig et øjeblik og sagde: "Nej –lad os så vente til Jensen kommer."

"Jørgen er et ypperligt vidne," sagde distriktslægen.

"Det var ham, der fandt liget," sagde Skram; "ham kan vi alligevel ikke bruge som retsvidne, han skal selv afhøres."

"Kom herind," kaldte han.

Jørgen trådte ind.

Skram så vist på ham.

"De fandt kammerjunkeren som lig?"

"Ja," svarede tjeneren; hans ansigt var ubevægeligt, men meget alvorligt.

"Og De har ikke rørt ved liget?"

"Nej, hr. birkedommer," svarede Jørgen.

Skram betragtede ham udforskende, så sagde han roligt:

"Brød De Dem om kammerjunkeren, mens han levede?"

Jørgen løftede hovedet og sagde fast: "Nej, hr. birkedommer, han var et meget slet menneske og har gjort os alle meget ondt. Herren være ham nådig, hvor han nu er."

Distriktslægen studsede.

"Det er godt, Jørgen," sagde Skram, "gå så ind i den anden stue."

Skram lukkede døren.

Distriktslægen bøjede sig over liget. "Venen må være overskåret, et snit i pulsåren ville have givet blodsprøjt helt op i loftet. Jeg kan ikke forstå dette her, men naturligvis det er selvmord, det kan kun være selvmord."

"Derom er jeg overbevist," sagde Skram. "Jeg spurgte selv Viffert i går aftes, om han tænkte på det; det ville jeg ikke have gjort, hvis der ikke havde været grund til det. Motiverne kan vi senere tale om. Desuden havde han en hjertesygdom. Det ved De vel?"

"Nej," sagde distriktslægen, "det har han aldrig talt til mig om. Han troede ikke på læger, sagde han. Hjertesygdom – siger De?"

Distriktslægen rystede på hovedet.

Skram fortsatte: "Jeg er tilbøjelig til at tro, at han har haft et anfald i nat og så af denne og de andre grunde har gjort det forbi. –"

"Det er et fjollet snit," sagde distriktslægen, "vi må skære ham op. Det kan vi gøre på sygehuset. Jeg vil gerne have ligets stilling fastslået, så kan vi flytte det straks; vi kan sejle det over til sygehusets have på den anden side af graven."

Politibetjenten meldte sig.

Så tog de et syn over liget og stillingen i sengen. Skram stod med barberkniven i hånden. Han drejede den, så solen glimtede i det brede blad.

"Snurrigt nok," sagde han. "I går fortalte han mig, at han ikke holdt af at have en barberkniv i hånden, han var bange for, at han skulle få lyst til at skære halsen over på sig selv. Denne kniv her fik han i aftes forærende af greven, han sagde ..."

Skram tav pludseligt, han vendte sig og gik hen til toiletbordet, hvor etuiet med knivene stod. "Vil De se, distriktslæge, der har været metode i det; på ryggen af denne kniv står Tuesday. Det er tirsdag i dag, han har villet have orden i tingene. Her skal De se de andre knive."

Birkedommeren åbnede etuiet.

Med et tog han et tag om distriktslægens arm.

"Doktor," sagde han, "dette her er galt. – Vil De se? I aftes så jeg selv disse knive i etuiet, de er mærkede på ryggen med ugedagenes navne og ordnede fra søndag til lørdag. Her er den kniv, vi fandt i ligets hånd."

Skram hviskede dette til distriktslægen. Fuldmægtigen og Jensen stod inde i forværelset, hvor protokollen var opslået på det store bord ved vinduet.

"Distriktslæge," sagde Skram – "dette her er galt. Vil De se knivene her. Søndag, mandag, tirsdag, onsdag, fredag – torsdag mangler – og så lørdag. Og på kniven her står tirsdag."

Distriktslægen forstod det ikke.

"Jo, ser De," fortsatte Skram i samme dæmpede tone, "jeg så selv i går aftes disse knive i etuiet; de er beregnede til at benyttes efter dagene, der er angivet på dem. Og jeg ved bestemt, at i går aftes var der syv knive mærkede med ugens dagenavne. Nu er der også syv knive, men de to er mærkede tirsdag, og torsdags-kniven mangler."

"Jeg forstår ikke," sagde distriktslægen, "hvor det er muligt."

Skram dæmpede sin stemme helt ned til hvisken: "Nede på grevens toiletbord står en kasse med syv knive akkurat mage til denne, og jeg siger Dem, i den vil De finde to torsdags-knive og tirsdags-kniven mangler. Forstår De det nu –"

Distriktslægen var blevet bleg.

"Det betyder," sagde han …

"Mord," sagde Skram – "den mand har ikke begået selvmord; han er myrdet."

Distriktslægen gik langsomt hen til sengen.

Skram fortsatte: "Jeg husker tydeligt, at han i går aftes i spøg indicerede, at han ville skære halsen over på sig selv. Han gjorde det med højre hånd, men som De ganske rigtigt antydede, han førte hånden hen over pulsåren på højre side af halsen.

Det er et mord."

"Hvem kan have begået det?"

Skram tav.

"Distriktslæge Kyhn," sagde han efter en pause. "De og jeg er embedsmænd, og vi har vore pligter; vi er eksekutorer af denne mands testamente. De kan stole på, at jeg gør min pligt. Men jeg siger Dem allerede nu, var jeg fri og uafhængig af mit embedsansvar, så sluttede jeg denne sag som en selvmordssag. De behøver ikke at sige noget, dr. Kyhn, jeg kender min pligt. Blot beder jeg Dem, for at jeg kan opfylde den, at tie. Vi foretager et legalt ligsyn og angiver selvmord som dødsårsag. Alle omstændigheder taler derfor. Så foretager De obduktionen og i mellemtiden undersøger jeg sagen. Forstår De, det kan jeg kun gøre, når gerningsmanden tror sig i sikkerhed. Kun De og jeg ved, at det er mord, for alle andre er det selvmord."

Distriktslægen nikkede tavs.

Kl. 12, da greven vendte hjem fra sin udflugt, var ligsynet sluttet, og kammerjunker Vifferts lig bragt på en båre over til sygehuset, hvor distriktslægen skulle foretage obduktionen.

Den frygtelige begivenhed kunne ikke holdes skjult, og ud på eftermiddagen talte hele byen om kammerjunker Vifferts selvmord. Men fra slottet fik man intet at vide, og birkekontoret nægtede enhver oplysning.

II

Skram var en dygtig jurist, hans eksaminer var fine; hans opdragelse havde været ledet af en fader, der selv var departementschef og meget fin jurist; fra sin tidligste ungdom havde han i sin faders hus haft lejlighed til at se og høre landets berømteste dommere, selv havde han fungeret på et birkekontor ved København og efter en 5-årig ansættelse i justitsministeriet været konstitueret i kriminal- og politiretten. Han forstod sine sager og var desuden en dannet og meget belæst mand, der havde gjort studiet af forbrydelser til sit livs studium, men tillige benyttet sin tid til at studere mennesker.

Skram var aristokrat; han tilhørte en gammel, dansk adelsslægt, hans fader var konservativ, og det var han selv også, politisk set. Han havde gjort den opdagelse, at den rette fordomsfrihed, den egentlige frisindethed, langt snarere træffes i kancelliets udskregne, støvede kontorer, hos gamle stokbureaukrater og hos de højeste retters alderstegne assessorer end på talerstolen i Rømersgade [Note 2)]. Det vil sige, han erkendte, at de frisindede ideer, anerkendelsen af folkets ret og navnlig folkets selvstændige ret til uden påtvungen, faderlig forsorg at styre sig selv efter egne love hævdedes klart og rent af demokraterne, og deres teorier var, syntes han, i og for sig uangribelige. De havde ret, fuldkommen ret – i teorien. Men i praksis fornægtede de selv deres ret. Arbejderne var de første til at råbe på politi, de første til at kræve straf og samfundsbeskyttelse, de første til at fordømme og forfølge på indskydelse alene. De stod midt i det, de kunne ikke hæve sig til

det rolige overblik, den uinteresserethed, der alene hos den enkelte kan fostre det rene frisind.

Disse fine, gamle herrer, der havde set så meget, forstod alt og tilgav det meste, hvad enten de nu var læger, præster, dommere eller købmænd, havde Skram taget til forbillede selv fra ganske ung kandidat. "Vi unge må da for pokker kunne gøre de gamle herrer det efter," havde han tit sagt. "Ungdom i forbindelse med klog besindighed og vidtskuende, forstående klogskab er uovervindelig."

Det var hans mål ikke at være gammelklog, men at være ung og dog de gamle lig i klogskab.

Og derfor levede Skram altid med tøjlen strammet; han ville forstå og så handle. Han ville ingen ret træde for nær og hævde retten ved altid at hævde det formålstjenlige og det, han tillige følte var retfærdigt. Det gav hans arbejde en egen sindig ro, under hvilken en evig higen ulmede som ild under aske. Udefra set blev hans handlinger ikke altid forståede, og hans samtidige rystede på hovedet ad ham.

Men den gamle departementschef forstod sin søn, selv om han smilende rystede på hovedet ad ham. "De hvide hår er alderens krone," sagde han, "de kommer med tiden." –

Skram følte, at her var en sag, der krævede sin mand helt. Den måtte vokse frem i absolut stilhed udefra. Han følte sig overbevist om, at der forelå et mord. Han hastede ikke med mistanke, han kæmpede endog mod den, fordi han ikke ville tage fejl. Han ville ikke begynde med en hypotese, der havde rod i noget, som ikke sprang frem af selve den situation, han først havde forefundet. Ved at tvinge sin mistanke tilbage, ville han udelukke alle fejlgreb. Det gjaldt her ikke om at handle hurtigt,

for der var ikke spor, der kunne udslettes. Der var kun en omstændighed, der måtte klares, en rørlig genstand, der måtte fastholdes, "*barberkniven*", Sheffield klingen, mærket på sin ryg med ugedagsnavnet tirsdag! Og det eneste, Skram derfor gjorde, var at medtage etuiet med knivene og selve den kniv, han havde taget af ligets hånd. Mens tjeneren syslede med båren, gik han hurtigt ned ad tårntrappen, der førte ned til soveværelserne på 1. sal. Han åbnede døren, der førte ind til lejligheden og stod i grevindens soveværelse, der altså lå umiddelbart under Vifferts dagligstue, hvor de to den foregående aften havde siddet.

Værelset var udstyret med megen og stilfuld luksus; der var ingen til stede, og Skram gik hurtigt hen over gulvet til en hvidlakeret dør i den modstående væg. Han havde set lejligheden før og stod, da han åbnede døren, i grevens påklædningsværelse.

Her stod et stort toiletbord med spejl ligefor vinduet; på den hvide dug lå børster, kamme og allehånde rare toiletredskaber, og midt på bordet ved siden af en blank, lille metalskål en barberkniv ganske mage til den, han havde set på kammerjunkerens værelse. Han tog kniven, den bar på ryggen mærket torsdag.

Skram kastede et blik rundt i stuen. Alt var i streng orden; grev Henrik var en mand, hvem enhver uorden var imod, han var næsten overdreven omhyggelig med sin person, sine klæder og alt omkring sig.

På en etagere ved vinduet så Skram en lille kasse, – mage til etuiet, han holdt i sin hånd; han trådte hen til etageren og åbnede etuiet. Og som det måtte være, var det: I dette etui var

der en torsdagskniv mage til den, der lå på bordet, men ingen tirsdagskniv.

Skram tøvede et øjeblik. Det var øjensynligt, at greven havde opsat barberingen til senere på dagen, den lille skål var ikke benyttet, og kniven var øjensynlig lagt frem til brug, ikke henlagt efter brug. Altså ville greven, når han kom tilbage, fuldende sit toilette; han måtte opdage, at det ikke var den rette kniv, han måtte opdage, at der var sket en ombytning – og så …

I et tilfælde ville han tie – et tilfælde, som Skram havde forudset, men holdt hen mellem de andre muligheder. I alle andre tilfælde ville han tale – og så …

Skram overvejede. Ville det være rigtigt at lægge den rette kniv på det rette sted? Både han og distriktslægen havde jo konstateret det mistænkelige tilfælde; det tilhørte akten – for at bruge en juridisk vending. Altså for så vidt kunne det være ligegyldigt. Men ved at handle således angreb Skram bevismaterialet og gav slip på et holdepunkt, der i et bestemt tilfælde kunne have stor værdi.

Hvad skulle han gøre?

Han vendte sig hurtigt og gik gennem grevindens stue hen til vindeltrappen, der førte op til tårnværelset. Da han nåede værelset, stod distriktslægen alene foran sengen og undersøgte de blodplettede lagner.

"Doktor," sagde Skram, "følg med!"

De fulgtes ad ned til grevens påklædningsværelse, og mens doktoren stod hos, uforstående, byttede Skram knivene om, så den kniv, der kom til at ligge på toiletbordet, blev en tirsdagskniv, som den skulle være.

"Doktor," sagde Skram, "jeg har ikke tid til at forklare Dem, hvorfor jeg gør dette, det ser mærkeligt ud, men jeg har mine grunde dertil. Jeg mærker nu her med min blyantstift den kniv, vi fandt her på bordet, og anbringer den i det etui, vi tog deroppe. Der hører den sikkert hjemme. Jeg beder Dem give nøje agt derpå. Jeg skal senere fortælle Dem, hvorfor jeg gør det. Nu går vi hjem; hvis De vil spise frokost med mig, skal jeg forsøge på i få ord at sætte Dem ind i hele den foreliggende situation. Barberkniven er i virkeligheden det eneste grundlag for min viden i denne sag. Den kan være ganske overordentlig simpel og være tilendeført, inden sol går ned. Men den kan også være så indviklet, at både De og jeg måske vil betænke os adskillige gange, inden vi slutter den af.

Kom så og lad os gå, her kan vi alligevel ikke udrette mere."

Så gik de.

III

Distriktslægen spiste frokost hos Skram, og under måltidet talte de om sagen. Skram hørte ikke til dem, der straks skænker fuld tillid, men i denne sag var distriktslægen hans medvider, den eneste indviede. Dertil kom, at dr. Kyhn under en vakance fungerede som stiftsfysikus og derfor ville blive den eneste embedslæge, der fik med sagen at gøre. Distriktslægen var en frisindet og fordomsfri mand, og en mand Skram i enhver henseende kunne stole på. Han lyttede meget interesseret til birkedommerens beretning og brummede af og til misbilligende og opmuntrende.

Da de sad i birkedommerens havestue ved kaffen, spurgte så doktoren:

"Hvad vil De gøre?"

"Det mindst mulige," sagde Skram. "Jeg havde ubetinget mest lyst til at aquiescere ved selvmordet. Viffert var mig imod, og desuden var han temmelig forberedt på at dø, og hans død er ikke noget menneske til fortræd, men derimod til gavn og glæde for alle dem, der overhovedet berøres deraf. De, kære doktor, og jeg ikke undtaget. Nu er der imidlertid det snurrige ved os mennesker, at vi rent instinktmæssig af samfunds-selvopholdelses-drift stritter imod forbrydelse. Jeg ville selv som lægmand være utilfreds, uhyggelig ved at vide, at et mord ganske stille indregistreredes som selvmord. Som embedsmand kan jeg aldeles ikke finde mig i det, og som dette steds øvrighed er jeg pisket til at tage affære."

"Det vil De altså?" sagde doktoren.

"Selvfølgelig," var svaret.

"Men hvor vil De begynde?"

"Det skal jeg sige Dem," svarede Skram. "Ser De, Vifferts værelse lå på 2. etage, døren til korridoren var aflåst, det plejede den altid at være. Døren til tårnets vindeltrappe var ikke aflåset. Han har en gang forklaret mig, at han hadede at ligge for åbne døre, men at han på den anden side var bange for at brænde inde i søvne, når der ikke var åben indgang til ham. Han sov nemlig meget hårdt. Den gode Viffert var meget ængstelig for sit liv. Nå, her på Edelsborg, sagde han, var det så rart, for sin dør til korridoren kunne han låse, døren til trappen kunne han roligt lade stå, for trappen førte dels op til Leonie kammerjomfrus værelse, og dette lille væsen sov altid for låsede døre, selv om hun efter hans udtrykkelige ønske lod døren til trappen stå. Nedefter førte trappen til grevindens soveværelse, der ved påklædningsværelset var adskilt fra grevens, men hendes dør var også altid låset mod korridoren. Endelig mundede trappen i stueetagen ud til tjenerværelset, hvor Jørgen deler kammer med tjenerdrengen John.

Ser De, i denne gruppering har De alle de personer, der kan være genstand for mistanke. John lader jeg ude af spillet."

"Og grevinden!" faldt doktoren ind.

"Selvfølgelig også grevinden.

Tilbage bliver greven, Jørgen og Leonie. Af disse falder mistanken først på Jørgen. Han er ganske vist en skikkelig karl, om hvem intet ufordelagtigt er bekendt; men han er den sidste, jeg har set sammen med Viffert, og den, der fandt ham. Desuden har han selv – og Viffert da også – udtalt sig om et let forståeligt had, han skulle nære til den myrdede. Jeg har selv hørt Viffert fortælle ham, at han ved kammerjunkerens død ville

blive en holden mand, og Viffert foreslog ham selv den metode til aflivning af arveladeren, der virkelig også er blevet bragt til anvendelse. Hertil kommer, at han, som den der lagde grevens kniv frem hver aften, kan tænkes at have kunnet gemme den til anvendelse, som sket er, og senere få den idé at benytte de andre ganske lignende knive til at skjule forbrydelsen – eller hvis dette synes Dem hårtrukket, da det jo var Jørgen selv, der har stillet etuiet ind på kammerjunkerens toiletbord, have haft den ide at ombytte knivene før mordet. Det er ganske vist det eneste vanskelige punkt, at han har taget fejl af knivene – men det kan dog forklares derved, at det engelske Tuesday og Thursday let kan forveksles af en mand, der som Jørgen ikke kan engelsk. Hans uvidenhed forklarer også hans kejtede snit. Han har let adgang til at snige sig op på kammerjunkerens værelse og let adgang til at snige sig ned. Som De ser, der foreligger et pragtfuldt sæt indicier, der ville være tilstrækkelige til at foretage en øjeblikkelig anholdelse og være meget egnede til at virke på en jury. Den stakkels Jørgen er i grunden ganske værgeløs, og derfor er jeg heller ikke videre hidsig efter at slå ned på ham.

Hvad hans kæreste angår, så stiller sagen sig for hende således, at hun vanskeligt ville kunne undgå at blive betragtet som hans medskyldige, ideen ville lettere opstå i hendes kvikke, lille franske hoved, og hun er selvfølgelig lige så forgabet i den kønne, danske tjener, som hun er modbydelig ved den mølædte kammerjunker, hun af rent finansielle grunde har fundet sig i. Hun er fordærvet og usædelig og derfor et fortræffeligt objekt for en sædelig retfærdighedsidé, enten den fremtræder i en enkeltdommers eller en jurys skikkelse. De vil give mig ret i,

kære doktor, at i de ni af ti tilfælde ville det være ikke alene klogt, men endogså en ligefrem pligt at slå ned her. Arrest, forhør, opdyngning af indicier og affæren kunne være tilendebragt med bravur på otte dage."

"Hvorfor gør De det ikke?" sagde doktoren ud af en vældig røgsky.

"Fordi De heller ikke ville gøre det på en blot og bar formodning. Ingen af os ville være til sinds at begå et justitsmord for denne herres skyld eller for nogen andens, og vi har foreløbig kun beskæftiget os med stuen og kvisten. Herskabet på første sal har vi ladet være ude af betragtning."

"Tja –" sagde doktoren; det smagte han på.

"Vi undtog grevinden, det var vi enige om, og det vil jeg vedblivende gøre. Ikke fordi hun egentlig skulle være uden interesse i Vifferts død. Hun er endog hans arving, men det er mig overhovedet umuligt at tænke mig grevinde Polly som lady Macbeth. Når jeg siger umuligt, mener jeg dermed, at denne tanke er mit yderste refugium, når alt andet slår fejl, og at jeg kun vil støtte den på en mundtlig samtale med hende selv, ikke på formodninger. Jeg vil endog udelukke den med vold, om den skulle melde sig.

Med greven er det en anden sag. Han har selv sagt mig, at han hader den mand; han sætter grevindens beslutning om at forlade ham i forbindelse med Viffert, han har sikkert – hyrdenatur som han efter Deres teori er – ofte kredset om den tanke at rydde ham af vejen, og der er jo dog kun et skridt fra overlæg til handling. For at nå Vifferts værelse ved nattetid skulle greven ganske vist passere grevindens soveværelse, men det er vel ikke aflåset ind til hans soveværelse. Vanskeligere

stiller det sig med knivene. Efter hele sin natur ville han næppe her have taget fejl. Han ville vel nok have været bevæbnet, når han skred til gerningen – der har jo i går været talt nok om at skære halse over – men han ville, skulle man synes, ikke have kompromitteret sig ved at tage en fejl kniv af etuiet. Det er et vanskeligt punkt. Når jeg derfor før frokost foretog den ombytning af knivene på grevens toiletbord, så skete det med den hensigt at lægge en fælde for ham."

"De anser altså ham for gerningsmanden – den ædle, retsindige grev Henrik!"

"Hyrden," sagde Skram med et smil. "Jeg har jo sagt Dem, jeg mistænker ingen, men jeg kunne tænke mig, at han kunne have haft grund til mordet. Han må i så fald have været så nervøst ophidset, at han af ren nervøsitet har begået fejlen, da han ville erstatte kniven. Han ville ikke kunne lade være med at opdage sin fejltagelse, når han nu ved sin tilbagekomst skal til at benytte sin egen kniv og så vil han være sat på sin post. Jeg undervurderer ikke den omstændighed, at jeg i går aftes har set, at der i det etui, Jørgen bragte kammerjunkeren fra greven, fandtes et helt sæt knive med de rigtige ugedagsnavne; men De må selv erkende, at hvor det gælder en mistanke for snigmord rettet mod en så almindelig anset, ja ligefrem æret og elsket mand som grev Henrik Jernskæg, lensgreve, kammerherre og ridder af Dannebrog, er det ikke nok, at en ung, konstitueret dommer påstår midt om natten efter en middag på 8 retter med tilhørende vine og adskillige glas whisky og soda at have set nogle matslebne navne bag på nogle barberknive. Og andet er det jo i virkeligheden ikke."

"Nej," sagde doktoren, "det kan De have ret i. Men på den anden side indser jeg ikke, hvorledes det skulle gøre sagen bedre, at De har ombyttet knivene."

"Derved opnår jeg en meget vigtig ting. Jørgen, som altså kan være gerningsmanden, men som, hvis greven er morderen, er ganske uskyldig, holdes helt uden for al diskussion om knivene. Begge to er de næppe skyldige, altså ville det ikke kunne undgås, at de talte om det mærkelige i, at der i grevens etui var to torsdagsknive. Jeg ønsker slet ikke, at der skal tales om disse knive før på rette tidspunkt. Den skyldige, der ikke kan have lagt mærke til ugedagsnavnet på kniven – i så fald ville fejlen ikke være blevet begået – skal ikke have lejlighed til at tale om knivene. Den uskyldige skal forblive i den tro, at der foreligger et selvmord, sålænge til jeg ønsker mordet diskuteret. Selve ombytningen vil jeg altid kunne konstatere ved hjælp af Dem."

"Det kan være fornuftigt," sagde doktoren, "men jeg synes nu alligevel, knivene er så udmærket et holdepunkt."

"For mig, for os," afbrød Skram. "De giver os en næsten positiv vished for, at der er begået et mord. Jeg kan ikke have taget fejl, det ved jeg; jeg læste tydeligt alle ugedagsnavnene i går aftes. Men der er forskel på de momenter, der skaber dommerens vished, og de momenter, der betinger et bevis for andre, der ikke har dommerens subjektive vished. Det er på dette punkt, utallige forhørsdommere med urette lider skibbrud overfor den offentlige mening, der ser med mistillid på dommerformodninger. Jeg forlanger aldrig, at andre skal tro på de bevismidler, der kun ligger åbne for mig. Det jeg her har at gøre, er at spille med knivene, således, at de mistænktes

udsagn om dette punkt fælder dem, fordi de strider mod mine, og jeg ingen interesse har af at lyve."

"Vil De da ikke spille knivene ud endnu?" spurgte doktoren.

"Nej," svarede Skram. "Jeg vil i dag – og måske i morgen med – behandle Vifferts død som et selvmord uden at lade nogen mistanke komme frem. Jeg vil ikke som dommer, men som ven af grevens hus, tale med dets beboere om selvmordet, og om barberkniven vil jeg tie. Det skulle gå mærkeligt til, om ikke jeg med dette skarpslebne våben i baghånden skulle være i stand til allerede i morgen – for ikke at sætte for tidlig en termin – at tale med vished om det, hvorom vi to nu alligevel kun taler i meget slet funderede hypoteser.

Besørg De nu obduktionen, det er vel bedst allerede nu at indlede denne forretning, ved hvilken jeg ikke behøver at være personlig til stede.

Så vil jeg allerede i dag tale med greven og grevinden om selvmordet."

"Og parret Jørgen og Leonie?"

"Også disse to vil jeg tale med. Politiprotokollen lader jeg blive hjemme hos Holm og betjenten. Her er gudskelov endelig et tilfælde, hvor man kan undlade den fordømte politibetjentrapport, der, optaget af ustuderede, ukultiverede folk, kun kan forkludre en så indviklet sag."

"De er ikke demokrat?" lo doktoren.

"Det er jeg ikke," sagde Skram bestemt. "Jeg giver med glæde folket, hvad folkets er, jeg anerkender menneskenes ligeberettigelse over for lovene og hader tyranner og overgreb, men jeg går ikke så langt at sige, at en mand skal være værdifuld, netop fordi han i viden står tilbage for mig. Jeg så

helst højesteretsassessorer benyttede som opdagere på politikamret – selvfølgelig i dertil egnede sager som f.eks. denne."

Derefter skiltes de to herrer for hver for sig at gå i gang med arbejdet.

IV

"Birkedommeren må undskylde, men greven er i færd med at klæde sig om."

Skram stod i vestibulen på slottet, han havde ladet Jørgen kalde.

"Det får ikke hjælpe," sagde Skram, "i dag kan vi ikke tage hensyn til det. Jeg må tale med greven straks."

"Greven er i færd med at barbere sig," sagde Jørgen lidt uvilligt, "det er umuligt at forstyrre ham. Jeg skal melde birkedommeren straks."

"De bliver her," sagde Skram kort og skød tjeneren til side. Ikke for alt i verden ville han lade den lejlighed gå fra sig.

Han gik hurtigt op ad trappen og stod foran grevens påklædningsværelse; han slog et kort slag på døren og trådte ind.

Greven stod foran spejlet, den ene side af hans ansigt var sæbet ind, i højre hånd holdt han en barberkniv. Han så lidt forundret på Skram, men grev Henrik var en alt for velopdragen mand til at give sin forundring udtryk i ord.

"Greven må undskylde," sagde Skram, "men jeg må tale med Dem. Efter hvad der er sket –"

Greven ikke så meget som antydede, at birkedommeren dog vel nok kunne have ventet, til han havde fået sæbeskummet af ansigtet. Han pegede på en stol og sagde smilende:

"Må jeg blot blive færdig med dette her. Vi har haft ulykker nok i dag af en barberkniv."

Så tilføjede han: "Må jeg bede Dem, Skram, betragte alt det, jeg sagde i går, som usagt. Om de døde kun godt og ved graven

sænker man kården."

Skram tog plads og betragtede fra siden greven, der begyndte at føre kniven over den venstre, ubarberede kind.

"Greven har skåret sig," sagde Skram – "det var da ikke min skyld? I så fald beder jeg Dem tusinde gange undskylde."

Greven sænkede kniven. "Nej," sagde han, "det gjorde jeg, før De kom. Det er for resten noget, der aldrig sker for mig, og underligt nok står det i forbindelse med stakkels Viffert."

"Hvorledes?" spurgte Skram; han holdt vejret af spænding.

Greven pegede på toiletbordet, og Skram så, at der foran på bordet lå en kniv med bladet hvilende på sæbekoppen.

"Jo ser De, i går forærede jeg Viffert de usalige knive, som han altså har villet benytte til den forfærdelige handling. Jeg sendte Jørgen op med Dem i aftes, og jeg kan nok huske, vi så på dem, men jeg kan alligevel ikke forstå, hvorledes det er gået til. Vi må have blandet knivene, hvis De vil se på kniven, der ligger der; den hører hjemme i det andet etui."

Skram rejste sig med et ryk og greb efter kniven.

Greven fortsatte. "Mine egne knive er ganske vist en slags søsterknive til dem, jeg gav Viffert, men jeg har ladet dem trække af ekstra til mit brug. Vil De se denne her – den er en ubetydelighed smallere i klingen, ser De, en ren ubetydelighed. Men jeg, som er vant til at bruge den og kunne barbere mig i mørke, har alligevel, da jeg, uden at bemærke det, tog den kniv i hånden, De nu holder, tilføjet mig et lille snit her i hagen. Det er ingen ting. Men det underlige er blot, at det sker i dag. Vi må alligevel have byttet om på knivene."

Skram lyttede åndeløs.

"Jeg holder strengt over, at Jørgen lægger den kniv frem, der svarer til dagen; De ser, der står Tuesday på Deres. Og det er jo muligt, eller rettere det er umuligt andet, end at Jørgen i går har rodet med knivene i de to etuier. Man kan ikke straks se forskellen, men hvis De holder klingerne parallelle, vil De opdage det."

"De knive, Viffert fik, er altså ikke ganske ens med disse?" spurgte Skram.

"Nej, det ligger i aftrækningen, men de er gode nok – og," tilføjede greven alvorligt, "de har jo desværre vist sig alt for brugbare til den benyttelse, Viffert ville gøre af dem. Havde jeg tænkt på det, havde han ikke fået dem."

Skram betragtede endnu knivene.

"Greven er altså ganske sikker på, at denne kniv hører hjemme i Vifferts etui?"

"Ja, det er uden for al tvivl. Det så jeg straks. Jeg skal have sagt det til Jørgen. Jeg ville nødig have de knive forbyttet."

Skram lagde kniven på bordet.

"Hr. greven må undskylde," sagde han, "men som politimester må jeg indstændigt bede hr. greven om ikke at omtale dette til Jørgen."

"Hvad mener De?" spurgte greven forbavset.

Skram rømmede sig. "Jo," sagde han, "jeg kan fortælle greven, at ved et besynderligt tilfælde er det netop med en tirsdagskniv, at kammerjunker Viffert har skåret halsen over på sig. Kniven beror altså foreløbig i retten – det vil sige hos mig – ligeså gør etuiet. Jørgen kan altså ikke berigtige ombytningen, og jeg må som politimester forlange – eller jeg mener, indtrængende

henstille til greven, at De ikke med et ord omtaler dette til nogen."

Greven betragtede Skram med et meget forbavset og ganske uforstående blik.

Skram måtte sige noget, så sagde han:

"Der er selvfølgelig ingen som helst mistanke om, at Viffert ikke skulle have begået selvmord. Der er under ligsynet intet bemærket til protokollen om noget sådant, men det drejer sig nu en gang om et menneskes død, og vi må lade alle muligheder stå åbne. Den omstændighed, at selvmordet er sket ikke ved hjælp af en kniv, der hørte til det etui, greven har skænket Viffert, men ved hjælp af en anden, kan være og er måske også betydningsløs, men for mig som politimester er intet betydningsløst."

Greven begyndte at forstå.

"De tror da vel ikke, at Jørgen … Det er aldeles udelukket."

Skram afbrød. "Jeg tror aldeles intet, hr. greve, men jeg må bede Dem ikke at sige et ord til nogen, ikke en gang til Hendes Nåde, om dette. Det gør intet, når kun De og jeg ved det. Det kan blive forfærdeligt for Jørgen, når det kommer ud. Greven erindrer selv, hvilke ord der faldt ved bordet i går aftes. Jeg behøver blot at nævne navnet Leonie."

Nu forstod greven det hele.

"De har ret, Skram," sagde han, "selvfølgelig har De ret. Ikke et ord siger jeg. Jeg skal selv rense den kniv."

Skram faldt ind. "Hvis Jørgen selv opdager dette og taler til greven om det, vil det jo være det bedste bevis for, at han er uskyldig."

"Uskyldig!" sagde greven – "De tror altså alligevel?"

"Nej," sagde Skram, "jeg tror ingen ting, men jeg ved, at når sligt hænder i et hus, som er hændt i Deres i dag, vil der komme til at lyde så mange ord udefra, at de færrest mulige bør tales fra huset selv. Jeg vil ikke forstyrre greven – det bliver alligevel ikke til noget med barberingen, så længe jeg er her."

Skram smilede og rejste sig. "Jeg venter i biblioteket."

"Som De vil," sagde greven. "Jeg ser, der bliver en hel del mere at tale om, end jeg havde tænkt."

"Måske," sagde Skram, "men i hvert fald, grev Jernskæg, på mig kan De stole, som jeg i enhver henseende stoler på Dem."

Greven bøjede hovedet, og Skram gik.

Han gik langsomt hen ad den brede korridor, og idet han gik, gentog han stille for sig: "Et er da i hvert fald vist – *ham* er det ikke." Så rettede han sine skridt mod Vifferts værelser.

V

Skram måtte erkende, at kammerjunker Viffert havde været en forsigtig mand. Bevidstheden om, at hans sygdom kunne afslutte hans liv brat og uden at give ham tid til forberedelse, havde foranlediget ham til at tilintetgøre alt, hvad der ved hans død kunne kompromittere ham selv og andre.

I hvert fald fandtes i hans gemmer, som Skram nu omhyggeligt undersøgte, kun gamle, ligegyldige breve og regnskaber. Hans værdipapirer angaves deponerede i Credit Lyonnais i Paris, fra hvilken bank han havde et akkreditiv på et ret betydeligt beløb og en checkbog.

Skram bladede i checkbogen og standsede ved det sidst afrevne blad. Han studsede og læste: Leonie Chaubert 10.000 frcs. – og dato: dagen forud.

Altså havde kammerjunkeren dagen forud givet Leonie en check på 10.000 frcs., et meget betydeligt beløb til en kammerzofe, selv om man følte sig forpligtet over for hende.

At Viffert subsidiært havde indsat hende til arving af et langt betydeligere beløb, betød jo intet. Dels skete dette under forudsætninger, som måske aldrig kom til at foreligge. Grevinde Pollys giftermål med Sigismund kunne man jo dog ikke regne med, der var jo endnu ingen definitive skridt truffet til ægteskabets endelige opløsning. Derimod var de 10.000 frcs. en kendsgerning – de var betalt.

Denne omstændighed talte også stærkt imod, at Leonie skulle være medvidende om mordet. Der måtte siges ikke at være mindste grund for hende til at myrde en mand, der lige havde foræret hende 10.000 frcs. Endnu inden dette beløb var

hævet. Om arven kunne hun jo intet sikkert vide, og i hvert fald ville hun næppe på dette tidspunkt have foretaget noget skridt til at hidføre arveladerens død.

Skram besluttede straks at tale med "mamsellen", som hun hed på slottet, og da han havde ladet taffeldækkeren stå til disposition, om han skulle få brug for medhjælp, ringede han på Ole og bad ham kalde mamsellen ned.

Mamselle Leonie kom. Hun var en middelhøj, slank pariserinde, med spillende, brune øjne og den af franskmændene ofte priste *petit nez retroussé*. Hendes ansigt og væsen var indsmigrende frækt, men ikke utiltalende. Hun førte sig decent og net, var fiks, ung og køn. Nu var hun lidt benovet, men det forstod Skram.

Han tiltalte hende på fransk for at være sikker på forståelse og bad hende tage plads.

Mamselle satte sig på kanten af en stol, mens hun skottede til døren, der førte ind til værelset, hvor liget var fundet.

"De har i går fået en check på 10.000 frcs. af afdøde hr. Viffert?" spurgte Skram, idet han, for yderligere at stemme mamselle til andagt, tog en tegnebog frem og noterede på de hvide blade i en lille, i læder hæftet notitsbog.

"Ja monsieur," sagde mamselle, lidt genert.

"Hvorfor har De fået dem?" spurgte Skram videre.

"Mr. Viffert satte pris på mig," sagde mamselle lidt knibsk. "Han gav mig dem som en dot: Monsieur må vide, jeg skal giftes med Jørgen, grevens *valet de chambre*."

"Havde afdøde nogen særlig grund til at sætte pris på Dem? Kendte han Deres forældre, eller stod han på anden måde i forhold til Dem?"

"Nej," sagde mamsellen lidt forlegen – "han satte pris på *mig* ..."

Skram anså det for rigtigt at tage det parti at være forhørsdommer, men han var aldrig rå. Hensynsfuldhed, selv mod en overbevist forbryder, hørte til hans faste principper. Og mamselle var kun parisisk og måske lidt umoralsk. – "Jeg har fået overdraget at eksekvere hr. Vifferts sidste vilje," fortsatte Skram, "og der findes deri bestemmelser, der synes at tyde på, at der har bestået et slags forhold mellem Dem og afdøde. De forstår mamselle, at jeg ikke ønsker at være indiskret, men som embedsmand må jeg undertiden tilsidesætte visse hensyn mellem mennesker, og det er derfor ikke for at fornærme Dem, men kun af rent embedsmæssige årsager, jeg spørger Dem, om De var hr. Vifferts elskerinde?"

Der kom et lille, spagfærdigt Ja fra mamselle Leonie.

"Hvor længe har dette forhold bestået?" spurgte Skram.

"5 måneder – kort efter hr. Viffert kom hertil. Han var så *gentil* og desuden jo gammel. Jeg er fattig, meget fattig og ville gerne giftes, men jeg havde jo ingen dot, og madame la comtesse ville ikke give mig nogen."

"De behøver ikke at undskylde Dem, mamselle," sagde Skram godmodigt. "Jeg er ungkarl og forstår særdeles godt denne situation. Jeg har heller ikke noget imod de 10.000 frcs., de er Deres uden hensyn til dødsfaldet, men jeg må på den anden side gøre Dem et par spørgsmål, som De må besvare."

"Hjertens gerne," sagde mamselle. Hun var helt fornøjet over den lette måde, hvorpå Skram ledede underholdningen. Hun følte fast grund under fødderne og begyndte endog at sende sine kvikke øjne ud, som de vævre spejdere de var. Hun

betragtede allerede Skram som det kønne mandfolk, *han* var. Og mandfolk forstod hun åbenbart, den lille pariserinde!

"Hvornår fik De den check?" spurgte Skram.

"Jeg vil sige sandheden," sagde Leonie.

"Det håber jeg," svarede Skram.

"Godt, jeg fik den i nat kl. 1 eller 2. Jeg var gået i seng, og så bankede det på min dør. Jeg vågnede. Jeg plejer ikke at låse døren til trappen, der er jo ingen fare for røvere, og jeg troede, det var min kæreste, der undertiden kommer op for at tale lidt med mig om fremtiden. Jeg blev noget forbavset ved at se mr. Viffert. Han plejede sjældent at besøge mig på mit værelse. Men som sagt, det var ham. Det var måneskin, og han tændte ikke lys.

Han ville tale med mig, sagde han; jeg var meget søvnig og syntes ikke, det var passende, men han ville nu tale med mig, og da han var så gentil, kunne jeg ikke godt sige nej. Han sagde, han havde fået den idé, at jeg skulle gifte mig med Jørgen og derfor havde han skrevet denne check. Han ville rejse til Aix les Bains i dag, sagde han, derfor ville han sige mig farvel. Jeg blev virkelig rørt over denne gentillesse, meget rørt, jeg anede jo ikke, at han ville dø samme nat."

"Og hvor længe blev han så hos Dem?" spurgte Skram.

"Å, kun et kvarters tid eller så, jeg var lidt nervøs for Jørgen og desuden, det var jo ikke passende, selv om mr. Viffert havde været særdeles gentil."

"Klokken var altså over et, da han gik?"

"Ja, monsieur."

"Klagede han over ildebefindende?"

Mamselle tænkte sig om. "Jo," svarede hun, "han sagde, hans hjerte klappede lidt stærkt. Han sagde nogle vittigheder om sit hjerte. Mr. Viffert var altid så morsom. Jeg satte megen pris på ham, han var så *gentil*."

"Og Jørgen?" spurgte Skram lidt sarkastisk, "satte han også pris på ham?"

Mamselle rynkede på næsen. "Jørgen er en meget fornuftig knøs," sagde hun; "han ved meget vel, at der gælder andre regler for de store end for de små. Han elsker mig og er mig tro, og jeg elsker ham. Og gør jeg noget galt, gør jeg det i hvert fald kun for hans skyld."

Dertil sagde Skram intet. Som praktisk jurist havde han for længst erfaret, at de skønne, gyldne sætninger om de smås ret ikke alene trues af det, man kalder vold fra oven, men også af en nedarvet underklasseføelse, der intetsteds trives så vedholdende som hos kvinder og mænd af folket, der er tyende og lever i de stores huse. Det var i og for sig naturligt, at mamselle gjorde sig kammerjunkeren indbringende, selv om det ikke var smukt. Det var forståeligt, at hendes praktiske hjertenskær tolererede dette lukrative forhold, men det var naturligvis ikke ideelt. Sådan noget sker; i gode, gamle dage var det en meget hyppig foreteelse, der hang sammen med *le droit de seigneur* og det patriarkalske husbondeforhold; med socialdemokratiets århundrede harmonerer det slet, og god og sund frihedsfølelse vil vel også få bugt med det. Skram kunne ikke undgå disse betragtninger, mens han opmærksomt iagttog den lille, kokette pariserinde, der ivrigt sad og forsvarede sin kærlighed til den danske bondekarl og de opofrelser, hvortil denne kærlighed førte hende.

"De er pariserinde?"

"Ja," svarede mamselle. "Min fader var soldat, min moder vaskekone. Jeg kom som helt ung i huset hos en skuespillerinde som bonne, og en af hendes elskere, en officer, fik mig anbragt i et gentilt hus, fordi han fandt mig chic. Derfra kom jeg til en grevinde, der opholdt sig i Cannes, og der traf jeg madame la comtesse, der fæstede mig og har været meget god mod mig."

"Hvor gammel er De?" spurgte Skram.

"24 år."

Det var vist sandt.

"De siger altså, at mr. Viffert forlod Dem efter kl. 1. Lagde De Dem så til at sove?"

"Nej," sagde mamselle lidt generт, "jeg syntes, jeg måtte fortælle min kæreste denne glædelige begivenhed og så tog jeg en peignoir om mig og løb ned ad trappen. Hans værelse ligger nede i stuen ved foden af trappen. Der sover han og John, men John sover som en sten, så jeg kunne godt underholde mig med Georges."

"Det gjorde De altså. – Hvor længe?" spurgte Skram, hvem dette nu i høj grad interesserede som forhørsdommer.

Mamselle rødmede dybt.

"De kan rolig sige det til mig," sagde Skram venligt. – "Herregud, jeg er selv et mandfolk."

Det kom langsomt fra mamsellen, der øjensynlig generede sig lidt. – "Klokken var syv," sagde hun og tilføjede rask, – "men vi bestemte brylluppet og talte om fremtiden og vor lykke."

"Og John sov?"

"Ikke hele tiden," sagde mamsellen. "Jeg tror nok, han vågnede klokken halv syv, for han sagde noget til Georges."

"Opdagede han Dem –?"

Mamsellen rødmede.

"Jeg tror det nok, for han lo sådan i morges ved frokosten dernede."

"Ja, kære mamselle," sagde birkedommeren, "nu har De jo været overordentlig åbenhjertig imod mig. Det kommer ikke videre, og Deres 10.000 frcs. kan De hæve i banken; hvis De ønsker det, skal jeg gerne hjælpe Dem, det er jo dog muligt, at man ellers kunne falde på at gøre vanskeligheder nu, mr. Viffert er død. Blot må De sige mig, om Jørgen har næret noget nag til mr. Viffert – f.eks. udtalt sin glæde over hans død eller sligt?"

"Mon Dieu," sagde mamselle. "Nej, han sagde kun, at det var godt, at det nu var forbi, og nu kunne vi gifte os for de 10.000 frcs."

"Sagde han det, inden han vidste, at mr. Viffert var død?"

"*Mais oui* – ja – det sagde han – i nat. I dag har vi talt om det frygtelige, der er sket, men jeg har jo aldrig prøvet at fortælle Georges, at jeg var en helgen, og han har vidst det hele og ikke været vred."

"Heller ikke på mr. Viffert?"

"Ih nej, mr. Viffert var jo så *gentil*."

Skram måtte erkende, at den mistanke, han kunne have næret til Jørgen og hans kæreste, måtte svinde ind til meget lidt. Hele fremstillingen bar præg af sanddruhed. Den lette, næsten pludrende måde, hvorpå hele denne nats begivenheder blev fortalt af en lille pige, der tog livet på sin maner uden dybe overvejelser med al dets selvfølgelighed, bar i sig selv troværdighedens præg. Hun havde intet at skjule og derfor fortalte hun tillidsfuldt alt. Et sådant lille træk, som, at hun

havde ilet med at betro sin Jørgen deres lykke og tilbragt morgenen i hans værelse, hvor John snorkede og vågnede med en vittighed, talte for hende.

To skumle mordere var disse ikke; nej, det var en snusfornuftig, dansk bondekarl og en praktisk, parisisk pige, der havde vundet en lod på 10.000 frcs. i livets lotteri. Det var udelukket, at Jørgen kunne have myrdet Viffert før kl. 2, hvis pigen talte sandt, og det gjorde hun sikkert, det beviste checken. Viffert havde fået den idé, efter at Skram var gået, ellers havde han omtalt den. Leonie havde straks, efter at kammerjunkeren havde forladt hende, listet sig ned til Jørgen og her var et regulært alibi til kl. 7 for Jørgen. At Jørgen så kl. 7, da alt var lyst og slottet vågnet, skulle have listet sig op og skåret halsen over på Viffert til tak for checken, var på forhånd ret utroligt.

Alt naturligvis under forudsætning af, at Leonie talte sandt, men det var i og for sig ikke svært at konstatere.

Hertil kom, at Jørgen, for virkelig at begå mordet, skulle have listet sig den lange omvej – grevindens soveværelse kunne han jo dog ikke passere – og tage kniven, som lå på grevens bord, liste sig videre op til Viffert og igen ned til grevens påklædningsværelse kl. 7 til 7.30 om morgenen. Det skulle nok vise sig ved en undersøgelse, at Jørgens alibi var i orden. Men kunne Skram så overhovedet begynde en undersøgelse, der nu kun kunne rettes mod en bestemt person?

Eller havde greven ret? Var knivene ombyttede af Jørgen og var det et selvmord? Umuligt! Han havde jo selv set knivene, de var der som de skulle være, dag for dag i etuiet!

"Monsieur," sagde mamselle lidt tøvende. "Den afdøde mr. Viffert gav mig et brev at besørge til hans nevø, mr. Sigismund Viffert. Jeg måtte ikke sende det med posten. Jeg har det endnu, jeg ville have – jeg kunne ønske, monsieur, at give Dem det brev."

Skram studsede.

"Jeg ikke alene ønsker det, det er Deres pligt. Et brev fra en mand, der er død under sådanne omstændigheder, skal leveres til øvrigheden. Giv mig det."

Mamsellen kom frem med brevet.

Skram rejste sig og gik hastigt ned i det værelse, hvor han den foregående aften havde siddet med Viffert.

Dér brød han brevet og læste.

VI

Edelsborg,
sidste aften før min
afrejse.

Min gode Sigismund!
Du er opdraget af din fader, min hjertebroder, til at betragte mig som familiens *mauvais sujet*. Du har behandlet mig med din irriterende velopdragenhed, nu da du og dine ikke kunne sjofle mig. Vi er ikke venner, og dette er ingen venskabstjeneste; du får brevet under forhold, der ikke kræver forklaringer fra brevskriverens side. Din dom om mig er mig ligegyldig, men du skal aldrig arve noget efter mig, heller ikke hende.

Du vil måske behage at læse disse optegnelser forfattede til belæring for en i øvrigt i alle dyder vel oplært yngling. Der brister måske en enkelt illusion, men så er også hensigten med disse linjer nået. Mine memoirer er altså tilegnet dig som rettesnor.

Altså læs.

I brevet var indlagt et manuskript af ældre dato, skrevet med kammerjunkerens elegante håndskrift:

Jeg skriver altså her mit livs roman. Jeg er enig med en betydelig dansk kritiker, der desværre aldrig kritiserer mere, i den anskuelse, at Jeg-

romanen er forkastelig; ikke desto mindre vil du forstå, at jeg, der agter at fortælle min personlige roman, må benytte jeg-formen. Jeg springer forældre og barndom over. Gudskelov er det gået af mode at tage helten på vuggen og skildre hans barndom; det ville desuden næppe være noget nyt for dig, om jeg berettede, hvorledes jeg, født af fattige, men dygtige forældre, flaskedes op af en hedeboamme og meget hurtigt fik min bid af frugten på kundskabens træ. Jeg er aldeles overbevist om, at der i min barndomshistorie ikke findes et eneste moment til bedømmelse af min senere skæbne.

Altså, det springer vi roligt over. Der var, da jeg som 17-årig yngling debuterede i hovedstaden som *vaurien*, alligevel laster nok, i hvilke jeg ikke endnu var helbefaren. Kan det interessere dig, vil jeg dog bemærke, at jeg i 18 års alderen skrev en falsk veksel, der bestyrtede familien i så høj grad, at jeg med tvangspas blev eksporteret til Amerika. Jeg vil ikke spilde tiden med indskudte, moraliserende betragtninger, men jeg kan dog ikke afholde mig fra den bemærkning, at en mand godt kan være helt hæderlig, fordi han skriver en falsk veksel i 18 års alderen. Det er min eneste virkelige forbrydelse, og jeg tør nok påstå, at den står temmelig højt i rækken af mine andre umoralske handlinger.

Men som sagt, man slog hånden af mig. Hjemvendte, skrivende amerikanere vil kunne underrette dig om, hvorledes mine første år forløb derude i *the far west*. Jeg dvæler kun ved det, der er typisk for mig personlig, og der må jeg straks sige, at jeg efter adskillige, virkelig ganske hæderlige forsøg på at bjærge mig, gjorde en opdagelse, som blev bestemmende for mit liv. Jeg opdagede kvinden som mandens stigbøjle. Jeg forlanger ikke, at du skal acceptere dette som en ny opdagelse gjort af mig. Jeg ved særdeles vel, at mange mænd til alle tider har benyttet kvinden som stigbøjle. Dette at gøre et godt parti er jo noget, hvortil man afretter fattige mænd af god familie; at gifte sig penge til er ligeså fortjenstfuldt som at gøre en god eksamen eller finde en effektiv, trådløs telegrafi. Mange fortræffelige mænd pynter deres fædreland netop i kraft af deres giftermål med penge. Man kan også leve af kvinder på en mindre nobel måde. Det ved jeg godt alt sammen. Men det nye eller rettere det for mig særlige i min metode var det, at jeg ikke giftede mig, det har jeg aldrig kunnet bekvemme mig til, jeg er født solist og hader husvarme. Jeg har heller aldrig ladet mig underholde af kvinder, jeg praler ikke af det, men jeg har ikke behøvet det. Jeg har benyttet dem – *tout simplement*.

Det begyndte med forlovelser. – I Amerika forlover man sig let; jeg har været forlovet mindst

20 gange, altid med nette, anstændige piger, der er gået lige så jomfruelige ind i den følgende forlovelse, som de gik ind i min. Den varede ikke længe ad gangen, men jeg var meget net og hensynsfuld og står på den skønneste fod af verden med mine forhenværende, hvoraf nogle formodentlig nu er bedstemødre. I en årrække skaffede dette mig adskillige fortræffelige pladser i hæderlige virksomheder. Jeg skiftede lidt hyppigt, men fraregnet en enkelt undtagelse må jeg sige, at min virksomhed som "forlovet" er at ligne med en trappe, der fører opad, smukt garneret med levende blomster, hvis søde duft jeg indåndede uden at bryde dem. Det er meget let, når der altid er kunstige pragtblomster nok at tage til ved siden af.

Så blev jeg ældre, op i de tredive, og det passede sig ikke rigtigt for mig at være forlovet. Jeg sprang så resolut de gifte koner over og slog mig på enker. Af dem er der altid et stort udvalg i det amerikanske selskab. Jeg havde efterhånden erhvervet mig nogen forretningskundskab, og jeg har altid været heldig i spil. Også i børsspil var jeg ikke uheldig. Jeg lavede penge. – Det morer mig at fremhæve, at min virksomhed, der til tider kunne være anstrengende nok, satte adskillige hjul i bevægelse, men det mest positive udbytte, var de penge, den malede ned i min egen lomme. Jeg har været forretningsfører for adskillige noble, unge

enker i De Forenede Stater og behandlet dem særdeles godt og samvittighedsfuldt. Jeg vil ikke her tale om intimiteter, fordi disse ikke havde anden betydning for mig end den, at de temmelig store udgifter til de kunstige pragtblomster udgik af mit budget. De pågældende damer er alle endnu mine venner, og jeg tør smigre mig med et virkelig nobelt eftermæle.

En skønne dag opdagede jeg, at jeg var en velstående mand, og som alle folk med medfødt kultur, det har jeg nemlig ubestrideligt, begyndte jeg at længes efter Europa. Jeg vil ikke anstille sammenligninger mellem den gamle og den nye verden; de er i reglen tomme og banale, men for en adelsmand med midler er Europa alligevel stedet og Europa alene – London, Wien, Paris, Rom, det er ligegyldigt hvor, men Europa er stedet.

Jeg afviklede altså min sidste enke og drog til Paris, og nu er det egentlig først min historie begynder at vedkomme det, hvormed jeg agter at berige din viden.

Jeg installerede mig i et pænt, lille hus i Square de Roule, ikke langt fra Madeleine-kirken, og lagde mit kort rundt omkring. Det danske gesandtskab kendte mine bankforbindelser og min familie herhjemme. Jeg blev accepteret, og det traf sig så heldigt, at den danske gesandt førte et ekskvisit fint hus, der bragte mig i berøring med en række franske adelsfamilier, hvoraf republikken er stolt.

En republik er nemlig altid mere stolt af sin adel end et kongerige, det er absurd, men bekræftet af virkeligheden.

Mine amerikanske forbindelser havde jeg i behold, og jeg kom således efter kort tids forløb til at danne *en passerelle* mellem det fineste blå, franske blod fra Frants den Førstes dage og den nye verdens plutokrati. Jeg må sige, at jeg endnu ikke var mere velhavende, end at jeg lod plutokratiet betale, og det ville more dig at se mine optegnelser over de beløb, som mr. Thompson fra Detroit og mr. Smith fra Denver betalte mig for en invitation til hertugen af la Rochefoucaulds og madame de Saint Legers saloner.

Jeg var dyr, men jeg fungerede upåklageligt og havde en fin næse for mennesker. Jeg er empirisk psykolog på en hals, og hvis jeg blot havde gidet, kunne jeg have skrevet de mondæne novellister sønder og sammen. Det har jeg imidlertid aldrig gidet, og derfor forbigår jeg også her over for dig enkeltheder i tavshed. Det var i året 1890, at jeg gjorde bekendtskab med en amerikansk koncertsangerinde, der havde spillet en rolle i kejserdømmets sidste dage og var forsvundet fra Paris med salig l'empereur PlonPlon [Note 3)]. Himlen må vide, hvad hun havde været i de mellemliggende tyve år. Selv påstod hun, at hun havde været gift med en halvforrykt doktor i Argentina, og ingen kunne modsige hende. Hun

havde en datter på 18 år, der hed Polly og var simpelthen vidunderlig. – Jeg kan bedømme kvinder, men ikke beskrive dem. Jeg tror for øvrigt heller ikke nogen kan det. Jeres J. P. Jacobsen maler for meget, og stakkels Gretchen, der er lyslevende, er ikke beskrevet, allerede af den grund, at hun forekommer i et drama. Jeg skal altså forskåne dig for et forsøg på at beskrive Polly Bradlaugh. Du kender hende, som hun er nu, den gang var hun *d'une fraîcheur inexprimable*. – Hun var simpelthen fuldendt. Atten år er atten år og for øjet! *Grace de Dieu*, et mandfolk som jeg må have krav på respekt, hvor det gælder en sådan bedømmelse.

Mama Bradlaugh var, hvordan det så end har hængt sammen med Argentina, ikke videre velhavende, ikke meget fin, og stemmen var selvfølgelig fløjten, druknet i embonpoint. Men hun var imposant og ikke frastødende. Du kender disse mødre, der virker som *memento mori*, når de lancerer deres dejlige døtre; sådan var hun slet ikke, hun lovede tværtimod en giftefærdig, moden mand en vis, rolig alderdom – på datterens vegne. Hun var facil, musikalsk, elskværdig, kort sagt indbydende, og datteren var dejlig som en gudinde. Men som sagt, mama var ikke rig. Hun var godt lanceret af en gammel staldmester fra Plonplons dage og blev vel modtaget. Men giftermål er en alvorlig sag, og i Paris, hvor der er så mange virkelig smukke, giftefærdige partier, er

skønhed ikke nok. Mrs. Bradlaugh kunne have fået en sorgfri alderdom, når hun ville have ofret datteren til halvverdenen. 300.000 frcs. årligt og eget hotel kunne miss Bradlaugh lettelig have fået; der var et par russiske fyrster, af dem der tæller deres rigdom i sjæle, som var mere end villige til det. Men Polly var forstandig og – lad mig føje til, viljekraftig.

Jeg tror, det var hendes forstand og viljekraft, der reddede hende, hvis vi her skal tale om redning. Jeg anser nemlig for mit vedkommende stillingen som privilegeret parisisk elskerinde for nok så attråværdig som stillingen som dansk ministerfrue. Men det er en smagssag.

Det jeg nu vil fortælle dig, er du den første, der nogensinde erfarer, men da det er af gennemgribende betydning for forståelsen af mig og af hende, må jeg fortælle det, og beder dig lægge mærke dertil.

Jeg blev allerede første aften, jeg så Polly, blændet af hendes skønhed; jeg lod mig forestille for mama, og takket være min rutine i at behandle enker, vandt jeg hurtigt hendes fortrolighed. Jeg har gode manerer, har set en del og er ulastelig i min optræden. Desuden så jeg for 13 år siden ganske godt ud endnu, og penge havde jeg – selvfølgelig ikke på langt nær hvad Polly Bradlaugh havde krav på, men *enfin*, jeg var noget. Jeg blev damernes kavaler, gjorde dem tjenester, skaffede

dem indbydelser, gratis selvfølgelig, både i amerikanske, engelske og franske kredse. Jeg blev optaget i deres meget nøje afpassede husstand, jeg foreslog selv at negociere deres lille kapital, kort sagt, jeg blev det meste for dem, hvad en erfaren lods i det parisiske selskab kan blive for to damer, der ikke er noget og vil være noget betydeligt. En tidlang gjorde jeg det gratis, jeg er af naturen ret stort anlagt, og jeg kan se bort fra øjeblikkelig fordel. Desuden havde jeg i den tid netop betydeligt held på New York-børsen og grundlagde det, som jeg nu ikke ubeskedent tør kalde min lille formue. Ja, jeg har skam en gang været ejer af over en million kroner, ganske vist kun kort, men det var netop i de dage. Jeg var lige ved at beslutte mig til at gifte mig med Polly – eller, da jeg nu har bestemt at være lige så ærlig som en aktioneret tyv overfor sin defensor, lad mig så tilstå, jeg friede til hende. Det var betagelse, en dyb betagelse, der ikke har det mindste med virkelig kærlighed at gøre, det har jeg siden filosoferet mig til, og jeg må bemærke, at jeg har haft tid nok til at filosofere over denne min sjælstilstand, for med skam at sige, min betagelse er den samme i denne time og har været den samme i over tolv år. Jeg kalder det ikke kærlighed, fordi min følelse er ganske blottet for ethvert stænk af altruisme, og det tror jeg nok opskriftsmæssigt hører med til kærlighed. Men endnu den dag i dag er jeg lidenskabeligt betaget

af denne kvinde og – – – med den betagelse dør jeg – hvis jeg ikke dør af den.

Jeg friede og hun sagde nej. Jeg er lidt af et mandfolk, og jeg satte mig for at bryde af. Hun sagde selvfølgelig noget om venskab og broderskabsfølelse og erkendtlighed, alt det kvinder siger ved sådanne lejligheder, formodentlig af en art næstekærlighed, der vokser ud af katekismen. Det bed imidlertid ikke på. Jeg gjorde hende meget udførligt rede for mine følelser, jeg overdrev ikke, tværtimod jeg lapsede mig med min egoisme, men jeg lagde ikke skjul på, hvad jeg ville og ville hun ikke som jeg, så var det forbi. Jeg har aldrig været og vil aldrig være nar for en kvinde.

Jeg tror, jeg har en evne til at tale til kvinder. Jeg gør mig aldrig den ulejlighed at forsøge på at gentage mine gyldne ord. Læg mærke til, at selv den mest drevne romanforfatter ikke mægter at gengive en forførelsesscene overbevisende. Og der er mange klodrianer, både i træsko og i lyseblå soldaterbenklæder, der klarer dette som virtuoser – i livet. Det ligger nemlig ikke i ordene, men i blodet, i hele interiøret. På scenen kan det ikke gøres allerede af den grund, at de to agerende, med tugt at melde, ikke kan gå i seng sammen. I musikken kan det gøres, det kan illudere et sekund.

Kort sagt, jeg vil ikke referere, hvad der skete; men netop fordi Polly Bradlaugh ikke elskede mig, og jeg ikke elskede hende, netop fordi hun forsmåede mig og dog ikke ville miste min assistance, som hun anså for værdifuld, blev hun min elskerinde.

Jeg hader fysiologiske undersøgelser over drifter, og jeg skal forskåne dig for ethvert forsøg på at forklare, hvorledes dette gik til. Jeg skal endogså i sandhedens interesse erkende, at det hele i begyndelsen rummede ikke så lidt af en skuffelse for mig, og dog var der i hele dette hemmelighedsfulde forhold et vist pikanteri, der ikke kunne andet end virke æggende. Polly havde vilje og jeg havde vilje og jeg må sige, men det er ikke for at prale, at min vilje straks tog overtaget og beholdt det.

Min position var stærk nok til, at jeg kunne skærme de to damer, og jeg må, igen uden derfor i mindste måde at forsøge på at prale, hævde, at jeg manøvrerede særdeles habilt. Jeg underholdt ikke de to damer, jeg understøttede dem næppe, og mine gaver var både diskrete og beskedne. Jeg administrerede deres lille kapital med omsigt, tog vel af og til en mindre risiko og sørgede for, at der altid var nok. Det varede et år. Mama blev selvfølgelig medvidende; den kære sjæl håbede vistnok på ægteskab, hun kendte ikke mig, og den gamle verden var ny for hende. Jeg selv var rolig,

det var min faste hensigt, at Polly skulle gøre et parti, og det var nu målet for mit arbejde.

Så gjorde jeg pludselig en opdagelse, der foruroligede mig. Jeg erkender, at det, jeg nu vil fortælle, er vanskeligt at forstå for den, der ikke har gjort sig detaljer ved det kritiske i Pollys og mit liv klart. For mig selv er det let forklarligt, og du vil måske kunne forstå det.

Polly gjorde bekendtskab med en rig, engelsk adelsmand, lord Newton, en net, ung mand, der ikke imponerede mig, men som havde 100.000 £ om året og en pæn titel. Han var stærkt betaget af hende, uafhængig, uden mødrene påhæng og havde lyst til at gifte sig med hende. Mrs. Bradlaugh og jeg var meget stærkt stemte for partiet, det ville have været latterligt ikke straks at gribe til, og Polly var betaget af den unge mand. Jeg tror næsten, hun var forelsket i ham. Vi talte om det, og til min store forbavselse erklærede hun bestemt, at med den mand ville hun ikke gifte sig. Jeg sagde, hvad man i sådant tilfælde kan sige; jeg var som sagt stemt for partiet, men hun ville ikke. Det kom ikke til en scene mellem os, men min tone blev lidt heftig, og hun sagde rent ud, at hun ikke ville bedrage denne mand, han var for god til hende. Det var altså mig, hun attakerede. Jeg forstod det godt, og jeg er vant til, at kvinder gør mig bebrejdelser, fordi de har fundet glæde og tilfredsstillelse ved at være mine elskerinder. Det

er helt naturligt og et moment hos kønnet, enhver fornuftig mand regner med, rent bortset fra, at det er ganske uretfærdigt og inkonsekvent. Men *enfin*, sådan er de jo skabt, og sådan glæder de os. Dog det særegne i dette tilfælde var, at Polly var på veje til at forelske sig i englænderen og hævede ham i sin vågnende kærlighed til en sådan højde, at hun egentlig helt højkirkeligt, hvad der ikke var hendes vane, strøede aske i sit pragtfulde, brungyldne hår. Og hun sagde noget, som et øjeblik var ved at tage al min overlegenhed fra mig: Helmuth, sagde hun, jeg husker endnu ordene, som det var i dag – vil du dø for din egen hånd, så giver jeg ham mit Ja?

Det lyder frygtelig tåbeligt, men i grunden var det naturligvis ikke så dumt. Der er noget i hende, noget virkelig urkraftigt, altovervældende, noget rent instinktivt, som jeg aldrig har kunnet forstå eller forklare, men som jeg for resten har kunnet benytte og altid har regnet med. Jeg svarede selvfølgelig, at intet var mig fjernere end den art selvopofrende handlinger, at jeg befandt mig særdeles vel i livet og hadede døden. Kort sagt, jeg slog det hen. Men hun var syg i lang tid derefter, og denne unge englænder har hun aldrig glemt. Nå, han knækkede halsen et år efter under et steeple-chase, men da var Polly allerede gift med Henrik Jernskæg.

Nu kommer vi nemlig til Hans Højvelbårenhed gemalen.

Grev Henrik Jernskægs *vita ante acta* vil jeg også forskåne dig for, allerede af den grund, at det kun ufuldstændigt er mig bekendt, og jeg tror ej heller, det er særlig interessant. Jeg husker ham første gang fra vort møde i Bal Bullier i Paris, og vi sluttede vort bekendtskab ret eftertrykkeligt derved, at jeg straks den første aften havde den ære at redde hans liv. Jeg har ofte siden fortrudt, at jeg gjorde det, men det er mig en udsøgt trøst at vide, at han sikkert har fortrudt det i endnu højere grad – i hvert fald, at det var mig, der øvede dåden. Alligevel var det pokkers fikst gjort af mig, og da jeg ønsker, at du også skal se mig fra en anerkendt mere flatterende side, skal du få det hele.

Grev Henrik var blevet sendt til Paris som legationssekretær efter absolveret juridisk embedseksamen, udelukkende med det formål for øje under kyndigt opsyn at blive fordærvet. Han var nemlig for naiv, og hans fru mama, der var en fornuftig kone, kunne nok se, at det er ikke nok for en mand, der skal have fremgang her i livet, at besidde alle dyder, der må et vist kvantum laster til, for at det overhovedet skal gå.

I de gode, gamle dage importerede vi dem fra Paris, det var noget, rangklasserne vidste, og noget der var skik selv over rangklasserne. Altså blev stamherre grev Henrik, udrustet med en ledsager og en spækket børs, sendt til Paris. Ledsageren var en juridisk kandidat, der senere har drevet det

ualmindelig vidt. Han var perfekt i alle dele, også i laster, men tiden tillader mig ikke at dvæle nærmere ved ham. Grev Henrik lignede en Lohengrin; han havde den gang et meget stort lyst skæg, som han senere ofrede på det ægteskabelige alter, fordi det generede hans kone. I Bal Bullier generede det franskmændene, der antog ham for tysker og kaldte ham *sale allemand*. Herover blev den 3 alens hærdebrede kæmpe rasende, som sådanne store, lidt drukne mandfolk kan blive, mama havde en rem af den grundtvigske hud, og sønnen havde fået sin del af remmen. Han gebærdede sig stundom som en viking og slog et par parisiske studenter i gulvet, fordi de generede ham.

Hans mentor havde af legationen fået mig anvist, jeg kom lige hjem fra Monte Carlo og havde mødt de to landsmænd i Bullier. Der blev som altid i Paris stor opstandelse, megen skrigen, og der kom dolke frem. Henrik var rasende og ville partout kvæle den mest essige af angriberne; stærk som en bjørn er han jo. Mentor, der åbenbart troede, han var i Figaro på Vesterbro, løb efter politi, og dette tog selvfølgelig parti mod *le sale allemand*. Henrik blev fuldkommen vild og havde ufejlbarligt slået sbirrerne [Note 4)] ihjel. De blanke våben kom frem, og så var det, at jeg, der fra min ungdom i *the far west*, trods min spinkle legemsbygning, har et vist tag på at gøre lyst om

mig, lige i sidste øjeblik fik drejet et par arme af led på ordenshåndhæverne, sprængt en reservedør og bragt stamherren i sikkerhed. Det er aldeles sikkert, at jeg reddede hans liv, politiet havde afgjort hugget ham ned, han var jo den angribende og dertil antaget for at være tysker; i de dage var tysken endnu mere forhadt i Paris end nu, hvor politikken lader til at tage andre baner.

Vi sad på et par vintønder i en baggård og lagde planer for fremtiden. Henrik kaldte mig sit livs redningsmand, trykkede mig til sit hjerte, som det store barn han var; vi sluttede fostbroderskab for livet, og den næste dag klarede jeg og Hans Excellence gesandten affæren i Seine-præfekturet og fik mentor udløst, han sad i politiarrest som fange taget på valpladsen.

Jeg gjorde dette her endnu flottere, end jeg beskriver det, men jeg gider som sagt ikke prale, og desuden har livet senere glattet mine fortjenester ud. Men Henrik og jeg blev uadskillelige, og således blev han introduceret hos damerne Bradlaugh. Mama blev straks charmeret i ham. Han var jo så ejegod det skind, han ligefrem strålede af hjertensgodhed. Polly fandt ham mærkelig qua type, men var i øvrigt behersket. Der var indtrådt en vis kølighed mellem hende og mig siden affæren med lorden, en kølighed, der af og til blev afbrudt af en næsten rovdyragtig vildskab, der ikke kan beskrives, men i øvrigt hører til mine

værdifuldeste minder. Jeg har aldrig været de store følelsers mand, dette her gjorde mig urolig. Desuden var jeg uheldig i mit børsspil, i det hele taget uoplagt, og så fik jeg den usalige idé at stifte et parti mellem Polly og Henrik.

Ja, det synes du ikke om, min dydige hr. nevø, men det er jo ikke en helgens historie, du læser. Jeg kan derfor uden kommentarer holde mig til faktum. Mama var henrykt, Henrik var forelsket som en anglertyr, og Polly netop efter en krise så meget nede, at det tiltalte hende at bringe sig selv som offer. Det er en situation, man kan regne med – selv hos de stærkeste kvinder.

Men nu kommer der igen noget besynderligt; Polly forlangte på det bestemteste, at Henrik skulle kende hendes forhold til mig. Her var ikke tale om, at jeg skulle forsvinde, dø eller sligt, nej tværtimod, men hun ville ikke bedrage den ejegode vikingesjæl; han skulle kende hende osv. Jeg fandt det først absurd, ved nærmere overvejelse tiltalte ideen mig. Den smagte lidt af dårlige, franske romaner, som jeg altid har været forfalden til og desuden ville jeg ugerne helt give slip på hende. Når vikingen altså med åbne øjne gik ind til det, var jeg forskånet for en situation, der alligevel en gang ville genere mig.

Altså jeg tiltrådte Pollys plan, jeg gjorde mere end det, jeg arrangerede det hele. Det blev gjort, som om selve Ohnet [Note 5)] skulle have været mester

for det. Mama encouragerede vikingen, han stammede og friede på temmelig slet fransk, og Polly svarede, at hun umuligt kunne, og at *jeg* vidste hvorfor.

Så optrådte jeg; nu må du erindre, at jeg var fostbroderen, vikingens livs frelser, vennen, kort sagt situationen var lagt tilrette. Jeg strittede mod, så sagde jeg alt, og den kære sjæl blev ualmindelig dyster. Han gik på egen hånd i et par dage, så kom han tilbage og betroede mig en del om sin kære moder, sit navn, sin slægts ære, hvortil jeg køligt bemærkede, at han havde ret, men at jeg aldrig giftede mig, og at jeg egentlig betragtede Pollys og mit eventyr som endt og tænkte på at trække mig tilbage fra damerne. Du synes selvfølgelig, at dette her er modbydeligt, mig forstår du, og min optræden forbavser dig ikke, men du kan naturligvis ikke begribe, at *hun*, engelen, kunne handle således. Jeg skal prøve på at forklare dig det. *Demimonden* stod for hende som den stadig truende rædsel. I Paris er skridtet ikke langt, og det bliver gjort oftere, end man tror. Det gøres sjældent på en gang, men vejen var netop den, Polly havde betrådt: en forfører – *in casu* jeg – der trods sin nederdrægtighed har en stærk indflydelse over den pågældende unge kvinde og som glider ud mod periferien. Polly havde ladet en chance gå, hun havde handlet efter en dyb indre tilskyndelse og haft lejlighed nok til at overtænke, om hun

havde handlet klogt eller dumt. Lorden var over alle bjerge, situationen var usikker, og her kom den brede, danske dogge og klarede det hele. Polly havde i sin kreds set konventionelle giftermål nok, hun havde ved mig lært en side af livet at kende, som unge kvinder af hendes selskab først lærer at kende i ægteskabet. Hun vidste, hvad det var. Lad mig indskyde, at jeg efter min erfaring anser *la pudeur* som et aldeles uskattérligt, kvindeligt smykke og aldrig ville kunne tænke mig at gifte mig f.eks. med en enke. Det er alvor. Nå, jeg tænker overhovedet ikke på at gifte mig, men jeg ønsker at understrege, at det, der for os mandfolk betyder så uendelig lidt, det er for kvinden alt. Derfor leve kyskheden, min dydige nevø!

Polly, som senere har fået hele herredømmet over sig selv, og som du gerne for mig må kalde en overordentlig fin natur, var i det øjeblik over for en mand, hun ikke elskede, kun en pige, der var kommet galt af sted og trængte til at repareres, *voila tout*. Helt fjollet er de gode socialdemokraters teori om menneskenes lighed nemlig ikke.

Og da vikingen var forelsket som en martshare, blev de naturligvis gift med min og mamas velsignelse. Jeg kan garantere for, at vi alle fire ved denne lejlighed optrådte som de ladies and gentlemen, vi var. Det fødes man jo med, trods socialdemokraterne.

Nu fik du altså ægteskabshistorien. I det første år holdt jeg mig på afstand, så kom begivenheden, den indtraf programmæssigt, og da Henrik var en lensgreves ældste søn, han selv nu fader til en dreng, erholdt han papas og mamas absolution; papa gik så hen og døde, og Henrik arvede grevskabet.

I mellemtiden lukkede jeg quasi sønligt mama Bradlaughs øjne i Riva ved Gardasøen, og da jeg højtidelig havde lovet det kære menneske at holde øje med Polly, nærmede jeg mig forsigtigt dueslaget. Jeg fandt de to turtelduer hver på sin pind, Polly kedede sig, og Henrik agerede goldamme. Det blev mig straks klart, at Polly ikke brød sig om barnet, og at hun ikke elskede sin mand. Mit løfte til hendes salig moder tro gjorde jeg små skridt for at etablere det hele, men forekom mig selv under disse inderligt *ridicul*. Polly var dejlig, og minderne var der. Ikke alene hos mig. Den kvinde har et forunderligt dybt, erotisk temperament, og jeg har ofte selv sagt mig, at det sikkert kun er overfladen, jeg har formået at bringe til krusning. Men hun skylder mig meget i erotik, og det ved hun. Det kalder hende tilbage til mig, hun lægger mere i det, end jeg nogensinde har kunnet, og der er en egen vildskab i hendes følelse for mig eller mod mig, som man vil.

En dag kommer Henrik forfærdet op på mit værelse og fortæller mig, at hans kone har sagt

ham, at hun elsker mig endnu. Han stoler på mig som en mand af ære, ved hverken ud eller ind og spørger naivt mig til råds. Nu må jeg erkende, at jeg aldrig har haft noget til overs for dette mandfolk. Jeg har reddet hans liv, det ville jeg i et lignende øjeblik have gjort over for enhver ligegyldig person. Jeg har spist hans mad, drukket hans vin, redet hans heste og skudt hans vildt. Giftermålet arrangerede jeg for Pollys skyld, han var mig i denne henseende inderlig ligegyldig. Altså jeg har ingen som helst samvittighedsnag over for ham.

Jeg sagde derfor rent ud til ham, at det ville stride mod hele min livsplan at bede en så smuk kvinde som Polly om ikke at elske mig, at jeg selvfølgelig var parat til at rejse, men at jeg ikke garanterede for følgerne, hvis hun rejste med. Hvad de to så har snakket om, det ved jeg ikke, men han bad mig selv blive, og siden har vi to talt om Polly som en kær, fælles veninde vi begge højagtede. Jeg blev den, der bragte den gamle verden ind i hendes nye hjem, og det har hun kun haft glæde af. Vi har begge opført os særdeles korrekt, og det, der måske for ti år siden kunne få vort blod til at syde – ja lad mig sige det således – det virker ikke mere eksplosivt. –"

På foden af manuskriptet var tilføjet:

"Det er historien, og har den en moral, så burde det være denne: moralen leve, – for dette her har i grunden ødelagt mig tilværelsen. Når man gifter sig, så ved man, at det enten er forbi med friheden, eller at man bliver pasha. Når man bærer sig ad som jeg har båret mig ad, så har man alle ulemperne ved at være gift og ingen af behagelighederne, og af disse ret forståelige grunde råder jeg dig fra at prøve det eksperiment.

Nu er Polly igen forelsket – i dig, det er affæren med lorden om igen, men hun er ikke atten år mere, og hun er ikke naiv, for hun har i en række af år gået i skole hos mig.

Du ser i Pollys resignation overfor den mand, hun var ved at blive forelsket i, noget skønt, som vi i den kristne lære opdragne mennesker overhovedet altid ser i resignationen, navnlig i andres resignation. Og jeg erkender, at selv jeg bøjer mig for dette. Derimod ser du, og det ganske uafhængigt af al katekismus, i hendes hengivelse til mig noget om ikke nedværdigende så dog, skal vi sige: mindre ophøjet. Lad mig alligevel oplyse dig på dette punkt. En kvinde, der hengiver sig til en mand, følger i de ni af ti tilfælde sin natur. Der kan være stillet skranker mellem hende og faldet, disse kan være af social, etisk eller religiøs natur, det er forhindringer, som kan tages, og som ofte bliver taget. Og lad mig sige det straks, det er hans kunst. Der er virkelige forførere til, selv om de er

forbandet sjældne. Og en sådan Helvedes udsending var jeg. Jeg siger det ikke for at prale, jeg har forført en kvinde, som måske ikke noget andet mandfolk på Jorden kunne have forført. Men læg mærke til det, jeg har måttet betale indsatsen. Jeg har betalt på den i 12 år, og jeg rester endnu.

Enfin, jeg betaler, måske.

Men ikke for at *du* skal inkassere beløbet. Din madonna, din utilnærmelige skal du kende, og du skal vide, at i hende lever, hvad jeg har indgivet hende i de mange år, hun var min, og min har hun været.

Du må ikke tro, at jeg meddeler dig dette for din skyld, du kunne måske sætte dig ud over det, men jeg har sagt hende, at du skulle vide alt, og hun har truet mig for at forhindre det, hun har tryglet og grædt. Du vil måske filosofere, skønt du ikke synes skabt til denne syssel. Hun har haft en mand. Hun har haft to mænd.

Fortræffelig filosofi, min dydige nevø, men læs endnu en gang beretningen om denne kvinde. Da hun lod lord Newton gå, kunne hun ikke lyve, nu begynder hun med at lyve for dig.

Vil du trods mine faderlige råd tage imod hende, godt, så tager du mig med i købet, og jeg skal arrondere idyllen. Vær forvisset om det.

Læs dette højt for hende og hør så, hvad hun lyver en fraværende mand på. Jeg har sagt hende,

at du skulle erfare alt, og hun vil sikkert handle derefter. – – –

Din onkel

Helmuth v. Viffert.

Skram foldede papirerne sammen og forlod værelset. Det gjaldt nu at lægge ny plan bygget på en ny viden.

VII

Lady Macbeth!

Skram sad i biblioteket og bladede i en illustreret Shakespeare. – Billedet var ikke særlig ypperligt, navnlig var lady Macbeths ansigtsudtryk tomt og dumt, men scenen var der: klædt i folderigt mere græsk end skotsk gevandt stod den ranke lady med udslagent hår under en mægtig stenhvælving. Ved hendes side på en bred kapitæl stod et osende lys. Hun knugede den venstre hånd mod den højre, som for at gnide et mærke bort.

Yet here's a spot.

Og i baggrunden sås lægen og selskabsdamen.

Hark, she speaks –

Out damned spot – out I say – – –

Og lady Macbeth på billedet fik de træk, han kendte så godt, *la belle dame sans mercy*. Hun ville ikke tale, ikke til sig selv engang. Hendes mund ville være lukket, sluttet fast og grusom, som den kunne være det når hendes læber havde lukket sig efter en hvas hån.

Med en pludselig indskydelse rejste Skram sig og gik til telefonen, der var anbragt på en væg i biblioteksværelset.

Han standsede et øjeblik tøvende, så ringede han.

Det varede lidt, inden der blev svaret.

Han ringede igen.

"Giv mig Skovgård," sagde han.

"Så må De have –sted," var svaret.

"Vil det vare længe?" spurgte han, og han var ved at slippe sit forsæt. Men tilfældet ville, at –sted kom straks, og han fik

forbindelse med Skovgård.

"Er forpagteren hjemme?" spurgte han, og forpagteren var hjemme. Om det var vigtigt?

Jo, det var birkedommer Skram, og det var meget vigtigt.

Det varede lidt.

Så kom Sigismund Viffert til telefonen.

"Er det hr. Viffert?" spurgte Skram, og det var det. "Jeg har den sørgelige meddelelse at gøre Dem, at Deres onkel, kammerjunker Viffert er død i nat. –"

"Død!"

"Ja – han har skåret halsen over på sig med en barberkniv."

Der lød intet svar.

"Er De der?"

"Ja. – Ønsker birkedommeren at jeg skal komme over til Edelsborg endnu i dag?"

"Nej, det er ikke nødvendigt. Vi har afholdt ligsyn, og liget er bragt til amtssygehuset. Men hvis det passer Dem i morgen – eller for resten – jeg havde i går aftes en samtale med Deres onkel, og jeg er eksekutor i hans bo. Det kan være, jeg kommer over til Dem endnu i aften. Jeg ønsker ikke, at man på Edelsborg erfarer noget derom."

"Ved greven det?" – lød spørgsmålet i telefonen.

"Greven ved det – grevinden er redet ud i morges og ikke vendt tilbage endnu. Vi venter hende. Jeg telefonerer fra Edelsborg, jeg skal have en konference med greven. – Er De der?"

Det varede lidt. Skram stod med hørerøret i hånden. Han ventede roligt.

Så lød en anden stemme i telefonen – det var grevindens.

Skram nikkede hen for sig – det var kun, hvad han havde ventet.

"Er det Skram? – det er grevinden."

"Jeg hører det, Deres Nåde."

"Viffert fortæller, at Helmuth har begået selvmord!"

"Det har han."

"Og Henrik?"

"Greven tager det roligt. Alle tager det roligt her. Jeg bliver nødt til at tale med Deres Nåde om hans testamente, det er besynderligt – nå, derom i morgen –"

Grevindens stemme lød lidt usikker. "Sigismund Viffert siger, at De ønsker at tale med ham?"

"Også det," sagde Skram. – Det var hurtigt den besked var gået videre, tænkte han.

"Bed Henrik om at lade den nye motorvogn køre frem og kom så herover med chaufføren, jeg er på Skovgård, og jeg vil tale med Dem straks og her."

"Skal jeg give greven den besked?" spurgte Skram.

"Ja," lød svaret.

"Og hvis greven ønsker at komme med?" spurgte Skram.

"Så siger De ham, at jeg ønsker at tale alene med Dem, og beder ham vente, til vi kommer hjem. Jeg lader Johan ride hjem med hestene."

"Som Deres Nåde vil; altså på gensyn."

Skram ringede af.

Han tog plads i en af bibliotekets dybe lænestole og slog benene over kors, som han plejede, når han sad alene med sine tanker. –

Viffert havde altså ret – grevinden var på Skovgård, og selvmordet ville ikke få indflydelse på hendes planer – hvis ikke – hvis ikke –

Døren gik op, og greven trådte ind.

Han så oprømt og smilende ud.

"Jeg har måske ladet Dem vente lidt længe," sagde han, "men for ikke at vække Jørgens mistanke benyttede jeg den mindre gode kniv. Det tog lidt længere tid og krævede forsigtighed. Nu er det overstået. Lad os så tale om, hvad der skal ske. Vil De have en cigar?"

Skram takkede, og cigarerne blev tændt.

"Jeg har tænkt en del på det, De sagde," fortsatte greven. "De har fuldkommen ret, der må ikke komme den mindste folkesnak om dette. Hvad vil De angive som motiv til selvmordet?"

Skram rystede på hovedet. "Det er naturligvis aldrig så let at sige, hvorfor folk gør sligt. Næringssorger er udelukkede, Viffert var jo en meget formuende mand, kærlighedssorger har det vel næppe været, dertil var han en alt for inkarneret egoist. Jeg tror, det er den hjertesygdom, han havde, i forbindelse med en sygelig tvangsforestilling, som han for resten meget interessant beskrev for mig i går. Han elskede livet, sagde han, og var bange for at begå selvmord. Derfor gik han ikke på jagt, kunne ikke bestige bjerge og tårne, ville nødig barbere sig selv. Kort sagt, det var blevet en tvangstanke hos ham, hans hjerne har ikke fungeret normalt. Jeg antager, det vil blive det, den engelske *coroner jury* kalder *momental insanity*. For resten vil jeg ikke gå på jagt efter hans motiver, men overlade det til dr. Kyhn."

Greven nikkede. "Det er klogt. Jeg beder Dem glemme alt det, jeg sagde i går; jeg var ophidset, jeg nærer ingen tvivl om, at min kone nu efter Vifferts død vil se anderledes på meget, og jeg vil ikke prøve på at skjule for Dem, at dette dødsfald ikke volder mig den sorg, sådant burde."

Skram smilede. "Der er vist ingen, der begræder Viffert. Det er egoisters lod, og den rummer ingen ubehageligheder for dem selv så lidt som for andre. En stilfuld begravelse, *voila tout*, ville Viffert selv have sagt."

"Jeg har sat pris på den mand," sagde greven alvorligt – "for længe siden. – Nå, om de døde kun godt; han var en begavet og i visse henseender en dygtig mand. Elskværdig var han ikke, og hans karakter var ikke god. Nu er han død. Lad os ikke tale mere om ham. Hvem skal arve?"

Skram trak på skuldrene. "Det er jeg vist ikke beføjet til at udtale mig om endnu. Testamentet skrev jeg i går aftes, da herskabet var gået til ro, det er besynderligt og vil vel også volde en del splid og ærgrelse. Det er fuldkommen lovligt og skal nok holde."

"De mener, der bliver proces."

"Ja, man vil vel påstå, at Viffert har været sindssyg, da han skrev det. Jeg har ikke undersøgt, hvem arvingerne efter loven er, men de melder sig vel nok. Den tid den sorg."

Greven sad tavs en lille stund, så løftede han hovedet.

"Og De er aldeles sikker på, at der foreligger et selvmord?"

"Hvorfor spørger greven om det?"

"De har jo selv sagt, at der kunne falde mistanke på Jørgen – Leonie er vel arving, det ville ligne Helmuth. – Det ville jo i så fald være Deres pligt at anstille en undersøgelse. Jeg garanterer

for Jørgen, han er hæderlig og tro som guld, men det ville ligegodt på en uhyggelig måde henlede bladenes opmærksomhed på den hele affære – De forstår."

Skram rejste sig.

"Jeg forstår det godt, hr. greve, men De må kende mig så meget, at De ved, at jeg kun i yderste nødstilfælde vil foretage noget skridt, der kunne vække uro og ubehag i et hus, hvor jeg har mødt så megen elskværdighed og gæstfrihed. Jeg må gøre min pligt som embedsmand, jeg skal søge at forene den med min skyldighed som Deres ven."

Greven trykkede hans hånd.

"Jeg stoler på Dem, Skram. Men det kan altså tænkes?"

"Det er meget usandsynligt," sagde Skram. "I hvert fald vil det afhænge af distriktslægens obduktion; med andre ord greven skal i hvert fald få fuld besked, inden jeg på embedsvegne foretager noget skridt i en sådan retning …"

"Polly er ikke hjemme," sagde greven hurtigt. "Hun er redet ud i morges med den besked, at hun ikke vendte hjem til frokost. Jeg formoder, hun er hos Arenfeldts på Hvidkilde eller måske på Tårnborg, men De forstår, at jeg under disse omstændigheder ikke vil telefonere rundt efter hende. Rygtet er naturligvis allerede ude. Jeg selv fik meddelelsen, inden jeg kom hjem fra teglværket, af en landpost. Jeg ønsker ikke, at De telefonerer efter grevinden, hun får det tidsnok at vide og –"

"Selvfølgelig," sagde Skram. "For resten ved jeg, hvor Hendes Nåde er. Hun er taget over til Skovgård, det er vist en aftale med unge Viffert fra i går. Jeg skal derover i anledning af testamentet, og grevinden, som jeg har talt med i telefonen,

bad mig spørge greven om at stille motorvognen til min disposition nu."

Greven studsede.

"På Skovgård, og hun ved det – hvorledes tog hun det?"

"Meget roligt," sagde Skram. "Grevinden er jo mærkværdig stærk. Men hun vil gerne tale med mig."

"Så kører vi derover begge to," sagde greven og gik til telefonen for at ringe til stalden.

"Vent lidt," sagde Skram. "Jeg ville bede greven lade mig køre derned alene. I tilslutning til det, vi talte om i går aftes, tror jeg, at jeg netop i dag vil kunne udrette noget, og De ved, at ingen varmere end jeg ønsker, at forholdet her ikke ændres. Særlig efter hvad der er sket. Jeg er i besiddelse af nogen takt og nogen menneskekundskab. Jeg tror, greven skulle gøre, som jeg foreslår."

"Lad gå," sagde greven.

"Foreløbig venter jeg altså på vognen," sagde Skram. "Greven sørger nok for, at værelserne bliver låsede og ingen får adgang dertil."

"Som De ønsker," sagde greven. "Har De brug for mig?"

"Nej tak," var svaret.

"Så vil jeg se at få mig lidt mad og skrive et par breve. Jeg er til tjeneste, når som helst De ønsker."

Skram bukkede.

Greven ringede. – "De vil ikke have noget at spise?" spurgte han.

"Nej tak," sagde Skram, "jeg har spist. Jeg må bestille noget, der er endnu en hel del, der skal være besørget inden aften."

Så skiltes de.

Anden bog

Grevinde Polly

I

Grevens automobil var en stor rød Brassier vogn på 30 hestes kraft; den var betrukket indvendig med brunt læder, åben, med to sæder, og den mægtige lygte skinnede i solen om kap med det svære blankbeslagne karosseri. Skram sad på bagsædet, hyllet i en støvkappe og lod chaufføren om vognen. Han ville tænke.

Der var 3 gode mil til Skovgård ad amtslandevejen, der løb gennem et stærkt kuperet terræn. Vognen stod stille, det var som trak man landskabet bort under den. Vejen var et bredt gulhvidt bånd på vældige ruller langt borte og landskabet lidt langsommere end vejen med gule marker, gårde og kirker med skove i horisonten som en fast bræmme, der var uden for maskineriet.

Chaufføren havde ordre til at sætte farten op over det tilladte, Skram havde hastværk, og med hæse trompetstød fo'r den store, røde vogn forbi de lave hytter, forbi bystjøvle [Note 6)] og krohaver, uden om kirkegårdenes kampestens gærder fremad, opad og nedad, glidende, vuggende imod mødet.

Skram tænkte over sagen. Han holdt af at føle sit ansvar, han var aldrig gladere, end når han stod over for en afgørelse, der betød, at en ny situation var skabt af ham, båret af hans personlighed, bygget på hans kraft. Og en sådan afgørelse forestod. Havde det drejet sig om en jævn borgerlig familie, var dette skuespil blevet udspillet i et jævnt, borgerligt hus, ville ingen dansk retsbetjent have tøvet med at skride ind og det straks. At der forelå et mord var givet, for med en kniv, der kl. 8 eftermiddag var lagt frem på grevens toiletbord i 1. etage,

kunne kammerjunker Viffert ikke kl. 2 nat begå selvmord, i hvert fald ikke uden at hente kniven, og at han mellem kl. 12 og 2 skulle have ombyttet en af de ham overbragte knive fra etuiet med grevens kniv, var utænkeligt. Han skulle så have passeret grevindens soveværelse eller i hvert fald adskillige trapper og grevens soveværelse, for døren til grevindens påklædningsværelse var aflåst om natten. Det havde Skram konstateret. Skram vidste også bestemt, at der i etuiet havde været 7 knive med de 7 ugedages navne indgraverede i klingens ryg. Han kunne ikke på dette punkt have taget fejl. Altså efter alt det, der forelå, måtte en person efter kl. 2 nat, på hvilket tidspunkt kammerjunkeren var vendt tilbage fra sit natlige besøg hos mamselle Leonie, have skaffet sig adgang til ham. Han måtte vel først have haft tid til at gå til ro og sove ind, før 3 kunne det altså ikke godt have været. På dette tidspunkt måtte Jørgen og Leonies alibi kunne fastslås. Grev Henrik kunne denne person ikke være, for han ville ikke have henledt Skrams opmærksomhed på den omstændighed, at knivene i de to etuier ikke var ens, hvis han selv, som morderen altså havde gjort, havde ombyttet en kniv fra sit eget etui med en kniv fra kammerjunkerens, netop i den hensigt at skjule forbrydelsen.

Det kunne naturligvis tænkes, at en meget snedig forbryder kunne benytte en sådan taktik, men en sådan snedig forbryder var grev Henrik ikke. Han var en mand, der gik lige på. Lidt tung, ikke noget særlig lyst hoved, men ærlig og trohjertet. En sådan mand kunne godt en gang i sit liv begå en forbrydelse, han kunne også foretage sig skridt for at skjule den, det er selvopholdelsens drift og har mindre med fordærvet natur at gøre end en lettroende forhørsdommer undertiden antager,

men der måtte i hans forsvarstaktik findes linjer, der stod i forhold til hans natur. Hvis han havde foretaget ombytningen, ville han sikkert ikke have overset ugedagsnavnet, han, der pedantisk holdt på, at hver dag havde sin kniv, han for hvem disse ugedagsnavne dagligt spillede en rolle. Og havde han overset dette, i nervøsitet, i denne uforståelige blindhed, der ofte ledsager forbrydelser, så ville hans refleksion være blevet vakt ved at have kniven i hånden. Han ville aldrig have ledet den mand, der kunne blive ham farlig, ad et spor, der var unødigt at benytte, fordi denne mand ikke noget øjeblik havde ytret mistanke om, at der forelå et mord. Ikke heller under samtalen om Jørgen havde greven et øjeblik talt som den, der var skyldig. Skram følte sig fuldt overtydet om, at han ikke havde ret til at angribe her, og at ethvert angrebspunkt savnedes.

Men kammerjunker Viffert var myrdet. Det var så godt som udelukket at morderen kunne være kommet udefra. Det måtte være en af slottets beboere, og det kunne efter det oplyste kun være én – *grevinde Polly*.

Hun havde motiverne. Det var klart, at årsagen til, at hun nu ville "leve", var en heftig sensommerforelskelse i Sigismund Viffert, den mand, hun havde opsøgt, inden kammerjunkerens lig endnu var koldt. Viffert havde truet hende, det stod jo at læse i brevet. Han havde sagt, at han ville fortælle sin unge nevø alt. Det ville sige, at han ville berøve hende det madonna-skær, der strålede fra hendes skikkelse, at han ville gøre den unge mand seende, gøre det således at trolddommen brast. Og for at dette ikke skulle ske, måtte han dø. Det var klart. Grevinde Polly havde en gang før stået over for en sådan lidenskabelig kærlighed, den gang havde hun sagt til Viffert – *hvis* du døde.

Nu hændte det hende atter, nu kendte hun mennesker, hun kendte livet, og hun kendte Viffert, nu spurgte hun ikke, om han ville dø, nu tog hun hans liv, mens han sov, fordi det var det sikreste, og fordi det hun ville, var hans død.

Hun havde ikke vidst noget om knivene, måske overhørt bemærkningen ved middagsbordet. Derfor tog hun våbnet med sig, den skarpe kniv, hun vidste, var fremlagt på grev Henriks bord. Det gjaldt for hende om at dræbe Viffert, mindre om at skjule sin forbrydelses spor. Han måtte dø, før det blev dag, for når dagen kom, ville han tale, det havde han sagt, og hun vidste, han ville holde ord. Hun havde ikke tænkt, hvorledes hun ville dølge sin gerning; der var vel midler nok og der var andre i huset end hun. Hun veg næppe tilbage for at lede mistanken over på en anden, på Jørgen eller måske på Henrik. Hun anede ikke, at Viffert havde skrevet og givet Leonie brevet til besørgelse, og hvorledes skulle nogen uden at kende dette falde på at mistænke hende? Så sneg hun sig derop efter at have lyttet og fulgt trin på gulv og trapper med en ængstelig spænding. Han sov, og hun myrdede ham. Da det var sket, så hun sig om og opdagede knivene; hun indså straks, at hun kunne tage den tungeste del af byrden, mistanken mod andre bort. Hun kendte knivene, men lagde ikke mærke til ugedagsnavnet; som kvinde interesserede hun sig ikke for barberknive eller kendte sin mands toiletfinesser. Hun tog i blinde, tog torsdagskniven og listede sig tilbage til sit sovekammer, lidet anende, at et tilfælde kunne have stillet hende ansigt til ansigt med kammerjomfruen, der ikke, som grevinden måtte tro, sov sin rolige søvn i værelset på kvisten.

Og så – tidligt den næste morgen var hun redet ud, bort fra al uro og uhygge ved dådens opdagelse, bort – for at træffe ham og lægge planer for livet, det liv hun ville med sin frihed.

Mens den gulhvide vej, som båndet på de vældige ruller, droges bort med Skram og den store, røde vogn, hamrede disse tanker i hans hjerne. *Således var det gået,* og på dette kunne han, hvad øjeblik han ville, arrestere grevinde Polly Jernskæg og sigte hende for overlagt mord, den brøde, hvis straf kun var en – døden.

Men ville han det?

Han tænkte ikke mere på det ungdommelige sværmeri, der havde behersket ham i den lange vinter og vår og sommer. Nej, tilfældet skulle foreligge rent. Den lod, han ville berede grevinde Polly, skulle være den samme, som han ville berede enhver kvinde, der havde handlet som hun. Han tænkte ikke et øjeblik på at vise skånsel. Skram var en heftig modstander af "mordet i retfærdighedens tjeneste", som han kaldte dødsstraffen, men han var lige så skarp mod den, der kaldte denne straf til virksomhed – morderen. Han forstod ikke en Eugen Schaumanns heltemod, mordet på Bobrikof [Note 7)] var måske et tyranmord, men det *var* et mord. Skram krævede livet som ret for alle. Kun nødværgedrabet, hvor liv sattes mod liv, kunne han tilgive, endda han ønskede selv dette undgået. På dette punkt var han fanatiker og ung var han jo endnu. Han kunne altså ikke tænke på at vise skånsel. Ikke således at han ville gengældelsens onde over hendes hoved, men han ville, at hun, der havde brudt samtilværelsens første krav, kravet på respekt for næstens liv, skulle tage samtilværelsens reaktion mod dette brud – straffen.

Så sikker var han i sin sag, at han stillede *hende* og straffen ansigt til ansigt i sine tanker og holdt alle andre muligheder ude.

Hensigten med denne hans færd var den at bringe straffen til hende, – straffen, der af samfundet var lagt i hans hånd.

På dette punkt var der ingen tvivl, ingen tøven hos ham. Som tordenskraldet følger lynet, skal straffen følge brøden, hvor samtilværelsens klare bud brydes. Det er ikke strafferet, det er selvopholdelsesdrift.

Men hvorledes? – hvilken var den vej, han skulle betræde? For selv om billedet af brøden i hans tanker var tegnet klart og følgerigtigt, så hver fejl var udelukket, så var det ikke dermed tegnet med samme skarphed for samfundets, for de andres øjne.

Og skal straffen, som tordenskraldet følger lynet, følge brøden, så må det samfund, for hvis skyld der straffes, se lynet og høre skraldet med den årsagstro, som er menneskenes eneste vished. Det er ikke nok, at den hånd, der hæver sig til straffen, er sikker, det må kendes, at den ikke fejler, for intet menneske straffer for sin egen skyld; mellem to er ikke straf – ikke sædelig straf.

Men hvorledes tegnede nu dette billede af hendes brøde sig for de andre, de der ikke som han var vidende og seende?

Viffert var død, det stod fast! men det kunne være et selvmord; det stod at læse foreløbig i Edelsborg birks politiprotokol, at det var et selvmord, og der var kun en, der med selvoplevelsens sikkerhed vidste, at det ikke var så. Motiverne kendte kun hun og han. Hun havde følt deres drivende kraft, han havde læst den myrdedes ord, der uden at

tale om denne kraft lod ham forstå, at den kunne vokse sig stærk hos hende. Men ikke engang hendes mand, der påstod, at hun intet skjulte for ham, anede, at hun elskede Sigismund Viffert, og Skrams eneste viden var brevet, der intet direkte udtalte. Den styrke, der prægede Vifferts brev, havde skabt Skrams vished, men kun fordi denne vished voksede frem af hans viden om *barberkniven*. Når Skram gentog fortællingen for at vække visheden og alene med dette formål, ville den have mistet sin urkraft, den ville blive et rent bevismoment, genstand for tvivl og tro – en *dommerformodning*. Brevet selv sagde intet, Skram kunne, ligesom ved testamentet, undergive det den fortolkning, han ville. Og hun ville sige nej. Han mindedes hendes ord: Hvad jeg ikke vil sige, det siger jeg ikke, om man så lægger mig på en glødende rist. Hun ville som inkakongen dø med de ord på læben: Heller ikke jeg ligger på roser! – Men tale ville hun ikke.

Og knivene! – Distriktslægen havde set dette, men han havde ikke set knivene aftenen forud, og grevens ord lød endnu i Skrams øren: Så må der være sket en ombytning, det er mærkeligt, men det kan jo være sket! Så må der være sket en ombytning! – Eller Skrams egne ord: Der kan være læst fejl af Tuesday og Thursday, to bogstaver i få millimeters højde på ryggen af en smal knivklinge, og en sigtelse for snigmord mod grevinde Polly Jernskæg til Edelsborg!

Socialdemokraterne ville måske tro det – men den velsindede middelstand, for ikke at tale om de store!

Aldrig. På en fogeds ord dømmes ingen fra livet!

Sigte grevinde Polly Jernskæg for mord på grundlag af to bogstaver på en barberkniv! Oven i købet læst midt om natten

efter en herregårdsmiddag! Nej, det var selvmord, det kunne enhver da se allerede af det jag, kammerjunker Viffert havde haft med testamentet. Den unge dommer var på vildspor. Det er godt at have en vågen øvrighed, men det er alligevel bedre at betro retfærds sværd til en gammel, sindig mand end til et brushoved, der, for at vinde et navn, stormer løs og lægger menneskeskæbner øde!

Et brushoved, der stormer frem, ledet af ærgerrighed! Men Skram, der *vidste*, var den eneste, der vidste, var beredt til at tage ansvaret.

Og det stod fast, her skulle ingen fejl begås. Men det er en fejl at drage sværdet, når det ikke kan svinges. Hver gang retfærds sværd svinges mod folkets vilje, svinges, uden at folket ser, hvorfor det svinges, får æggen et hak, og den blanke klinge bliver ved sådant misbrug en sløv sav.

Hellere – tusindfold hellere brøde uden straf end straf uden brøde, og brøde må, for at være brøde, ses af alle.

Thi alle straffer, aldrig den ene. –

Nu tegnede Skovgårds røde tag sig for Skram derhenne mellem de grønne træer. *Hic Rhodus hic salta!* Note 8)

II

Grevinde Polly stod på trappen, da motorvognen rullede op foran den udhugne sandstens portal. Sigismund Viffert stod hos. De to hilste venligt og alvorligt, som lejligheden bød, og snart var Skram bænket i Skovgårds store, gammeldags havestue, foran hvis smalle vinduer de tætte frugttræer flettede et skærmende værn mod solen.

Kort og klart fortalte han om det, der var sket; han dvælede udførligt ved testamentsaffattelsen og Vifferts besynderlige hastværk. Han talte om hjertesygdom og tvangsforestillinger, dvælede længe ved det besynderlige sammentræf med barberknivene som bragtes Viffert midt om natten, og sluttede med nogle almindelige ord om den afdøde, hvis sørgelige død ikke var noget tab, en hændelse, der snart ville blive glemt.

De to hørte tavse på ham.

Viffert betaget, alvorlig og rolig.

Grevinde Polly kvindeligt deltagende, lidt uhyggelig berørt, måske endog lidt bedrøvet.

"Og liget?" spurgte hun.

"Det er allerede bragt til sygehuset, der skal den legale obduktion foretages og så er sagen sluttet."

Så talte de om den afdøde, og ordene faldt, som Skram havde ventet. Helmuth Viffert var død, og hans eftermæle var det, han fortjente.

Grevinde Polly søgte at undskylde ham. Hun fremhævede hans ensomme liv, hans ungdoms hårde kampe, hans slægts uret imod ham, og hans ejendommelige begavelse og store dygtighed på enkelte områder.

En net ligtale, syntes Skram, en sådan, som han havde ventet.

Men det var tydeligt at mærke, at grevinde Polly interesserede sig stærkt for hensigten med Skrams komme til Skovgård.

Skrams hensigt var ene den at træffe hende, være den første, der bragte hende bud og få bekræftet, at det var Sigismund Viffert, hun havde kåret. Dernæst ønskede han en samtale i enrum med hende, endnu inden hun havde talt med nogen og overskuet de muligheder, der frembød sig for fremtiden.

Med andre ord, hun skulle isoleres til det første forhør.

Men dette kunne han jo ikke angive som årsagen til sit komme.

Derfor sagde han: "Jeg har villet tale med Dem, hr. Viffert, som den afdødes nærmeste slægtning, forinden jeg påtager mig det hverv, der af afdøde er lagt på mig. Testamentet er et led i de omstændigheder, der kæder sig om selvmordet, og jeg vil ikke, at Deres navn skal inddrages i sagen, uden at jeg først har talt med dem. Hvis Deres Nåde altså tillader mig et par minutters samtale med hr. Viffert – – –"

Sigismund afbrød. "Det er unødvendigt, kære hr. birkedommer; grevinde Polly og jeg har ingen hemmeligheder for hinanden."

"Ah," sagde Skram.

"Da der nu er sket noget usædvanligt," sagde grevinden helt roligt, "har jeg ikke noget imod, at De ved, at Sigismund Viffert er årsagen til de skridt fra min side, som jeg omtalte for Dem i går. Jeg behøver vel ikke at sige mere."

Skram bøjede sig. – Den første del af hans mission var tilende; Viffert havde altså, som han alt formodede, haft ret.

"De vil altså nu fortælle os," fortsatte grevinden, "hvilke bestemmelser Helmuths testamente indeholder med hensyn til Sigismund – og mig."

Det slog Skram, at dette "og mig" betød, at grevinden allerede den foregående aften havde drøftet testamentet med Viffert. Havde han nu sagt hende alt? Det måtte prøves.

"Kammerjunker Viffert fortalte mig ikke i går aftes, at han havde meddelt Deres Nåde indholdet af testamentet. Det er ikke korrekt af mig som embedsmand at meddele det til andre end hr. Viffert, afdødes arving, selv om Deres Nåde ønsker det. Og da jeg gerne vil være korrekt, ville jeg helst først vide, om Deres Nåde allerede kender det?"

"Ja," sagde grevinde Polly, "jeg ved, at jeg er hans arving på visse betingelser, men" – føjede hun til, ligesom fortrydelig over at hun havde talt – "så er det jo meningsløst, at De ikke ville sige det til mig. Det havde jeg ikke ventet af Dem, Skram. Eller er testamentet forandret?"

Grevinden blussede let, og det slog Skram, om han måske ikke her alligevel havde begået en lille fejl. På et så uvæsentligt punkt burde han ikke have rejst vanskeligheder, navnlig da hun rimeligvis vidste besked.

Han tog sig hurtigt i det og sagde smilende: "Deres Nåde må undskylde lidt embedsmandsvigtighed; den sande årsag er den, at jeg virkelig føler mig genert ved at diskutere disse betingelser på tremandshånd. Som Deres Nåde altså vil vide, forlanger afdøde, at De skal afgive en erklæring om, at De ikke

nogensinde vil indgå ægteskab med hr. Viffert, hvis Deres nu bestående ægteskab, som afdøde venter, skulle blive hævet.

Må jeg fortsætte?"

Grevinden blev blussende rød. Skram studsede. Vidste hun det ikke? Men nu var det sagt, og Skram fortsatte.

"Denne betingelse, der på en gang udelukker den nærmeste arving fra arv på en dobbelt måde, er i og for sig stødende. Den er ikke vel egnet til at offentliggøres og desværre lader den sig ikke tilsidesætte. Det, jeg ønskede, var en erklæring fra hr. Viffert, der kunne foreligge samtidig med testamentets officielle fremlæggelse for arvingerne og tage brodden af den besynderlige antagelse, testamentet opstiller."

Grevinden så lidt beundrende på Skram, og det var velfortjent, syntes han selv, for denne vending var virkelig vellykket, så meget mere som den var impulsiv, dikteret af øjeblikkets krav. Hvad *hun* ikke vidste.

Skram fortsatte. "Når jeg kunne fremlægge en sådan erklæring, ville enhver kunne forstå, at den afdøde havde taget mærkelig fejl. Jeg mente så, Deres Nåde, at hvis De, hvad jeg på dette tidspunkt ikke kunne vide, uden betænkelighed ville afgive erklæringen, kunne De gøre dette uden at skær af mistanke ville falde på Dem. Det drejede sig jo kun om en selvmorders besynderlige ideer."

"Hvad mener De da nu, da De ved mere?" spurgte grevinden. Hun stolede åbenbart helt på Skrams bonsens og juridiske dygtighed.

"Ja," sagde Skram, "hvis det er Deres Nådes hensigt at indgå ægteskab med hr. Viffert om tre år og under forudsætning af, at bevilling dertil af øvrigheden meddeles, så er det jo vanskeligt

at afgive en erklæring om, at det ikke er Deres hensigt. I så fald vil jeg råde Dem til at tage det parti at erklære, at De under ingen omstændigheder ville tage mod en arv, hvortil der på et tidspunkt, hvor De er grev Henrik Jernskægs hustru, fremsættes en insinuation, der kun kan være fornærmelig for Dem. En sådan erklæring skal jeg med fornøjelse affatte for Dem og dermed falder alle tvivlsspørgsmål bort."

"Sammen med arven," sagde grevinden og lo kort.

"Sammen med arven," gentog Skram og så forskende på hende. "Men Deres Nåde kan selvfølgelig også gøre noget andet. De kan, i det mindste foreløbig, opgive de planer, De måtte nære, afgive en erklæring som den forlangte og tiltræde arven. Skulle De så ændre Deres opfattelse og ønske ægteskab, så er det klart, at De må tilbagebetale det fulde beløb til de berettigede arvinger. Jeg må dog bemærke, at en sådan erklæring vil jeg, efter det passerede, ugerne affatte for Deres Nåde."

"Det vil sige, at han forfølger mig ud over graven," sagde grevinden og bed sine tænder sammen.

Skram så på hende – den grusomme mund, tænkte han. Hun fortrød sit udråb og sagde hurtigt:

"Hvem er de andre?"

"Grev Henrik – mamsel Leonie og offentlig velgørenhed efter mit og distriktslæge Kyhns skøn."

"Det mente De dog, De havde bemyndigelse til at sige mig?" sagde grevinden skarpt.

"Ja," sagde Skram. "Deres Nåde vidste det jo."

"Nej," sagde hun, "det har han dog undset sig ved at fortælle mig."

"Det er imidlertid således," sagde Skram. "Jeg forudser vanskeligheder; men jeg, der som notarius attesterede testamentet, må hævde, at kammerjunkeren var ved sin fornufts fulde brug, og de trufne bestemmelser må respekteres af alle vedkommende."

"Jeg må tale med dig om det, Sigismund," sagde grevinden.

Ordet Du brugtes almindeligt mellem naboerne på de egne, og det betød for så vidt ikke noget. Skram havde ikke før hørt grevinden sige det til Viffert, men det var jo også først nu, han havde erfaret noget om deres forhold, og han var overbevist om, at dette Du i og for sig intet betød.

"Der er også god tid," sagde han. "Det synes jo altså blot, som om jeg ikke havde behøvet at søge hr. Viffert. Jeg forstår, at De vil ignorere de kommentarer, der kan blive knyttet til det besynderlige testamente og opsætte bestemmelsen til senere. I så fald er egentlig mit ærinde røgtet. Jeg vil foretage en registrering, indkalde arvingerne og fremlægge testamentet; jeg har optaget en frist af 3 måneder til afgivelse af erklæringen og i denne tid vil meget kunne ændres. Min stilling er kun den at opfylde testamentets ordlyd og sørge for aktiverne, der efter hvad afdøde har sagt mig andrager en 6 til 700.000 kr., altså en betydelig formue."

De to sad tavse.

"Og andet ærinde havde De ikke?" spurgte grevinden efter nogen tid.

"Jo," sagde Skram. "I grunden havde jeg et andet ærinde, og jeg kan lige så godt angive det med det samme, særlig da jeg næppe nogensinde får det røgtet.

Det var åbenbart kammerjunker Viffert magtpåliggende at hidføre et brud mellem Deres Nåde og sin nevø. Han har haft skarpere øjne end vi andre, ja end grev Henrik selv, tør jeg vel nok sige nu, da De har beæret mig med Deres fortrolighed. Og han har sat sig i hovedet at ville forhindre, lad mig sige – dette parti. Han efterlod et brev til hr. Viffert der, hvori han indtrængende foreholder sin nevø det urigtige i at træde mellem to ægtefæller. Dette brev er i mit værge, og det bør vel rettelig overgives til adressaten."

Skram talte udelukkende til *hende*; han mærkede at hun forstod ham, hun blussede og bevægede sig uroligt i sædet.

Hun afbrød. "Og dette brev har De med?"

"Ja," sagde Skram.

"Har De læst det?" spurgte hun kort.

Skram kunne høre hendes hjerte slå – hun vidste, hvad der stod i brevet.

"Ja," sagde Skram. "Det var min pligt som embedsmand."

"Deres pligt at læse et brev, der ikke er rettet til Dem?" sagde hun.

"En selvmorders uafsendte breve skal øvrigheden gøre sig bekendt med. Det er blot mit ærinde at sige hr. Viffert, at brevet ikke vil blive udleveret ham, før jeg har sluttet sagen."

Sigismund Viffert forstod åbenbart ikke grevindens bevægelse. Han sad, som han plejede, og stirrede på hende. Hans smukke, regelmæssige ansigt udtrykte sorg. Hun var nu lidt bleg men rolig, og navnlig syntes Skram, at hendes mund var fast sluttet – uden nåde.

Han forstod også godt, at fortiden var uigenkaldelig forbi. Han var ikke hendes ven; han havde sagt hende, at Vifferts

hemmelighed ikke ville gå i graven med den døde, men leve i ham. Og om det blev kamp, måtte han afgøre. Men således ville han det, det var hans natur imod at føre kamp under venskabs maske. Her gjaldt det hårdt imod hårdt. Skulle han besejre hende, måtte han vinde en sejr i kraft af sin større styrke og sin gode sag, hun lod sig så vist ikke overliste. Og nu var han nået så vidt, at hun anede en fare, fordi den dødes hemmelighed levede endnu og var forvaret hos en mand, der havde magt til at benytte den, og som hun ikke kunne bryde med, fordi han var sjælen i alt det, der skulle ske. –

Grevinden rejste sig.

"Jeg må hjem," sagde hun. "Vi kan altid tales ved i morgen, Sigismund. Endnu i aften vil jeg tale med Henrik. Jeg ønsker ikke at være hjemme i disse dage. Lad dem så tale så meget de vil om mig og om dig – om ham også. Det kan vi tale om i morgen. Skram, har De mere at sige hr. Viffert, eller vil De følge mig til Edelsborg, som aftalen var?"

Skram bukkede –

"Efter hvad jeg har erfaret, er der ikke mere for mig at gøre. Jeg forstår godt, at Deres Nåde ønsker at tænke over dette, og jeg skal holde testamentet tilbage, så længe at Deres Nåde og hr. Viffert kan få tid til at enes om den optræden, De måtte finde formålstjenlig, ligesom jeg selv til enhver tid er rede til at lette Dem de i og for sig ikke så lidt vanskelige skridt. Brevet står som sagt til Deres disposition, når sagen er sluttet, hvilket vil ske en af de første dage."

Viffert spurgte, om Skram ønskede en forfriskning.

Det gjorde Skram og der blev bragt vin og brød.

De drak i tavshed, men Skram så, hvorledes hendes blik hvilede forskende på ham.

Dette var kun en forpostfægtning. Der var en lang vej til målet endnu, og i realiteten var Skram endnu langt fjernet fra dette.

Men der forestod ham en samtale på tomandshånd med hende uden andet vidne end den franske chauffør, der ikke forstod et ord dansk.

III

En lille halv mil fra Skovgård ligger i skovbrynet en gammel kæmpegrav og over den hvælver sig høje bøge. Det er en runddysse, og midt på højens top står en stensætning af svære sten bevoksede med mos. Dyssen ligger ikke langt fra landevejen, og en sti fører ind over det kampestens skovgærde, der skiller skov fra ager. Fra denne høj er en vid udsigt over landet mod sydvest, der skråner bølgende nedad mod havet, og skovene fletter ved sensommertid deres grønt imellem de gulnede marker, de hvide gårde og kirkerne med de røde trappegavle; langt ude i horisonten, tittende frem over grønne bakker, ligger den lille by med det spidse kirkespir og Edelsborg med det grønne malmtag, og bag dette blinker havet blåt, når solen glider mod vest.

Vinden var sydvest, og mens vognen rullede fremad, slog den kølig og skarp mod passagerernes ansigter. Det var vanskeligt at tale, og grevinden bød chaufføren standse.

"Skram," sagde hun – "vi har før talt sammen på dette sted – jeg ønsker at tale med Dem; lad os gå op på højen mellem de store kampesten og byde tiden hvile, mens vi taler. Senere kan vi tie og indhente, hvad der trods vort bud måtte ile fra os. –"

Skram bøjede hovedet og stod ud af vognen. Han rakte grevinden sin hånd og hun sprang let ned på den grå, støvlagte vej. Chaufføren drejede vognen ind ved en stente og satte sig roligt til at vente, som den der ikke selv ejer sin tid.

Grevinden og Skram fulgtes ad til dyssen. Hun stod et øjeblik og stirrede ud over de gulnende marker, så sagde hun med et bedrøvet smil:

"Skram, alt dette er mit, og jeg forlader det dog gerne – for at følge ham."

Skram sagde intet.

Hun fortsatte. "Der var en tid, da jeg virkelig var stolt og glad ved at eje alt dette, og dog lærte jeg snart at jeg ikke rigtigt ejede noget, fordi jeg kun ejede det som et hele, det var for stort at dele ud i småt. Jeg er mere fremmed for dette land, nu jeg står i begreb med at forlade det, end da jeg kom. Den, der skal føle glæde ved at eje dansk land, må dele sin ejendomsret med andre; her er det de små, der hersker over de store, og disse små ejer det danske land. Med dem har jeg aldrig kunnet dele det. De tror mig ikke, og jeg har aldrig kunnet vinde dem."

Skram betragtede hende, som hun stod der i solskæret. Hans fjende, hende med hvem han kæmpede, hende han ville besejre, ikke for at eje hende, men for at styrte hende i en dyb afgrund, hvor hendes skønhed og rigdom ville være som guldet for den, der vansmægter i en ørken. Hendes ansigt var ikke, som han kendte det tilforn, det var ikke den smilende dronning, ikke *la belle dame sans mercy*. Det var en bedrøvet kvinde, der fortrød. –

Hun vendte sig hastigt mod ham.

"Skram," sagde hun, "er De min ven eller min fjende?"

Hun så skarpt på ham, hun ville have svar.

"Jeg har intet krav på Deres Nådes fortrolighed," sagde Skram roligt. "Jeg har hidtil bestandig troet, at jeg var Deres Nådes ven. Men der er handlinger, hvormed mennesker – selv en kvinde som De – mister mit venskab."

"Betyder det, at De er min fjende?" spurgte hun i samme bedrøvede tonefald.

"Jeg kan ikke lide den måde, hvorpå De tager denne sag," sagde Skram. "Jeg siger Dem det rent ud. Elsker De Sigismund Viffert, så har hverken jeg eller andre ret til at stille os imellem Dem og Deres kærlighed. Men så byder ærens love, at De tager *alle* følgerne af denne Deres kærlighed."

Dette sagde Skram for at lede hende bort fra den vej, hun trådte.

"Er det testamentet, De tænker på?" spurgte hun. – "Tror De virkelig, at dette for mig spiller nogen rolle nu? – Er det muligt at Viffert har bagtalt mig i brevet til Sigismund for at skille os ad? – Skram, nu skal De sige mig, hvorfor De ville tale med Sigismund? Ville De – min ven – forråde mig over for den, jeg elsker?"

Skram rystede på hovedet. "Nej – jeg ville se, om han var den, De elskede. For dette har De aldrig sagt mig. De har endog forbudt mig at spørge derom."

"I går," sagde hun stille. "Men i dag er ikke i går, meget er ændret. Nu trænger jeg til Deres fortrolighed, til Deres venskab, og nu taler jeg til Dem om det, hvorom jeg i går ikke ville tale. Ja, jeg elsker ham. Han er livet, jeg ikke har levet i de år, der gik. Jeg klynger mig til livet, jeg vil det. Og De skal hjælpe mig nu, da jeg er stedt i nød!"

Hun greb hans hånd.

"Skram, jeg spørger Dem ved vort venskab – vil De nægte at hjælpe mig? – Giv mig det brev. Giv mig det nu!"

Har hun myrdet Viffert? spurgte Skram sig selv, og hans blik blev koldere og fastere ved dette spørgsmål.

"Deres Nåde må vise mig, at De vil min fortrolighed," sagde han. "Og først når jeg ser det, kan jeg svare. For jeg må vide,

hvorledes jeg skal hjælpe; jeg må vide, om den hjælp, De forlanger, er en sådan, at jeg kan yde den. Og brevet har jeg ikke ret til at give *Dem*."

Hendes blik var kun bedrøvet. Hun så på Skram og sagde stille:

"Mændene er egoister – alle!"

Så tog hun plads på en af de store sten uden om dyssen; hendes hånd legede med blomsterne i mosset, og hun bevægede foden ganske lidt, utålmodigt, syntes Skram. Men hun måtte tale først.

Så så hun op.

"Hvad tid forlod De ham i aftes, Skram?"

"Henved midnat," svarede Skram.

"Ved De, at han straks efter, at De havde forladt ham, bankede på min dør?"

Skram studsede – "På Deres dør? Var De da ikke gået til ro?"

"Jo," sagde hun, "men jeg sover slet. Jeg lå og læste. Jeg ligger og læser til den lyse morgen. Det er en vane. Det vidste han. Helmuth Viffert og jeg kendte hinanden godt, og han har ofte siddet om natten ved min seng, når de andre sov."

Dette sagde hun ganske naturligt uden at forklare det.

Skram tav.

Grevinden fortsatte. "Han bankede på min dør, som ikke var aflåset. Leonie plejer at benytte denne indgang, hun sover ovenpå – det vil sige over *hans* værelser."

Dette vidste Skram – han undrede sig blot over, at Viffert som det syntes havde aflagt grevinden et besøg, før han havde ulejliget sig op på kvisten til hendes kammerpige. Men dette var vigtigt, og derfor tav han.

"Jeg troede, det var Leonie, som undertiden kommer ned til mig om natten. Jeg troede det, fordi han og jeg var skiltes som uvenner samme aften, og jeg havde sagt ham, hvad jeg længe havde ønsket at sige ham.

Det var ham.

Han sagde ikke meget. Han bad mig glemme, at han havde været vred. Han ville ikke skilles fra mig i vrede. Han ville rejse tidligt den næste morgen og ikke se mig, før jeg ønskede det. Han var ydmyg og talte mildt. Jeg ved, at han kunne tale alle sprog. Jeg kendte hans tale, og den ejede ingen magt over mig mere.

Jeg er for gammel, sagde han –, og alderdommen har ingen ret. Lov mig blot, at han ikke bliver mere for dig, end jeg har været.

Jeg svarede ikke, for jeg ville ikke tale med ham om det.

Han talte om gamle dage, om ting, som kun han og jeg ved, ting, som jeg ikke kan tale med andre om.

Jeg svarede ham ikke. –

Så spurgte han mig, om jeg ville blive vred, hvis han nu talte med Henrik. –

Henrik sover, sagde jeg. – Jeg ved, at min mand altid sover fast, til solen er oppe. For resten ved du, føjede jeg til, at du intet kan sige Henrik, som jeg ville forbyde dig at sige ham.

Sigismund, indskød han. –

Og jeg svarede: En gang erfarer han det dog, så lad ham lige så godt erfare det af dig som af mig.

Han gik hen til døren til Henriks påklædningsværelse, som ikke er låset, åbnede den og trådte ind i stuen. Det var ikke helt lyst, jeg hørte det klirre, som om han rørte ved toiletbordet, der

står midt for vinduet. Jeg lyttede, så kom han tilbage. Han standsede foran min seng og stirrede på mig. Jeg gøs et øjeblik; det slog mig, om han nu havde taget barberkniven i Henriks værelse, om han –

Han må have set på mit ansigt, hvad jeg tænkte. Lyset fra min læselampe faldt skarpt ned over mig, for han sagde med et smil:

"Nej, Polly. Du skal leve – lev vel." Og så gik han."

Skram sad foroverbøjet og lyttede til denne sælsomme fortælling. Hvorfor fortalte hun det? Hvorfor drog hun det eneste faste holdepunkt bort under hans tro? Hun, der ikke kunne vide, hvad han troede og hvorfor han troede det. Hun fortalte ham, at Viffert selv havde byttet knivene! Fortalte hun det uden at vide, at knivene var forbyttede, uden at nævne dem? Hun kunne jo ikke fra andre vide noget derom, og han, den eneste, der vidste noget, havde ikke sagt et ord derom.

Hvorfor fortalte hun ham dette?

Var det, fordi det var sandhed; hun kunne jo ikke ane, at han troede, det var hende, der havde myrdet Viffert. Eller anede hun det? Men hvorledes kunne hun så vide, at det netop var de ombyttede knive, hvorpå det kom an. Hun havde jo dog – om hun var morderske – taget fejl, og hun var ikke på Edelsborg, da Jørgen fandt Viffert som lig. Hun kunne have opdaget sin fejl tidlig næste morgen, før huset var vågnet. Men så havde hun rettet den.

Skram følte, at grunden veg under ham. – var dette sandt, så var Viffert ikke myrdet, men død for sin egen hånd.

Hun sad foran ham og så på ham med det samme bedrøvede blik.

"Forstår De, Skram, at det, jeg nu har fortalt Dem, kan jeg ikke fortælle således, at *han* erfarer det. Jeg ved, at jeg mister ham, om han erfarer det, som må være forbi – nu da Helmuth er død. Og forstår De nu, Skram, at jeg ræddes ved at tænke, at De ikke er min ven. De, som har min skæbne i Deres hånd og kan tvinge alt det frem for lyset, som er sket på Edelsborg i denne sidste nat. Dem tør jeg fortælle alt – men så må De skåne mig. Det er det, jeg beder om. Og så må De give mig brevet."

Skram løftede hovedet. "Mener Deres Nåde, at jeg ikke skal afholde forhør over Dem, ikke søge at trænge til bunds i motiverne til Vifferts selvmord? Det forstår jeg godt. Jeg har aldrig unødigt villet lægge alt dette blot for en måbende mængde. Det behøver De ikke at frygte for. Men hvorfor fortæller De mig dette uopfordret?"

"Fordi jeg føler, at jeg kunne blive nødt til at tale. Da De fortalte mig, at Viffert havde begået selvmord, slog det mig straks, at våbnet måtte være den kniv, der lå på min mands bord. Selv havde Viffert ingen barberknive; det var hans tåbelige tvangstanke, at han frygtede for at skære halsen over på sig selv. Det har han sagt mig tit. Han turde ikke bære ladte våben, turde ikke bestige tårne og høje bjerge, ja knap nok stå på en perron, når et tog kom brusende ind, alt af frygt for selvmord. Han, der var så bange for at dø. Derfor har han hentet kniven i min mands påklædningsværelse. – Men døren til dette er låset indvendigt. Altså måtte han passere mit sovekammer. Forstår De nu, hvorfor jeg måtte fortælle dem dette?"

Skram forstod det.

Da grev Henrik havde vist ham forskellen på de to knive, havde han straks følt sig overtydet om, at greven ikke var morderen. Da Leonie havde berettet ham om, hvad der var sket om natten på Edelsborg, havde han straks været rede til at indrømme, at hverken hun eller Jørgen kunne have del i den gerning, der var begået. Der var i ingen af disse to beretninger den overbevisende styrke som i grevindens bedrøvede fortælling, der forklarede alt, også det, som kun han vidste.

Og dog var hans første tanke ikke den: Hun er uskyldig. Nej, det tankelyn, der gennemfo'r hans hoved, var dette: Hun har telefoneret til distriktslæge Kyhn, og han har fortalt hende alt. Nu lyver hun for at lede mig på vildspor. Skram følte, at mistanken var der, den mistanke, som ingen dommer, han være nok så stærk, kan stå imod.

"Har Deres Nåde talt med distriktslæge Kyhn?" spurgte han.

"Med Kyhn – i dag – nej, – hvorfor spørger De om det?" Hun så forundret op.

"Fordi jeg ikke er alene om dette," sagde Skram roligt. "Ved ligsyn virker dommeren og lægen sammen, og det bliver nødvendigt at vise Kyhn samme fortrolighed, som Deres Nåde viser mig."

"Kyhn har i mange år været min læge," sagde hun. "Ham stoler jeg på, og hvad jeg siger Dem, kan jeg lige så vel sige ham. – Bedre måske, fordi han er ældre end De. Betyder dette, at De alligevel ikke ønsker – fortrolighed?"

"Nej," sagde Skram – "det betyder det ikke. Det betyder kun, at jeg ikke tør love at tie med alt over for Kyhn."

Hun havde altså ikke talt med distriktslægen.

"Kan det undgås, at jeg i forhør eller hvad De kalder det, bliver spurgt om det, som De nu altså ved?"

"Det skulle jeg tro," sagde Skram. – "særlig hvis Deres Nåde resolut vil renoncere på al arv efter Viffert."

"Hvorfor det?" spurgte hun og så forbavset op.

"Deres Nåde må erindre, at det, som skete i nat på Edelsborg, ikke har vidner; ved hemmelighedsfulde dødsfald som dette løses tunger, der ellers er bundne. Mod giftig sladder kan ingen værge sig og …"

Grevinden rejste sig.

"Mener De, at noget menneske skulle vove at tro, at jeg – at jeg havde myrdet Helmuth for at arve hans lumpne penge?"

"Ja," sagde Skram roligt.

Grevinden blussede.

"Det troede De måske selv?"

"Ja," sagde Skram – "jeg troede ikke, De havde myrdet Viffert for at arve ham, men jeg troede, lige til De fortalte mig dette, at De havde myrdet ham for at hindre ham i at tale til sin nevø, som han havde truet Dem med at gøre, og det, at De bad om brevet, bestyrkede min tro. Nu ved De det."

Grevinden var nu helt bleg; hun stod lænet til en af de store sten. Hendes hænder var knyttede og hendes tænder fast sammenbidte.

"Viffert har i brevet, De har læst, fortalt Sigismund, at jeg har været hans elskerinde, måske endogså, at jeg har været hans underholdte elskerinde, en eventyrerske, han har fundet. Og derfor byder De mig denne hån!"

"Jeg beder Deres Nåde betragte mig som dommer," sagde Skram. "Det er det, jeg er. Mit hverv fører med sig, at jeg må

tilsidesætte de hensyn, som mænd ellers pålægger sig over for damer. Det var derfor, jeg ikke kunne svare, da Deres Nåde spurgte mig, om jeg var Deres ven. Jeg kan ikke være det, så længe mit dommerhverv byder mig at søge vished, hvor andre kan nøjes med formodninger. Jeg har haft årsag til at tro, at Viffert var myrdet. Jeg har ikke talt til nogen derom. Jeg har haft årsag til at tro, at De var den, der havde myrdet ham, og jeg har fundet det rigtigt at sige Dem dette. Nu ved De det altså."

Det var, som om skoven over dem lukkede sig og skjulte de gulnende marker og de hvide gårde, skjulte havet, der blinkede der borte bag byens røde tage og Edelsborgs blanke tårne. Det var, som stod Skram i den lille, skumle stue på rådhuset og holdt forhør, som blev kæmpehøjen bordet med det grønne klæde, grønt som mosset på de store sten.

Skrams hjerte bankede, hans puls slog heftigt, men det var, som stod han foran en stor afgørelse i en sag, hvortil hans hverv havde ført ham; det var den samme bevægelse, han følte første gang han som dommer hørte tilståelsen fra en skælvende barnemorderskes mund.

Og hun, der stod foran ham, stod for skranken – skranken, bag hvilken han sad, sikker som dommeren i sit sæde.

Hans ord var taktik – ikke et menneskes ord til et andet.

Hun gik et skridt fremad, så sagde hun med et bedrøvet tonefald:

"Kom, hr. birkedommer, lad os gå, jeg fryser. Jeg vil hjem."

Han fulgte hende, hun vinkede ad chaufføren, der drejede vognen frem fra stenten ud på vejen.

"Vil De sidde ved siden af mig, hr. birkedommer," sagde hun. "Jeg vil køre selv, det vil gøre mine nerver godt."

"Som Deres Nåde vil," sagde Skram.

Hun smilede vemodigt. "De er da ikke bange for at køre med mig – nu?"

"Jeg er aldrig bange," svarede Skram roligt.

Så tog de plads, og hun satte den store, røde vogn i bevægelse.

IV

Ned ad bakke gik det og mod vinden. Grevinden talte ikke, hun sad med hænderne på rattet, let foroverbøjet, mens vinden tog i hendes hår. Denne tætte chaufførkappe gjorde hendes skikkelse uformelig, tvang den ned mod rattet, ned mod vognen, som var hun sammenvokset med den.

Og luften bed trods solskæret.

Heller ikke Skram talte. Hans tanker dvælede ved det samme spørgsmål. Har hun vidst eller blot anet, at de to knive var ombyttede? Hvem kan have sagt hende det? Eller er hun uskyldig? Er dette selvmord? Har Viffert i døden villet hævne sig og kastet mistankens skær over det hus, der hadede ham og som han hadede?

Viffert var i stand til det. Han var i stand til at lægge sine planer ondt og koldt. Selv hans besøg hos Leonie og checken kunne i denne forbindelse forstås. Brevet var et åbenbart led i hans plan. Mistanken skulle ikke rettes mod de ligegyldige, mod tjenerskabet, nej højere op, mod grev Henrik eller hende.

Havde Viffert nået sin hensigt?

Eller løj hun?

Fra første færd havde Skram fulgt en rolig, velovervejet plan. Han syntes selv, at heldet havde fulgt ham – for meget. De misundelige guder havde standset hans skridt og slynget ham ud i uvishedens mørke, for nu vidste han intet. Og den vished, der havde tvunget ham fremad, var nu tvivl. Tvivl på alt. Han stod alene, – han, dommeren, der ville værne mod misgerning og derfor løftede sit våben mod dem, han skulle værne.

Viffert havde altså begået selvmord. Han så den dødes magre ansigt med det kyniske smil. Der narrede jeg dem, øvrighed – lidt spænding, lidt afslappelse. *Voilà tout!*

Hvorfor havde han også sagt dette til hende? Hvor dumt at vække hendes vrede, hvor råt at krænke hende. Var hun uskyldig, havde han handlet, som en klog mand ikke bør handle. Og han var ikke alene dommer, han var også mand.

Det havde han glemt.

Fremad gik det mod den bidende blæst over det bølgende, bakkede land.

En halv mil fra Edelsborg går vejen nedad bakke og skærer jernbanelinjen. Det er en privatbane, og der er ikke led ved overkørslen, en snes alen fra denne står blot en afviserpæl med et påmalet "Pas på Toget". Toget er let at passe på, banelinjen skærer vejen i en ret vinkel, der går opefter fra byen, og der er kun få tog. Til begge sider ses banelinjen i henimod en halv fjerdingvejs længde.

Klokken var henimod 5, og toget fra byen arbejdede sig tungt opover den lange bakke.

"Når vi at komme over?" spurgte Skram.

"Vi kan prøve det," sagde grevinden. – "De har jo travlt."

"Som Deres Nåde vil," sagde Skram.

Farten var nu 10 mil i timen, langt over tilladt kørehastighed, og de vejfarende vendte sig og rystede på hovedet, mens vognen fjernede sig under korte, hæse brøl, og støvet stod som en mur bag dem og lå henover vejen som en tåge, hvor de fo'r frem.

Nu nærmede de sig banelinjen.

"Det går ikke," sagde Skram.

"Det skal gå," lød svaret.

Grevinden pressede munden sammen og tog et tag i regulatoren. Stenene fløj for hjulene og slog mod vejens træer.

"Er De bange, Skram?" spurgte hun drillende.

"Jeg har sagt, jeg er aldrig bange," svarede Skram og lænede sig tilbage mod ryglænet, idet han stemmede fødderne fast mod vognbunden.

Det var altså hendes hensigt at køre vognen ind i det frembrusende tog. Det kunne højst vare nogle sekunder, så ville det ske, ske kort med et brag, med et slag, og så var det hele forbi.

Nu var det for sent.

Toget peb advarende – en, to, tre, fire gange og den femte – faresignalet.

Chaufføren rejste sig i sædet bag i vognen og råbte:

"Brems – brems –"

Men grevinden bed tænderne sammen.

Nu måtte det ske. Der stod en tæt, hvid damp fra lokomotivet. Det bremsede, mens fløjten skar gennem luften. Men det var umuligt, nu kunne toget ikke bremses, det måtte over vejen, det måtte skære ind i den rullende vogn, som lydløst fo'r frem som et stort, blodigt projektil fra en kæmpekanon.

Så bøjede grevinden sig ned mod håndtaget. Skram så hvorledes hendes fod søgte bremsen. Han var selv en øvet chauffør og forstod straks faren.

Fra toget lød lokomotivførerens hæse råben, mens vinden førte dampen ned over dem, så den slog varm, fugtig mod deres ansigter.

Standsede farten, måtte sammenstødet ske.

Og resolut bøjede Skram sig mod hende og slog hendes fod fra bremsen. Han bøjede sig over mod hende. Hendes venstre hånd hvilede på rattet, den højre førte hun ned mod bremsen, der sad over trinbrættet. Hun ville standse vognen med et ryk lige midt for toget. Skram spændte alle muskler, hans venstre hånd følte sig frem til regulatoren på rattet, og han stillede den således, at maskinens hele ydeevne toges i beslag. Så tog han i rattet og holdt det støt, for at ikke vognen skulle svinge ud og vælte. Bøjet hen over hende, næsten knælende i bunden af vognen, hindrede han hende i at udløse maskinens kobling til vognen og med venstre hånd slog han hendes højre arm bort fra håndbremsen.

Det susede om hans hoved, mens vognen fo'r frem. I et nu følte han over sig det store, grønmalede lokomotiv med lygte og beslag og mærkede den glødende hede dernede fra.

Et sekund, så var det forbi – og vognen jog ned ad bakken, mens jorden rystede bag ved dem af toget, som gled frem med stemmende bremser og skurrende hjul.

Skram skød grevinden til side, skød hende helt over mod sidelænet; hun veg slapt. Han greb selv om rattet, kendt som han var med vognen, slog koblingen fra drivhjulet og pressede langsomt bremsen ned, medens han sindigt dæmpede farten, og vognen skurede hen ad vejen mens hjulene stod stille.

Så stod vognen – den sitrede endnu som en ganger efter et vildt, vanvittigt løb.

Skram vendte sig mod hende, hun var bleg, men hendes øjne brændte.

Chaufføren stod rystende på vejen og bag dem lød de korte dampstød fra toget, der atter satte sig i bevægelse op ad

bakken.

Der kom folk til; de ville tale, men da de så birkedommeren, tav de.

Skram rejste sig.

"Skal vi bytte plads," sagde han roligt og bestemt. "Nu er Deres Nåde nervøs." Og han bad chaufføren tage plads i vognen igen.

Så gik det sindigt fremad med Skram ved rattet. Men da støvet atter rejste sig mellem dem og de måbende vejfarende bag dem, sagde Skram med et stille smil vendt imod hende:

"Hvorfor gjorde Deres Nåde dette? Jeg mistænker Dem jo ikke mere?"

Grevinde Polly tav.

Men hun var dødbleg, som hun lå i det dybe sæde, hyllet i den folderige kappe.

V

Amtssygehuset var en stor rød bygning, der lå på en skrænt ned mod slotssøen, omgivet af en stor skyggefuld have. I et hjørne af haven, skjult bag store træer, lå et lille lighus, prydet med et kors, skjult for de syge, for at de ikke skulle mærke dødens nærhed. Rummet var lille med brede vinduer, der sad højt. Det var nu helt tomt, blot stod der midt på gulvet et dissektionsbord, og her arbejdede distriktslægen med to sygepassere.

Distriktslægen var iført sin hvide hospitalskittel, hvis ærmer var smøget op. Hans arme var tilsølede med blod.

På bordet lå afklædt, viljeløs under kniven, liget af Helmuth Viffert.

Skram stod lænet mod muren og røg en cigaret. Han var helt rolig efter optrinnet på landevejen. Obduktionen interesserede ham ikke, men distriktslægen havde sendt bud til ham, at han måtte komme.

Det var egentlig ikke hans hensigt at lade foretage en legal obduktion. Han havde fast besluttet at tro grevinden. Ganske vist måtte han undersøge, om det var muligt, at hun kunne have haft anelse om dette moment – barberknivene – men i og for sig var dette lidet troligt. På distriktslægens diskretion kunne han stole. Den mand var vant til at tie og tav. Distriktslægen arbejdede nervøst.

"Nå," sagde Skram, "er De nu færdig? Har De set, hvad der var at se?"

Skrams blik strejfede det sønderflængede legeme uden uhygge. Han var vant til at se sligt, det berørte ham ikke. Han

længtes efter at komme hjem og hvile. For nu var han træt.

"Ja," sagde distriktslægen, "nu er jeg færdig." Han gav et tegn til medhjælperne, at de skulle træde tilbage og nærmede sig Skram.

"Skram," sagde han hviskende. "Vi har haft ret i vor antagelse, blot er sagen forløbet noget anderledes, end vi har tænkt. Denne mand har, som De bemærkede i morges, lidt af en meget fremskreden arteriosclerose, en gennemgribende forkalkning af hjertets arterier, og dette har medført hans død; han er død pludseligt, mens han lå i sin seng. Snitsåret er ikke livsfarligt, det er bibragt ham, efter at han er død. Det vil altså sige, at al tale om selvmord er udelukket – selvfølgelig er han heller ikke myrdet; han er død af forkalkning af hjertet, som man populært ville kalde det."

Blodet susede for Skrams øren. Altså dog –

Han svarede ikke, men så opmærksomt på distriktslægen. –

Denne fortsatte: "Det er, som De ser, et meget interessant tilfælde. Jeg troede et øjeblik, trods Deres skarpsindige hypotese om knivene, at der kunne være en mulighed for et selvmord i forbindelse med hjertetilfældet. Men fundet gør dette i høj grad usandsynligt for ikke at sige udelukker det ganske."

"Og De er vis på, doktor," sagde Skram, "at det ikke er min knivhypotese, der indgiver Dem en forudfattet mening? Jeg vil sige Dem, at jeg er blevet bange for forudfattede meninger. Jeg tør sige Dem, at de i dag alle har slået fejl. Selv ikke knivhypotesen holder. Jeg skal forklare Dem senere hvorfor; nu er det nok at sige, at den er betydningsløs. De må altså se helt bort fra den."

Distriktslægen rystede på hovedet.

"De herrer jurister kan naturligvis tage fejl af såkaldte psykiske kendsgerninger, de kan også tage fejl i kombinationer af reelle kendsgerninger. Vi læger arbejder strengt empirisk, og på vore specielle felter, der hvor kniven har ordet, tager vi sjældent fejl. Her er en fejltagelse så godt som udelukket. Enhver læge vil kunne forstå, at mine slutninger ikke alene er de rigtige, men også de eneste. Jeg kan altså konstatere, at her foreligger et pludseligt dødsfald, der skyldes en kronisk lidelse hos manden. Som accessorium, men notabene efter at mors er indtrådt, kommer dette ret ufarlige snitsår, der i og for sig ikke kunne have medført døden. Ja, jeg tør endogså sige – idet jeg dog understreger, at jeg her befinder mig på hypotesernes hav – at morderen har standset snittet eller i hvert fald ført det med mindre kraft – ikke gennemført det, fordi han har måttet se, at han skar i en død mand. Her er overhovedet slet ikke tale om egentlig blødning, men kun om en udsivning af blod, fordi en vene er overskåret, måske indenfor et tidsrum efter døden, hvor der endnu har været en vis bevægelse i blodlegemerne."

"Det var meget," sagde Skram.

"Ja, det er måske for meget," sagde distriktslægen, "som jeg sagde, dette sidste er gætning, men om selve hovedsagen hersker der ikke mindste tvivl, og jeg for mit vedkommende føler ingen betænkelighed ved at afgive mit skøn over fundet i fuld overensstemmelse med det, jeg her har sagt."

"Er De færdig med forretningen?" spurgte Skram.

"Fuldkommen," sagde doktoren, "nu kan De for mig gerne begrave ham. Hvis De da ikke mener, vi skal lade en anden læge se på det?"

"Ikke nu," svarede Skram hurtigt. "Lad os gå –"

"Jeg skal blot gøre toilette," sagde doktoren, "så er jeg til tjeneste. Jeg ville for resten også gerne tale med Dem."

"Har De sagt noget til folkene her om det, De fortalte mig?"

"Intet," sagde doktoren, "den slags ting taler jeg ikke om med personalet."

Skram stod ude i sygehusets have og stirrede over mod slottet. Altså var kampen åbnet på ny.

"Hvorfor gjorde De det – jeg mistænker Dem jo ikke mere?"

Det havde været hendes faste forsæt at styre vognen ind mod toget, at spille *va banque* om hans og hendes liv, at udslette dem begge af jorden, for at der kunne blive tomhed ved deres død. Hun vidste jo ikke, at distriktslæge Kyhn var underrettet om det mistænkelige, at sagen ved hendes dåd netop ville tvinges frem. Hun troede, at *han* alene vidste og derfor skulle han dø med hende.

Han havde troet, det var eksaltation, krænket stolthed, vanvittig vrede over hans mistanke. Nu begyndte han at forstå, at årsagen lå dybere, selv om han ikke begreb, hvorfor hun havde fortalt ham, hvad hun havde fortalt om Vifferts natlige besøg. Løgn var det vel, selv om han ikke kunne fatte, *hvorfor* hun løj netop således. Men det, hvorom det nu gjaldt, var at få at vide, hvornår hun havde hørt, at man havde fundet Viffert som lig.

Det var en sag, og en sag blev det.

"Sig mig, Skram," sagde distriktslægen, "er det strafbart at skære halsen over på en død mand?"

"Efter dansk ret, ja," svarede Skram, idet han fulgte med doktoren hen ad havens brede hovedallé. "Det er det, man

kalder en putativ forbrydelse, et forsøg med utjenlige midler. Det stående eksempel i systemet er det, at en mand forsøger at forgive en anden med et stykke sukker i den tro, at man kan dø af sukker. Det straffes i Danmark som forsøg, det vil sige med en forholdsvis ringere straf. Der er for resten lande, hvor man ikke straffer sådanne handlinger, og personlig er jeg ikke tilhænger af en sådan straf. Man kan ikke slå en død mand ihjel. For resten er det hele spørgsmål meget interessant. Det er spørgsmålet om putative og imaginære forbrydelser. En imaginær forbrydelse ville det være, om en mand skar i et lig og troede, at dette var strafbart, vel vidende, at det var et lig. Her er vildfarelse om de retlige virkninger det afgørende moment.

For at blive ved vort tilfælde; hvis den pågældende, morderen – lad os kalde ham det – har vidst, at Viffert var død og af en eller anden årsag skåret en flænge i hans hals, så er denne handling ikke strafbar og bliver ikke strafbar, fordi vedkommende mulig selv tror, at den er det. Har han derimod troet, at Viffert levede og blot sov, bliver hans handling strafbar, fordi fejltagelsen her refererer sig til det faktiske, ikke til det retlige.

De vil altså kunne forstå, at tilfældet er meget kompliceret, men tillige, at det ikke har den interesse, som vi formodede, før De ved Deres undersøgelse fik fastslået, at døden skyldtes hjertesygdommen. Mens jeg på det standpunkt, vi stod i morges, absolut ikke kunne tænke mig at holde mig tilbage fra en undersøgelse for at konstatere, hvem denne morder kunne være, må jeg ærligt indrømme, at jeg nu, under hensyn til sagens beskaffenhed og de øvrige foreliggende omstændigheder, som det hedder, er meget stærkt stemt for at

få Dem til at blive enig med mig om, at der vel foreligger en død af arteriosclerose, men at denne er indtrådt under et selvmordsforsøg. "

"Det kan jeg ikke," sagde doktoren, "for det tror jeg ikke; – – jeg mener – –"

"Vel muligt," afbrød Skram. "Men de herrer læger er nu altid så bandsat sikre i deres sag, mens vi jurister idelig må arbejde med usikkerhed. Når det nu for en gangs skyld er opportunt at slå lidt af på sikkerheden, så bør de herrer ikke stille dem så stejlt på deres ufejlbarhed!"

De stod nu på torvet ud for birkedommerboligens facade.

"Jeg får travlt, distriktslæge," sagde Skram, "men senere kunne jeg have lyst til at tale med Dem; jeg skal sende Dem bud."

"Som De vil," sagde doktoren, og de skiltes.

Kontoret var åbent endnu.

"Har her været nogen?" spurgte Skram.

"Intet af betydning," svarede fuldmægtigen. "Forpagter Viffert fra Skovgård telefonerede nylig, at han kom herind i aften."

Skram standsede et øjeblik, så sagde han: "Å hør, Holm, bed telefonisk Jørgen og mamsel Leonie om at komme her over endnu i aften og tage John med. Jeg må tale med dem. Og De, Jensen, gå over på slottet og giv grevinden et brev, som jeg nu vil skrive."

Skram skrev brevet og politibetjenten gik.

"Hvad blev det til med obduktionen?" spurgte fuldmægtigen.

Skram trak på skuldrene. "Intet nyt," sagde han. "Det er et almindeligt selvmord, som må behandles diskret. Det skylder vi

dem derovre."

Dermed gik han ind på sit eget kontor.

VI

Skulle hun alligevel have erfaret noget om knivene? Det var godt nok med disse formodninger; Skram havde fremsat dem som de fødtes i hans hjerne, og de kunne begge være rent forkerte. Når han tænkte sig om, formede disse natlige begivenheder sig egentlig som et helt romanoptrin, og det var ikke langt fra at der var et virkeligt burlesk skær over dem. Scenen var en ægte dansk herregård, en fløj af denne, hvoraf fire etager var beboede. I stuen boede tjeneren, på første sal grevinden, på anden sal den myrdede Viffert og øverst oppe under taget kammerjomfru Leonie. De fire etager var forbundet ved en vindeltrappe, der førte op gennem et tårn. På denne vindeltrappe havde der altså den nat været en færdsel, der, selv om der i og for sig ikke var noget urimeligt deri, dog nærmede sig stærkt til det usandsynlige.

Grevinden fortalte, at Viffert kl. halv et ad denne vindeltrappe var gået ned til hendes værelse. Han skulle så efter 10 minutters forløb atter være passeret trappen. Ved et-tiden skulle han, hvis Leonie havde talt sandt, atter have passeret trappen, for at give mamsellen checken og brevet. Dette var ikke usandsynligt, da mamsellen jo havde checken og brevet. Og da Viffert fandtes død i sin seng på 2. sal, måtte han atter ad trappen være vendt tilbage til sit værelse. At Leonie dernæst ad samme trappe havde søgt ned til Jørgen kunne vel bevises ved vidner, såvel som at hun atter, ganske vist først kl. 7, var vendt tilbage til sit kammer. Men endnu stod den vigtigste benyttelse af trappen tilbage. Var det grevinden, der kl. 2 eller så ad

samme vej havde søgt op til værelserne på 3. sal og var da det sket, som var genstand for Skrams formodninger?

Skram måtte – med et smil – tilstå for sig selv, at der havde været en passage på denne trappe den nat, som en fransk lystspilforfatter vanskeligt kunne have budt sit publikum. Og alligevel, i det øjeblik det drejede sig om realiteter, måtte man bøje sig for muligheden af, at det kunne være således. Arrangeret som teater eller romanoptrin var det hele usandsynligt og unaturligt, som led i en række faktiske tildragelser var det muligheder, man måtte regne med. Man kunne skyde nogle led ud, og derved gøre det hele sandsynligere, men så stod man uden forklaring på tildragelser, der var tegnede i livet med dets tilforladeligheds præg. Viffert var fundet med et snit i halsen, som han ikke kunne have bibragt sig selv. Og Leonie havde en check, hun først havde fået efter kl. 12 nat.

Skram sad i sit kontor og noterede på et folioark, der lå foran ham. Han havde endnu ikke foretaget sig noget positivt skridt. Ganske vist havde han forhørt Leonie, og under en samtale, han havde haft med grevinden, havde hun tilstået for ham, at Viffert havde været i hendes værelse og egentlig også sagt, at han selv havde ombyttet knivene. Det vil sige direkte havde hun ikke sagt dette, hun vidste slet ikke noget om de to sæt knive, hun troede kun, at Viffert havde taget grevens barberkniv, den kniv, hvormed dåden var øvet. Hun måtte altså aflægge endnu en tilståelse, den, at hun havde deltaget i processionen på trappen i de natlige timer og betrådt Vifferts værelse efter hans død.

Og for at få denne tilståelse, havde Skram bedt hende komme til ham endnu den samme aften. Ville hun komme? Hun ville

sikkert ikke gentage det mislykkede selvmordsforsøg, og Skram havde jo sagt, at han ikke mistænkte hende mere, i brevet havde han omtalt, at han under visse omstændigheder ville tilintetgøre brevet.

Ville hun tilstå?

Det blev hans kunst at opnå dette. For endnu havde han intet foretaget sig. De forskellige formodninger havde krydset hans hjerne, han havde prøvet dem på virkeligheden og var nået til et acceptabelt resultat – et resultat, hvorved han måtte smile, et teateroptrin, der ville falde et kritisk publikum for brystet!

Det bankede og mamsel Leonie trådte ind med Jørgen. Skram modtog dem venligt, og bad dem tage plads: han nedskrev så, idet han spurgte hende ud, den forklaring, hun allerede havde afgivet. Hun gentog den uden afvigelse. Jørgen sad under dette forhør, der førtes på fransk, stille og stum på en stol. Skram bad nu mamselle forlade værelset og forhørte derefter Jørgen, der ordknapt, men yderst troværdigt, afgav en forklaring, som stemmede med mamsellens. John, der havde opholdt sig i forkontoret, afgav sin forklaring dybtrødmende og noget forlegen, men den lod ikke nogen tvivl tilbage hos Skram om, at alle disse mennesker talte fuld sandhed. Anden del af dette forhør bestod deri, at Skram konstaterede, at mamsellen kl. 8.30 havde banket på hos grevinden, der var vågen, havde hjulpet hende med påklædningen, idet grevinden straks havde iført sig sin ridedragt og ladet John bestille hestene. Derefter havde hun nydt sit morgenmåltid og var redet ud. Hun havde talt med greven, der var kørt ud ligesom hun forlod sit værelse, men ellers havde hun ikke talt med andre end Leonie, John og taffeldækkeren, der vartede op ved frokostbordet sammen med

Jørgen. Undervejs havde hun ikke kunnet erfare noget, der kunne indgive hende den idé, at opfinde beretningen om Vifferts natlige besøg. Hvad han havde erfaret på Skovgård, derom måtte Sigismund Viffert vidne.

Skram slog altså nu fast, at Jørgen og Leonie ikke kunne mistænkes, og at grevinden måtte have været på Vifferts værelse, hvis hun under sit besøg på Skovgård havde været vidende om Helmuth Vifferts død. Herefter dimitterede han med nogle venlige ord tjenerskabet og beredte sig på at modtage det fjerde vidne, Sigismund Viffert.

Den unge mand kom. Han kom af sig selv og altså måtte han have noget på hjertet. Skram forstod, at det var ad denne vej han skulle nå den tilståelse, han tragtede efter. Men mens han den gang, motorvognen førte ham til Skovgård, uden skånsel ville fælde hende, der havde taget et menneskes liv, så var hans mål nu et andet. Han ville lægge denne sag til rette for hende, måske skåne hende. Og dog – slette det skete af hendes liv ville han ikke. Hvis hun havde løftet kniven mod den sovende mand, var han end hendes fjende, så skulle hun ikke gå bort ved den unge mands side for at leve livet som om intet var hændet. Det var et retfærdighedskrav, som skulle tilfredsstilles – ikke for en almindelig domstol, men menneske og menneske imellem.

Derfor var hendes tilståelse nødvendig for Skram, der var fogden, fogden, indom hvis distrikt alt dette var hændet.

"Hr. Viffert," sagde han – "må jeg bede Dem tage plads og sige mig, hvad jeg skylder æren af Deres besøg?"

Den unge mand stammede lidt. "Jeg syntes jeg måtte tale med Dem. Sagen er nemlig den, at grevinde Polly og jeg har

aftalt – hun har jo selv sagt det – så De ved det, at vi – at hun og jeg skulle begynde et nyt liv …"

Skram nikkede. "Det kom mig overraskende."

"Også mig," sagde Viffert skikkeligt og blev blodrød. "Hun er jo en dronning, en madonna så ren, så stolt –"

"De havde måske tænkt Dem en beundring på afstand?" sagde Skram. "Og nu i dag har hun overrasket Dem – Aladdin! Har De virkelig aldrig nogensinde tænkt Dem, at hun" – Skram tøvede, så føjede han smilende til – "elskede Dem?"

"Aldrig," sagde Viffert. "Jeg vidste, at hun ikke var lykkelig, det kunne jeg jo se, men tale til hende om kærlighed, hvor kunne jeg det? Og desuden var hun jo gift med Henrik. –"

"Det var altså først i dag," spurgte Skram, "at grevinden sagde Dem, at hun havde planer, og at De blev som himmelfalden af lykkefølelse?"

"Det gjorde jeg. Jeg troede næppe mine egne øren. Det overvældede mig. – Men det jeg ville sige Dem, er noget helt andet. Grevinde Polly vil altså skilles fra sin mand. Men så må jeg gå fra forpagtningen, jeg kan jo ikke være hans forpagter. Jeg ejer ikke noget; tværtimod, jeg måtte sætte mig i gæld, da jeg overtog besætningen og inventariet efter Joachimsen, der havde Skovgård før jeg. Jeg kunne vel nok have fået onkel Helmuth til at hjælpe mig, han var jo meget rig, jeg troede det i det mindste. Men nu forstår jeg ikke et muk af det hele."

"Jo," sagde Skram, "da er det ellers ikke svært at forstå. Deres onkel har anet, hvad hverken De eller nogen anden har opdaget. Han var grevindens ven og han var grevens. Han har villet forhindre, at hun brød ud. Og hvem kan vel fortænke ham i det?"

"Men hvor kunne hun da i morges sige mig, at hun var rig og uafhængig? At nu endelig den time var kommet, da hun kunne følge sit hjertes bydende?"

Skram trak på skuldrene, men han spidsede ligegodt øren. "Hun har vel ment, at greven ville give hende en stor apanage!"

"Nej," sagde Viffert, "det kan hun ikke have ment, hun sagde udtrykkeligt, at hun ikke ville modtage en skilling af Henrik."

"Hun kan vel have vidst, at Deres onkel var død, og han kan jo have sagt hende, at hun var hans arving, uden at føje til, at der var den fatale bestemmelse."

Skram så skarpt på den unge mand.

"Umuligt," sagde han troskyldigt. "Hun vidste jo ikke, at onkel Helmuth var død!"

"Jamen ser De, det tror jeg hun vidste," afbrød Skram. "Deres onkel har i går aftes sagt hende det. Og når De tænker Dem rigtig om, vil det nok falde Dem ind, at grevinden ikke blev overrasket ved dødsbudskabet."

Viffert stammede, "– nej – nej – De har ret, det blev hun ikke, hun tog det meget roligt. De har ret, hun må have vidst det."

"Er De sikker på det?"

"Ja næsten – eller rettere, jeg er helt sikker derpå. For da jeg talte om at meddele onkel Helmuth, hvad der var sket mellem os, smilede hun med sådan et underligt smil. Og da jeg spurgte, hvorfor hun smilede, svarede hun blot: Bryd dig ikke om onkel Helmuth, han er ude af sagaen. Det er først nu, det falder mig ind – men sådanne var hendes ord."

Skram gned sine hænder.

"Altså," sagde han, "har grevinden vidst, hvad der ville ske og blot forregnet sig med hensyn til arven. Det er skade, for De kan

ikke ernære en kone som hende. De er sikkert for stolt til at tage penge af greven og selv har De kun gæld. Jeg siger Dem bestemt og det var vel egentlig derfor De kom til mig: Hverken De eller grevinden får en skilling i arv efter kammerjunker Viffert."

Den unge mand rødmede.

"Hr. birkedommer, De har ikke ret til at fornærme mig. For mig drejer det sig ikke her om penge, og jeg er vant til at arbejde. Jeg er fattig og født i fattigdom, men jeg har lært at bruge mine hænder, selv om jeg skal tage plads som forvalter igen."

"Godt ord igen," sagde Skram venligt. "De klarer Dem nok – men hun? Kan De forsvare at tage hende bort fra alt det, der nu er hendes? De er jo dog en nøgtern og rolig mand, Viffert! Tænk Dem nu lidt om. Det er en grille hos hende. Hun er 6 år ældre end De; De tilbeder hende mere end De elsker hende. Hvis det nu skulle vise sig, at hun havde taget fejl af sig selv, at alt dette kun var et lune, en grille, født af kedsomhed og lede? Hvis det skulle vise sig, at hun var en helt anden end De tror, hvordan ville så De råde bod på det, der ved Deres ubesindighed er fejlet?"

Viffert blussede.

"De siger – tage fejl. Af hende tager ingen fejl. Hun kan ikke lyve. Hun har som et uerfarent barn ægtet grev Henrik, hun gjorde det for sin moders skyld, fordi moderen ellers ville lide nød i sin alderdom. Hun har aldrig begået nogen lav handling, aldrig løjet eller bedraget nogen. Og det vover heller ikke De at påstå."

"Hr. Viffert," sagde Skram. "De forivrer Dem. Jeg påstår ingen ting. Det er heller ikke min skik at bagtale mennesker, der har

vist mig venskab. Men om De tog fejl, om grevinde Polly nu var en helt *anden* end De tror? Om De nu ikke var den første mand, hun havde elsket? Forstå mig, det er blot et tankeeksperiment. Ville De så alligevel, trods alt, tage det ansvar på Dem at føre hende ud af den herlighed, hvori hun lever, til det De som en fattig landmand kan byde hende?"

"Jeg forstår mig ikke på den slags," sagde Viffert kort, "jeg er selv en ærlig mand, og Deres tankeeksperimenter kommer ikke mig ved. Jeg har set dybt i hendes øjne, og hun lyver ikke. Den kvinde, jeg skal kalde min, må være uden plet og lyde, som hun er det. Og når hendes ægteskab med grev Henrik er hævet, skal det være slettet af hendes liv, det eneste, der nu skiller hende fra mig. Jeg tager ikke en anden mands hustru, men hvis hun frivillig kommer til mig med sin kærlighed …"

Viffert tav.

"Og hvis hun nu ikke havde sagt Dem den fulde sandhed?" spurgte Skram roligt.

Viffert rejste sig hastigt for at gå.

Skram standsede ham og sagde fast og bestemt: "Hr. Viffert, klokken er nu 8. Klokken 10 skal jeg holde forhør i anledning af Deres onkels død. Vil De så være så venlig at indfinde Dem her i mit kontor. Det er en sag af stor vigtighed, der forestår."

Viffert så uforstående på ham. Så bøjede han hovedet til svar og gik.

Skram fulgte ham til døren, så gik han hastigt tilbage til sit værelse, idet han hviskede hen for sig: Hun vidste altså, at han var død. –

Var det da usandhed når hun fortalte, at Viffert selv havde hentet kniven i grevens påklædningsværelse? Det kunne være

sandt, og Skram måtte erkende, at når den omstændighed, at *grevens* kniv fandtes i afdødes hånd, straks vakte hans formodning om mord, så kunne Viffert særdeles vel have regnet med dette og hentet kniven for netop at kalde den vakte formodning til live.

Men dødsårsagen da? Var det mord, selvmord eller blot død af hjerteslag?

VII

For Skram var hans musik hvile. Når han en dag havde arbejdet stærkt, og tankens kamp føltes ved en let pressen i baghovedet, kunne han stoppe op og skyde arbejdet til side og tage celloen frem. I timer kunne han sidde med ryggen mod vinduerne bøjet over instrumentet – så kunne han sætte det fra sig og hvile uden at tænke – tage det til sig igen, spille ud i det store intet. Beethovens cellosonater var det, han helst spillede; han spillede dem ikke alene, han levede mesterens tanker igennem, uden at hans hjerne arbejdede, blot ved at følge tonerne, ligesom at stirre efter dem, når de døde bort for at følges af nye.

Og den aften var Skram træt, han ville spille det bort alt sammen, alle disse krydsende tanker og kombinationer, for blot at beholde den tanke tilbage, der havde værd. Han ville isolere dem fra alle fejlslutninger, lægge om dem et væv af Beethovens sonater, der skulle fjerne al induktion fra andre forestillinger og tanker.

Han mærkede ikke, at døren til haven gik op, han spillede fordybet i tonerne uden at vide, at *hun* stod bag ham, stille lyttende, angst for at bevæge sig og bryde tonernes trolddom.

Da han rejste sig, blev han hende va'r. Han bøjede hovedet, som man hilser en ven, og satte celloen hen i en krog. Så trådte han hen til hende og tog hendes hånd.

"Tak fordi De kom," sagde han.

"Og tak fordi De spillede for mig," sagde hun og så ham lige i øjnene. Hendes blik var fugtigt, dugget som af tårer. Han syntes, hun var bleg, og hendes træk var trætte.

Hun tog plads i en dyb lænestol tæt ved døren, og han stillede sig i døråbningen lige overfor hende. Det var ved solnedgang, og klokkeslagene fra kirken lød henover parken og slotssøen.

"Kommer De for at tale eller for at tie?" spurgte han.

Hun smilede. "Jeg må vel tale, nu De har talt til mig i det sprog, jeg elsker højere end noget andet. Jeg tager mine letsindige ord tilbage, Skram. De skal aldrig vælge andet instrument end celloen. Celloen er mandens instrument, og De, Skram, er en mand."

"Tænker De på det lille intermezzo foran toget?" spurgte han. "Det var selvopholdelsesdrift, ikke andet. Jeg har endnu en dags gerning eller to at udrette. Så måske vi kan følges derhen, hvorfra man ikke vender tilbage. Men ikke før. De kommer altså for at tale og så vil jeg tie."

"Jeg skylder Dem en forklaring for dette indfald," sagde hun. "Måske vil De forskåne mig derfor. Jeg var ikke herre over mig selv. Jeg kan, når rædsel griber mig, instinktmæssigt, uden at kunne stå imod, øve gerninger, som jeg i rolige øjeblikke ikke kunne tænke på, og da jeg styrede vognen mod det frembrusende tog, da var det ikke mig selv men stærkere magter, der ville det, en magt som jeg måtte lyde. Nå, det blev jo intet og – ikke sandt, her i verden, hvor så meget bliver, er det til ingen nytte at dvæle ved det, der blev til intet."

"Nej," sagde Skram – "det taler vi altså ikke mere om."

Hun fortsatte idet hun så op på ham med sit vanlige, faste blik: "Da De sagde mig, at De troede, jeg havde myrdet ham, var det, som slog De mig over mit ansigt med en pisk. Det bed og sved, som hån svider og bider. Jeg kender Dem jo kun som den stille, lidt vemodige, tavse mand, der sad hos mig i de lange

vinteraftener, talte lidt og lyttede meget, når vi ikke lod tonerne tale og begge tav. Jeg kunne ikke fatte, at De kunne være rå; mænd kan vel alle være rå – men de bedste kun mod kvinder – de elsker. Og De, Skram, har altid stået i venskabets kølige fjernhed. Jeg troede et øjeblik, at det var dommeren, der talte, den hensynsløse dommer, som jeg ikke kender, men om hvem jeg tit har hørt tale. Men det var ikke *dommeren*, det var *manden*, der talte. Og derfor forstod jeg Dem slet ikke.

I aften har jeg tænkt over det – og nu forstår jeg det bedre. Han har talt til Dem, han har nævnet mit navn, måske fortalt om alt det, der knyttede ham og mig sammen, om års lidelse for en aftens svaghed. Og det billede, De har dannet Dem af mig, forviskedes og blev til et helt andet – ikke sandt?"

Skram tav.

"Jeg forstår Dem, Skram," sagde hun – "og jeg er ikke vred på Dem. Ikke længere. Vi taler til hinanden som to mennesker i løndom. Jeg er i nød, i bitter nød. I morges troede jeg, at solen skulle stå op for mig, lyse over livets dag, og nu i aften, Skram, i aften går den ned for stedse, om ikke De byder den at stå op på ny. Jeg vil ikke, forstår De, jeg vil ikke lade lykken vriste fra mig."

Skram smilede. "Lykken! Hvem skulle tro, at De, så rolig De er, så meget De har set og levet, vil søge lykken i det uvisse. Jeg forstår Dem så godt. De vil ikke, at den unge mand, i hvem De tror at skulle finde det, De kalder livet, skal *vide*. De har før forsøgt at være ærlig, og De tror, at denne Deres ærlighed har sløret lykken for Dem. Nu vil De fødes på ny med fødslens intethed bag Dem, og således tror De at kunne få tag i lykken!"

Hun bøjede hovedet til svar.

"Men De tager fejl, grevinde Polly – der er mennesker, for hvem lykken stiger frem af have, hvis dybder ingen kender og ingen spørger om. Men for de allerfleste af os og da for enhver, der *ser*, er lykken i nuet en harmoni, en treklang af fortid, nutid og fremtid. Vi nødes til at drage fortiden ind i nutiden og af sammenspillet mellem fortid og nutid skabe fremtiden. Det er lykkens treklang. De kan ikke stænge undertonen ude, for den vil klinge gennem al Deres livs lykke. Og De skal vide, at det er livets hemmelighed, at sorg og smerte kan blive underklang for dyb og sand lykke. Vi mennesker, der har set livet, kan ikke leve fortiden berøvet, den være så bitter og mørk den være vil."

"Der er ikke tale om mig," sagde hun, "men om ham. Jeg vil, at han skal tage mig til sig som den, jeg er, uden at vide hvad jeg var."

Skram trak på skuldrene. "Det er svært for mig at tænke på ham. Jeg ser ham kun som det, De vil, ikke som andet. Og De kender ham ikke – De kender ikke ham, og De vil ikke, at han skal kende Dem. Tror De, at det er vejen mod den dag, De vil? Nej, det er vejen ud i en nat, der ikke bliver som sommerens nætter i de unge år, der er lyse og fulde af vellyst og velklang, som sommerens nætter er det, men det bliver grå og tung vinternat, når sindet tynges og ungdommen svinder. De lever Deres liv ikke i det, der sker uden om Dem, som vi gør, der står i døgnets arbejde, De lever Deres liv i dets afspejling af Deres egne tanker. Der er kvinder, som føler stærkt og dybt for en mand, som lever Deres liv i de daglige sysler med hus og børn, som reder seng, fejer gulv, styrer hus og lapper linned, som kun er store i Deres enkle, dybe kærlighed til mand og børn, selv om De synes små. Sådanne kvinder kan vinde en mand helt, så han

ikke spørger om andet end det glimt, han daglig ser af deres dybe kærlighed, som er deres åndslivs eneste indhold. Var De sådan, kunne De prøve at leve på fremtiden alene. Men sådan er De ikke. De er ingen Gretchen med lyse fletninger og et hjerte, der giver, De kan ikke heller glemme, og De kan ikke leve alene i nuet. Formåede De det, havde De brudt med Viffert for længe siden. De måtte dræbe ham for at blive alene. –"

Hun så op. – –

"Dræbe ham," gentog Skram fast.

Hun sad stirrende hen for sig, mens Skram talte. Han drejede sig, gik hen over gulvet uden at tale, ligesom ventende, at hun skulle spørge – men hun tav.

"De må ikke tro, grevinde Polly, at dette er et forhør, det er ikke et forhør, jeg er ikke Deres dommer, jeg ønsker ikke at vide, hvad der skete derovre i nat, og – Viffert er død. Men jeg beder Dem sige mig, der er Deres ven, hvorfor vil De skænke Dem selv bort til en mand, der ikke er Dem værd, handle som den åndens stormand, der tager en bondepige i sit hus som sin hustru, kun fordi hun er ung, frisk og smuk og som så forspilder sit liv, mens han til ingen nytte begræder sin dårskab. Det vil jeg vide?"

Han stod atter foran hende, lænet til dørstolpen og så ned mod hende. –

Hun talte langsomt, dvælende ved hvert ord.

"Jeg har læst et steds, at naturen kalder os; der kommer den stund, da slægten længes efter at vende tilbage til naturen, hvorfra den gik ud. Denne stund er kommet for vor tid, den er kommet for mig. Det enkle, det usammensatte, det sande – det, der kun vil, hvad mennesket ved egen kraft kan nå, og vil

det i takt med naturen, det drager mig, der har levet mit liv i kunstigt lys, i en prægtig hal, hvor solen var stænget ude og lysekronerne var tændte fra morgen til aften. Jeg har hørt så mange ord, jeg længes mod tavshed. Jeg har set så mange farver i deres sære spil, jeg længes mod få, der står rent, skarpt mod hverandre. Jeg har været hinsides godt og ondt, jeg længes mod de få, faste krav; jeg længes fra de mange skiftende nydelser mod de få, enkle glæder, mod en eneste dyb følelse, – Gretchens, om De vil. Jeg har hersket, nu vil jeg lyde, alle har søgt at gætte mine ønsker, spejdet efter mine vink, nu vil jeg selv spejde og søge selv at bøje mig under en tung vilje. Og alt det, jeg søger, kan *han* give mig. Jeg er træt, jeg går ikke i kloster, for der ville jeg blive ene med mine tanker, og det ville ikke blive hvile. Men jeg vil vælge mig en følgesvend, der vil alt det, mod hvilket jeg længes."

"Det vil altså sige, at De alligevel går i kloster, blot ikke ensom i kloster, men i kloster til ham. De talte altså ikke sandt, da De fortalte mig, at De ville leve livet fordi De var ung endnu. Det er jo slet ikke det, De vil. Nå, jeg holder Dem ikke tilbage fra denne nye form for forsagelse, men jeg forlanger en ting af Dem, ikke for min egen skyld men for Deres. – Med lukkede øjne må De ikke gå ind til dette. De skal kende ham, og De kender ham ikke. Jeg forlanger ikke, at De ydmygt skal skrifte og bede ham tage Dem til nåde, men jeg forlanger, at De skal sige *ham*, hvad der skete i nat. Sige ham alt."

Hun så spejdende op.

Han fortsatte dæmpet.

"Jeg er ikke pedant; jeg kunne tænke mig verden uden nogen gengældelse, og jeg føler mig ikke kaldet til at dømme for mig

selv. Jeg dømmer kun, hvor dette hverv er lagt på mig. Men jeg tror, at De i nat har stået ansigt til ansigt med Deres døde fjende, stået i stiv rædsel. Og det, der da skete, *skal* han vide. Forstår han det ikke, er han Dem ikke værd. Han skal ikke forstå det med sin forstand, men han skal begribe det usammensat, således som al menneskelig handling virker på alle mennesker. Vi kan alle opfatte alt med de midler, enhver af os har til sin rådighed. Forstår han det, så tør De følge ham. Men jeg siger Dem, han forlader Dem. Og så skal De lade ham flygte, som han vil. Det er bedre at være ensom alene end ensom med en anden. –"

Hun svarede ikke, men stirrede hen for sig. –

"Han er her," sagde Skram – "han venter derude, jeg hørte ham komme før. Tal med ham nu. Jeg sagde Dem, jeg er ikke Deres dommer, jeg er Deres ven.

Sig hvad De vil og sig det som De vil, men De må vide, at om De ikke taler nu, vil De tale en gang i fremtiden og så er det for sent; eller De vil tie og så vil De sidde i den hal, hvori De siger, De altid forhen har siddet, og solens lys vil være stænget ude som før."

Hun svarede ikke, Skram gik hurtigt til døren –

Hun rejste sig så for at gå, men hun blev stående i døren og stirrede over mod Edelsborg over det gulgrønne vand.

Der stod hun tavs lænet mod dørstolpen, da Sigismund Viffert trådte ind.

Han var alene. –

VIII

Skram gav sig god tid. Han skrev nogle breve siddende ved pulten i forkontoret, så tog han sin hat og gik ud. Han gik på må og få ud ad mod fjorden, der lå blank i den lyse aften, ud langs vejen, der førte mod pynten, hvor fjorden blev til hav. Han tænkte ikke, han gik kun fremad og sugede aftenbrisen ind i stærke drag.

Der var et kvarters gang til pynten og et kvarters vej tilbage. Det blev en halv time, og han ville indrømme dem en time. Skram vidste vel, hvor menneskers magt glipper. Han havde som dommer stået over for den stive tavshed, der i svundne tider tvang retfærds håndhævere til at bruge bødlens bænk og de gloende tænger. Han vidste, hvor hjælpeløs en mand kan stå over for den, der ikke vil. Men Skram var også tålmodig, og det var hans styrke, at han altid gav tid. Den, der regner med tiden, som var al tid hans, er herre over evigheden, og det er menneskenes svaghed at tro, at tiden løber fra dem. For som hertugen af Wien siger i "Measure for Measure" til den fangne Claudio: Du haster mod døden, når du tror, du flyr den. Al hast er mod døden. Livet kommer til den, der venter. –

Skram rettede sine skridt til distriktslægens hus. Doktoren ventede ham. Han lukkede ham ind i studereværelset og bad ham tage plads.

"Doktor," sagde Skram, "jeg vil ærligt tilstå Dem, at jeg nu er alvorligt i knibe. Jeg har efterhånden uddannet mig en teori med hensyn til undersøgelse og konstatering af misgerninger, der meget afviger fra den almindelige. På indicier som rettesnor for dom tror jeg ikke, de tilfredsstiller slet ikke den

menneskelige vishedstrang, og de efterlader en nederdrægtig uvished, der gør skade ude i folket. Vidnebeviset er det sletteste af alle beviser, det optræder med en lovfæstet, hævdvunden autoritet, der på forhånd giver det en vældig overvægt, men i vor tid med dens tusindtallige indtryk, med hele det kombinerede samfunds- og følelsesliv har det vist sig, at folk *bogstavelig talt ikke kan vidne.* Vidneudsagn er ikke længere førstehåndsreferater af set og hørt, de er domme afsagt af inkompetente dommere.

Det eneste bevismiddel jeg bøjer mig for, er egen tilståelse. Når en mand siger, han har begået en forbrydelse, er jeg under almindelige forhold tilbøjelig til at tro ham. Og jeg tror ikke, jeg praktisk ville fælde nogen fordømmelsesdom, hvis jeg ikke havde en tilståelse. Det gælder så blot måden, hvorpå den erhverves. Det har længe været skik at kræve tilståelser ud af de sigtede; det kan gøres, men det kan også gøres under misbrug, der angriber resultatets sikkerhed.

Min måde er at arbejde med dommerformodninger, at danne mig et skøn om, hvad der er sket og søge mine formodninger bekræftede. Det er i og for sig den almindelige måde, men faren er den straks at tage parti. Det er i almindelighed en svaghed at skifte mening. For min metode er det en nødvendighed. Jeg lader formodningen opstå af de kendsgerninger jeg iagttager, jeg lader dem svinde og kæmpe indbyrdes. Mit mål er en gang at standse ved den eneste, jeg accepterer, og så forelægge den for den, jeg anser for skyldig. Hvis min formodning er rigtig, hvis jeg kan eftervise alle de veje, ad hvilke jeg er nået til den, så er der sandsynlighed for, at jeg får tilståelsen, dvs. jeg sejrer i den logiske tvekamp."

Doktoren nikkede. – "Det er almindelige bemærkninger, Skram, jeg er unægtelig mere nysgerrig efter det specielle. Hvem mistænker De?"

"Grevinden," sagde Skram kort.

"Grevinden," sagde doktoren og gabede af forbavselse. "Det er noget helt nyt."

"For Dem, ikke for mig; nu hvor det ikke drejer sig om mord, men om et lettere tilfælde, nærer jeg ikke nogen betænkelighed ved at gøre Dem delagtig i min hemmelighed. Der var et øjeblik, da jeg tvivlede. Hun fortalte mig med rene ord, at Viffert selv havde været nede i grevens påklædningsværelse, passeret hendes sovekammer, forstår De, og bemægtiget sig den kniv, hvorpå vor hypotese byggede. Da hun umuligt kan have vidst, at der var noget i vejen med knivene, var jo det hele forklaret ved Vifferts nederdrægtighed, som ikke undrede mig. Nu derimod stiller sagen sig noget anderledes. Viffert har ikke begået selvmord, allerede af den grund, at han var død før hans hals blev skåret over. Ikke sandt?"

"Såret er decideret postmortelt," svarede doktoren.

"Godt, vi står altså over for en ny gåde, der imidlertid kan løses. Viffert har hentet barberkniven i den hensigt at benytte den. Han ville skære halsen over på sig selv. Det er kun hans pludselige død, der har forhindret hans selvmord. Nu frembyder der sig to muligheder.

Enten har han ligget død i sengen uden at holde barberkniven i hånden – lad ham så have opgivet sine selvmordsplaner eller endnu ikke nået til forberedelserne. Kniven har i hvert fald ligget på bordet ved sengen eller måske på sengen. Så kommer hun – ikke for at myrde ham, men for at

tale med ham. Hun har måske fortrudt, at hun ikke svarede ham – måske ment, at hun alligevel kunne bevæge ham til at tie og rejse. Hun har set ham ligge der og troet, at han sov. En pludselig indskydelse, blinket af kniven eller hvad ved jeg, har revet hende med sig. Hun har grebet kniven og skåret til, og så har hun, som De anså for rimeligt, opdaget, at hun skar i et lig.

Hvis dette er rigtigt, foreligger der et forsøg på et drab, der i betragtning at de forhåndenværende omstændigheder kan medføre straf efter straffelovens paragraf 186 jfr. paragraf 46, som vil indskrænke sig til et par års forbedringshus. Det vil falde mig hårdt at skride ind, for dels er jeg en principiel modstander af at anvende straf for putative forbrydelser, som i store kulturlande er straffefri og vist nok bør være det, dels taler så inderlig meget for at lade sløret falde over denne handling, som næppe kan have været fuldt tilregnelig. Men en konflikt er her og det er min pligt som embedsmand at skride ind."

"Det var altså den første mulighed," sagde doktoren, "og nu den anden."

"Den anden," sagde Skram, "er endnu besynderligere, men ikke desto mindre den, jeg er mest stemt for at antage. Viffert har besluttet at skære halsen over på sig under sådanne omstændigheder, at mistanken om mord ville falde på andre. Hans stadige hentyden til dette over for mig i går aftes bestyrker mig i denne min antagelse. Grevinden har sikkert talt sandt, da hun fortalte mig om hans natlige besøg. Men Viffert har gjort mere, han har væbnet sig med kniven, lagt sig tilrette, og så er han død, hans hoved er sunket tilbage, hans hjerte er bristet, som digterne ville sige. Hun er kommet, og hun har set at han er død. Mærk Dem det, det er ikke utænkeligt, det var

lyst, klokken må have været to. Hele situationens uhygge, hans ansigtsudtryk, den fastsluttede mund, ligfarven og kniven har standset hendes skridt, fyldt hende med rædsel. Og under denne rædsels magt har hun handlet som en søvngænger, næsten mekanisk grebet kniven og skåret til, skåret i kadaveret, der lå foran hende.

Det lyder underligt, men det kan være rigtigt, og jeg skulle tro, det er rigtigt. Denne hendes handling er absolut straffefri. For der kan ikke være tale om på dette grundlag at rejse sag mod hende."

Doktoren rystede på hovedet. "Det lyder underligt – men det er jo muligt."

"Ja," sagde Skram, "det synes mig langt mere forståeligt, at en kvinde som hun kan give efter for en nervøs, sygelig trang til at skære i denne døde mand, end at hun skulle kunne begå et mord, eller blot et drab. En kvinde med hendes naturel må tirres op til handling, den passive søvn er ikke nok, men døden selv, døden har skreget imod hende og udløst hendes handletrang i denne vanvittige dåd."

"Det er slet ikke utænkeligt," sagde doktoren – "psykologisk forklarligt er det i hvert fald. Men hvad vil De så?"

"Det skal jeg sige Dem," lød svaret. "Jeg benytter disse to, lad mig kalde dem dommerformodninger, således imod hende, at hun må fortælle mig, hvilken der er den rigtige."

"Og så?"

"Så vil jeg endda forbeholde mig min stilling til sagen, hvis jeg tør regne på Dem."

"Hvad mener De med det?" spurgte doktoren.

"Jeg vil spørge Dem, doktor, om De, hvis jeg på mit embedsansvar finder det rigtigt at slutte sagen, vil være med til at lade det stå hen, at hjertelammelsen kan være indtrådt under selvmordsforsøget."

"Det vil genere mig som retslæge," sagde doktoren, "for, ærlig talt, jeg anser det for umuligt; så ville blodudtrækningen have været langt større, og såret ville have set anderledes ud. Som jeg sagde, det er en postmortel, ikke en intravital læsion."

"De herrer læger er nu så pokkers visse i deres sag," sagde Skram, "jeg ville i dette tilfælde være mere beskeden. Jeg *kan* jo dog tænke mig den mulighed, at De tager fejl."

"Så kan De jo kalde det et overskøn," sagde distriktslægen lidt mut. Det generede ham, at man tvivlede på hans visum & repertum.

"Godt ord igen," sagde Skram. "Denne sag skal enten blive en sag, der skal sætte landet på den anden ende, eller den skal lægges tilrette i stilhed. Der gives ikke noget tredje. Vil De være med til det sidste, hvis jeg gør det?"

"Ja," sagde doktoren.

"Så skal De få bud fra mig i morgen. Jeg stoler altså på Dem."

Dermed skiltes de.

IX

Skram traf grevinde Polly alene i kontoret til haven, da han vendte hjem. Hun sad i døråbningen og stirrede over mod slottet.

Da hun hørte Skram komme, rejste hun sig hurtigt og gik hen mod ham.

"Ønsker Deres Nåde, at jeg tænder lys?" spurgte Skram.

"Nej," sagde hun hurtigt. "Det ville være synd. Natten er så smuk, og jeg elsker mørket."

"Og ensomheden," føjede han til. "Deres Nåde, nu er det kommet dertil, hvortil det måtte komme. Jeg havde ventet at træffe Dem alene, og nu må De tale til mig. Jeg er ikke Deres fjende, men jeg er nu i dette øjeblik Deres dommer. Jeg har ventet og ladet det ske, der er sket. De er ikke vant til at skælve for nogen og dog har De i dag skælvet for mig. Jeg er ærlig nu, jeg har spillet et dobbeltspil med Dem. Nu kan det spil være til ende, hvis De vil det."

Hun trådte et skridt tilbage. "Truer De, Skram?"

"Nej," sagde han fast, "jeg truer ikke, men jeg vil have vished. Jeg mistænker ikke Dem for at have myrdet Viffert, fordi jeg ved at denne mand er død af et hjerteslag. Men jeg ved også, at De, grevinde, har stået ved hans seng i nat, og jeg spørger Dem blot om dette ene: vidste De da, at denne mand var død?"

Skram så ikke hendes ansigt, men han skimtede omridset af hendes skikkelse, fornemmede at hun skælvede.

Så sagde hun hæst:

"Vil De udlevere mig til den måbende pøbelhob?"

"Nej," sagde Skram. "Jeg har sagt Dem, hvad jeg vil. Jeg vil Deres tilståelse."

Hun gjorde et skridt frem mod døren, Skram greb om hendes håndled.

"Jeg viger ikke fra Dem, Deres Nåde. De er i min vold."

"De har altså lokket mig til Dem, lokket mig i et lumpent baghold." Hun søgte at gøre sin hånd fri.

Skram talte kort og bestemt:

"De har valget, Deres Nåde. Enten taler De til mig som til en ven, eller jeg ringer og tilkalder mit personale, så er broen kastet af bag os begge, så er der forhør og så kan ingen standse det, der vil udvikle sig af dette."

"Vil De slippe min hånd."

Skram slap.

"Hvorfor sagde De ikke dette før, før han kom?"

"Fordi jeg ville give Dem en chance. Jeg giver altid den, med hvem jeg kæmper, en fair – chance. Havde De talt ud til ham og havde han været den, De troede, så havde han bragt Dem i sikkerhed og havde haft et forspring, som jeg vanskeligt nu kunne have indhentet; i hvert fald ikke uden et farligt skridt, det ville have kostet mig stor anstrengelse at foretage. Jeg traf Dem her alene og forstod, at enten har De ikke talt eller også har han ikke været den, De troede. Hvad der er sket, er mig ligegyldigt, jeg forstår at *det* er forbi."

Hun bøjede hovedet. "De har ret. Jeg talte ikke, jeg nænnede det ikke, han er kun et barn. Jeg har ikke taget fejl af ham, men af mig selv. Det er forbi, som De siger – helt forbi. Og nu beder jeg Dem, lad mig gå."

"Deres Nåde," sagde Skram. "De har sat Deres liv i vove en gang i dag, og da var De så lidet hensynsfuld ikke at regne med mit. Den ene gang er nok. Tal til mig, sig mig alt. Jeg er ikke et barn, De har selv gjort mig den ære at sige mig, at jeg er en mand. Godt – jeg er en mand, og jeg kan bære Dem frelst ud af dette, om De vil det."

"Hvad vil De vide?" spurgte hun hæst.

"Jeg har sagt Dem det. Jeg ved, at Helmuth Viffert er død af et hjerteslag, men jeg ved også, at en anden har flænget hans hals med et snit af en barberkniv. Denne anden er De. Og jeg spørger Dem blot, om De kom for at tage hans liv? ..."

"Nej, nej, nej," sagde hun.

"Godt, De kom altså ikke for at tage hans liv. Men da De trådte ind i hans soveværelse, så De ham ligge i sengen som om han sov. Kniven holdt han i sin højre hånd."

"Ja," hviskede hun næppe hørligt.

"Og De trådte hen til sengen i den tro, at han havde begået selvmord. De måtte træde herhen, ikke sandt? De kunne ikke forlade værelset uden at have forvisset Dem om at han var død?"

"Han havde jo sagt til mig, at han ville dø," sagde hun. Det var, som kom hun til sig selv under Skrams tale.

"De bøjede Dem over ham og så at han var død."

"Så var det jeg uden at gøre mig klart, hvad der skete, greb kniven og skar. Jeg ville, han skulle synes død, den død, han havde truet med. Jeg hadede den mand, Skram, hadede ham nu ved døden."

Skram tog hendes hånd. "Forhøret er endt, Deres Nåde. Jeg siger Dem det på mit æresord som mand, ingen øvrighed har noget ord at tale med Dem for det, der er sket. Og ingen skal

erfare noget om det undtagen doktoren og jeg. Forhøret er endt, og sagen er endt med forhøret. De er fri, Deres Nåde – forstår De: fri, og De behøver intet at frygte."

Hun tøvede.

"Men ønsker De at sige mig mere, så er jeg villig til at høre alt, hvad De har at sige. Og selv tror jeg, at det nu vil gøre Dem godt at tale ud."

Hun nikkede blot.

"Der er svalere dernede," sagde han – og de fulgtes ad over havens gruslagte gang ned mod de grønne pile, der hængte over gravens stille vand. Nattevinden susede i pilenes toppe og krusede vandet, der i mørket var dybgrønt og sukkende slog mod landingsbroen og stensætningen under græskanten.

Hun talte først.

"Har han skrevet noget ondt om mig?" spurgte hun.

"Nej," sagde Skram. "Han har skrevet noget ondt om sig selv. Så meget, at jeg kunne tro, at De havde besluttet at dræbe ham for at lukke den mund, der i lange år havde hånet og såret Dem."

"Til mig," sagde hun, "fortalte han i nat, at han ville dø, men han føjede til, at han ville blive hos mig i døden og at Sigismund skulle erfare alt. Derfor søgte jeg ham igen. Ikke for at dræbe ham. Jeg kunne ikke have hævet min hånd mod ham. Jeg var i hans vold, jeg ville være fri. Men han skulle selv skænke mig friheden. Det kom helt anderledes. Jeg troede i dag, at alt var forbi, jeg anede jo ikke, at De ville forfølge mig. Jeg troede, De var min ven, Skram."

"Det er jeg," sagde Skram alvorligt. "Jeg har vist Dem mit venskab stærkere end De måske har set det. Og dog, havde De

været hans morder, jeg turde give Dem i øvrighedens hånd. Min pligt havde jeg ikke brudt."

Hun smilede sørgmodigt. "Og det var Dem, Skram, der en gang troede De elskede mig?"

"Grevinde Polly," sagde Skram. "De har skænket mig Deres fortrolighed i aften. Om jeg beholder den, vil De måske en gang erfare, hvad kærlighed er."

Hun så på ham og tog hans hånd.

"I aften besegler vi altså blot vort venskab."

Skram talte stille og fast som han plejede, når hans ord skulle trænge dybt ind:

"Og da Sigismund Viffert forlod Dem, forstod så han, at det var forbi?"

"Ja," sagde hun.

"Men hvor kunne De da tillægge Deres følelser for ham en sådan vægt, at De kunne bryde med alt for at *leve* på ny, som De kaldte det? Hvor kunne De hos mig vække en sådan formodning om Deres følelsers dybde, at jeg kunne tro, at De af kærlighed til denne unge mand kunne – kunne begå et mord. For det ved De, det troede jeg?"

"Det var selvopholdelsesdrift, kamp for lykken, for livet. Jeg var i Helmuths vold. Han sagde, at han elskede mig, men hans kærlighed til mig var kun en del af hans kærlighed til sig selv, den eneste sande kærlighed han kunne føle. Jeg har før forsøgt at bryde ud, han stillede sig mod mig, jeg faldt til føje for at prøve det på ny og atter tvinges til at vige. Jeg var hans træl og kunne ikke bryde hans magt. Jeg samlede alle mine tanker om Sigismund Viffert for ved hans hjælp, uden at han anede noget, at bryde den trældom, der bandt mig. Jeg følte, at det kunne

kun ske ved kærlighed. Jeg digtede Sigismund større end han var, som jeg digtede min kærlighed til ham større end den var. Det blev en tvangstanke hos mig. Og da så Helmuth så det og prøvede at spærre mig den vej, jeg ville følge, bad jeg til, at han måtte dø, jeg frydedes ved, at han sagde han ville dø. Men da jeg forstod, at han selv efter døden ville true mig, blev jeg grebet af rædsel. Så var det, alt det skete, som De har gættet, uden at jeg forstår hvordan. –"

"Jeg forstår det alt sammen," sagde Skram. "Blot er det mig ikke klart, hvorledes den døde mand skulle kunne forfølge Dem. Hvor kunne han skade Dem? Han kunne lade den unge Viffert vide, hvad der var sket mellem Dem og ham. Men De kunne jo selv have taget brodden af hans ord. Sigismund Viffert ved, at De er grev Henriks hustru. Om han elskede Dem, måtte han have kunnet tilgive Dem, at De – havde været hans onkels elskerinde!"

"Det ville jeg, han ikke måtte have at vide. Endnu i går aftes stod alt mit håb til ham, og det ved jeg, havde han erfaret det, havde jeg mistet ham."

Skram smilede.

"Og nu i aften bad De ham selv gå?"

"Der er sket meget i dag, Skram," sagde hun. – "Og jeg har lært den mand at kende, der kan skærme mig. – Også mod mig selv."

"Så overgiver jeg Vifferts brev til ilden og begraver mindet om ham selv i glemsel," sagde Skram.

Hun rakte ham sin hånd, idet hun rejste sig, og de skiltes. Men Skram stod ved broen og stirrede efter båden, der gled hen over det dybgrønne vand, over mod slottet med de stærke mure.

De stod ikke mere stængende mellem ham og hende.

Slutning

I

"Så er den sag sluttet, doktor," sagde Skram, "og dermed er denne dag vel indledet, her bliver en del at gøre, og vi to, som eksekutorer, får et stort arbejde."

Det var morgen, og distriktslægen sad i birkedommerboligens havestue ved det store, grønklædte bord, Skram benyttede som arbejdsbord.

Distriktslægen var alvorlig, det havde kostet ham kamp at overvinde sig til at se bort fra noget, som han anså for hævet over al tvivl. Men Skram gav ham gode grunde for sin beslutning. Viffert var død af et hjerteslag, ikke myrdet, og grevinden havde for Skram tilstået, at hun i en art pludseligt vanvid havde givet efter for en uimodståelig indskydelse og sat kniven i den døde fjendes hals. Det kunne godt oplyses ved et forhør, men det var ikke til gudeskabt gavn og der var ikke et menneske, der ville erfare noget.

Distriktslægen brummede: "Havde dette drama været udspillet ovre hos den fordrukne bødker på hjørnet der, så havde måske hele huset nu siddet oppe i arresten og ventet dom."

"Doktor," sagde Skram, "mærk Dem mit ord. Jeg vil lighed for alle, men jeg vil ikke, at denne lighed skal bringes til veje derved, at der skal øves uret mod dem, mod hvem man nu, fordi de står højt i samfundet, ikke øver uret. Den sande retfærdighed består deri at være lige så retfærdig mod de små som mod de store; den består sandelig ikke deri at være lige så uretfærdig mod de store som mod de små. Himlen give, at disse letforståelige principper kunne gå op for alle de små som

for de store. Jeg har været retfærdig. Jeg har ikke kunnet gøre andet, end hvad jeg har gjort."

Doktoren smilede. "De har jo slet intet gjort, Skram."

"Netop, kære doktor, og det er i de ni af ti tilfælde det, en dommer skal gøre. Men det lærer de gode folk vist først meget sent. Jeg har søgt at forstå sagen tomme for tomme, og jeg har forstået den. Hvis jeg var blevet stående ved en af mine fejlagtige formodninger, som de fleste gør, er det ikke dermed givet, at jeg ikke alligevel havde nået det rette, men jeg ville have nået det ad en omvej – som de fleste gør – og bragt ulykke og sorg over mange.

Og at jeg ikke har gjort det, er det hvori jeg føler, jeg har ret. De skulle ane, hvor mange vanvittige fejlslutninger der dagen i går har krydset min hjerne. Det rigtige kom først, da jeg havde kastet et blik på den døde mands hjerte og … i mit eget.

For resten var min største fejltagelse den, at jeg troede, en kvinde kunne dræbe en mand, der ville stille sig mellem hende og den, hun mente at elske. En kvinde kan dræbe en anden kvinde af denne årsag – men ikke en mand. Det var en dommerformodning uden rigtig psykologisk begrundelse, og dem skal vi tage os i agt for, doktor.

I grunden er der kun et moment, der ikke er helt oplyst; det er, hvorledes hun har kunnet tage kniven af den døde mands hånd og sætte dens æg i hans hals. Hun siger selv, at en uimodståelig trang drev hende dertil, en art vanvid må det altså have været, og det er naturligvis tænkeligt, skønt den art udbrud af vanvid hos sjælssunde mennesker næppe tør gøre krav på forståelse. Sandt er det imidlertid, derom nærer jeg ingen tvivl. Men det gælder jo ikke alene om den objektive

sandhed, også om en rimelig begrundelse. Og her synes jeg, lægen måtte kunne sige et ord."

"Jeg finder slet ikke dette så vanskeligt at forklare," sagde doktoren. "Går vi ud fra en sjælelig anspændelse, en sætten alt ind på et kort, en samlen af alle åndsevner rettede imod et bestemt mål og føjer vi så ind i denne samlen af kraft den pludselige afslappelse, da det viser sig, at der intet er at kæmpe imod, så synes det mig ikke vanskeligt at forstå idéforbindelsen. Viffert har altså ligget udstrakt i sin seng med kniven i sin hånd; hendes tanker har været rettede på selvmordet, og lysten til dets fuldbringelse er blevet en tvangsforestilling hos hende. Hun har jo altid kredset om dette, at denne mand skulle forlade livet for sin egen hånd. Tvangstanken fødes, og den hæmning, den motivsættelse, der skal hindre dens udførelse, svækkes, idet dens kraftigste modforestilling: Du skal ikke ihjelslå, ikke kommer til at foreligge. Hun følger altså tvangstanken viljeløst og griber om kniven, hvis skarphed hun, som kvinde og ukendt med dette våben, ikke kan bedømme. Snittet bliver dybere, end hun har tænkt, der flyder blod, hun standser og bliver atter herre over sig selv. Resten er naturlig selvopholdsdrift. Jeg må sige, jeg forstår det særdeles godt og anser det ikke heller for svært at bibringe andre forståelsen. Enhver læge vil de med lethed kunne få til at forstå det. Men De har ret i, at det er bedst, at denne sag sluttes, som De foreslår."

"Det synes jeg," sagde Skram. "Altså er denne sag hermed sluttet. Nu skal vi to til at være eksekutorer, det er ikke svært, for der er kun en arving, grevinde Polly, og velgørenheden bliver snydt for sin arvepart. Leonie og hendes praktiske elsker

må nøjes med de 10.000 frcs. De derimod, kære doktor, får hele eksekutorsalæret, hvilket vil sætte Dem i stand til at drive omfattende sociologiske studier."

"Vil De da gøre det gratis?" spurgte doktoren forbavset. "Hvorfor, om jeg tør spørge?"

Skram lo.

"Nej, kære doktor. Men jeg ønsker ikke at opgøre kammerjunker Vifferts bo."

"Hvorfor det?" spurgte doktoren forbavset.

"Fordi tiden måske vil føre med sig, at det bliver *mig* der kommer til at lære hende, hvad det vil sige at leve."

Om "Barberkniven"

Forfatter: Palle Rosenkrantz (1867-1941).
Org.udgave: Palle Rosenkrantz: *Barberkniven. En Kriminalroman om Dommerformodninger.* Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag København og Kristiania 1907.
Denne udgave baseret på: Palle Rosenkrantz: *Kriminalnoveller*. Andet bind. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag. København 1908.
Redigeret af: Kim N. Jensen.

ISBN 978-87-7628-241-7
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-496-2 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

La belle dame sans mercy: "Den skønne dame uden nåde", et digt af John Keats (1795-1821) fra 1819. Digtet var meget populært i Victoria-tidens England, og flere malere, især indenfor den præraphaelitiske skole, lavede deres udlægning af motivet. *Red.anm.*

Note 2:

Talerstolen i Rømersgade: Den socialdemokratiske arbejderbevægelses første forsamlingshus lå i Rømersgade i København. I dag huser det Arbejdermuseet. *Red.anm.*

Note 3:

L'empereur PlonPlon: "PlonPlon" var øgenavn for prins Jérôme Napoléon Bonaparte (1822-1891), kejser Napoleon IIIs nevø. Viffert blander tilsyneladende kejseren og hans nevø sammen. *Red.anm.*

Note 4:

Sbirrer: Politisoldater, gendarmer. *Red.anm.*

Note 5:

Ohnet: Georges Ohnet (1848-1918), en dengang populær fransk forfatter. *Red.anm.*

Note 6:

Bystjøvle: Gadekær. *Red.anm.*

Note 7:

Bobrikof og Schauman: Nikolaj Ivanovitch Bobrikov var generalguvernør i Finland 1898-1904. Han blev skudt ned i Senatet i Helsinki af den finske nationalist og adelsmand Eugen Schauman den 16. juni 1904, der bagefter skød sig selv. *Red.anm.*

Note 8:

Hic Rhodus hic salta: ~ "Her er Rhodos, spring her!" overført: Vis så, hvad du duer til! Udtrykket stammer fra en af Æsops fabler. *Red.anm.*